

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΖ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

Το φαινόμενο της παρενόχλησης και κακοποίησης στην Ελλάδα: Πολιτικές προσεγγίσεις και κοινωνικές δράσεις

**ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ: Τμήμα Διοίκησης Υπηρεσιών Υγείας
και Κοινωνικής Πολιτικής
Πρόγραμμα Διοίκησης Οργανισμών Κοινωνικής Πολιτικής**

Επιβλέπουσα:

Νικολοπούλου Βασιλική

Σπουδάστρια:

Τσιοτίκα Ελεονώρα-Μαρία

ΑΘΗΝΑ - 2022

**Το φαινόμενο της παρενόχλησης και κακοποίησης στην Ελλάδα:
Πολιτικές προσεγγίσεις και κοινωνικές δράσεις**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία είναι «Το φαινόμενο της παρενόχλησης και κακοποίησης στην Ελλάδα: Πολιτικές προσεγγίσεις και κοινωνικές δράσεις». Η ανάγκη ανάδειξης του εν λόγω φαινομένου προέκυψε από την κατακόρυφη αύξηση των καταγγελιών περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, σεξουαλικής παρενόχλησης και εξουσιαστικής βίας, καθώς και τη συνακόλουθη εμφάνιση και αναγνώριση κοινωνικών κινημάτων, όπως το Metoo.

Αντικείμενα της παρούσας μελέτης, ειδικότερα, αποτελούν τα φαινόμενα της συζυγικής βίας, ως μορφή ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και η σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας. Κοινά χαρακτηριστικά των ανωτέρω αποτελούν η έμφυλη διάστασή τους, ο διαχρονικός αλλά και επίκαιρος χαρακτήρας τους, καθώς και ο χαρακτηρισμός τους ως φαινομένων εξουσιαστικής βίας. Στόχος της μελέτης είναι, αρχικά, η ανάδειξη του φαινομένου της κακοποίησης ως κοινωνικού προβλήματος. Συγκεκριμένα, επιχειρείται η σύνδεση της κακοποιητικής συμπεριφοράς με κοινωνικούς παράγοντες, όπως οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα για το ρόλο των δύο φύλων και οι κρατούσες αντιλήψεις για τη θέση της γυναίκας. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω παρατηρείται η εκδήλωση έμφυλων διακρίσεων, έμφυλης βίας και συγκεκριμένα βίας κατά των γυναικών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στην παρούσα εργασία αναλύεται η συζυγική/συντροφική βία κατά των γυναικών και οι παράγοντες που διαιωνίζουν την συζυγική κακοποίηση. Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται περιστατικά τα οποία συντάραξαν την ελληνική κοινή γνώμη και κατέληξαν σε πλήθος γυναικοκτονιών, καθώς και στατιστικά στοιχεία προς επίρρωση της σοβαρότητας του προβλήματος. Εν συνεχεία και λόγω της ταυτόχρονης εμφάνισης του κινήματος Metoo, περιγράφεται το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης και δη στο χώρο εργασίας. Μελετώνται οι μορφές της καταχρηστικής συμπεριφοράς, οι αιτίες του προβλήματος καθώς και οι επιπτώσεις του στα θύματα αλλά και στο κοινωνικό σύνολο.

Υπό τις προαναφερθείσες συνθήκες, η μελέτη εμβαθύνει στο νομοθετικό πλαίσιο των κακοποιητικών συμπεριφορών, καθώς και στην ανάλυση των υφιστάμενων δομών και δράσεων της Πολιτείας, αλλά και της Κοινωνίας των Πολιτών. Ολοκληρώνοντας, παρουσιάζονται προτάσεις προς αντιμετώπιση των φαινομένων βίας και παρενόχλησης, όπως αυτές έχουν αναδειχθεί από πρόσφατες πρωτοβουλίες.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την ανάλυση του θέματος πραγματοποιήθηκε συνδυαστική προσέγγιση, η οποία περιλαμβάνει ποιοτικά εργαλεία και βιβλιογραφική ανασκόπηση. Συγκεκριμένα, ως ποιοτικά εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν η συνέντευξη και ανάλυση αρχειακού υλικού (λογοτεχνικών έργων, ταινιών, τραγουδιών). Επιπροσθέτως, πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας, αλλά και μελέτη διεθνούς, ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και τη σεξουαλική παρενόχληση. Η παρούσα μελέτη δεν είναι εξαντλητική, ευελπιστούμε όμως τα αποτελέσματά της να αποτελέσουν εφαλτήριο για τη μελλοντική διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας και ανάλυσης.

Λέξεις-κλειδιά: κακοποίηση, παρενόχληση, ενδοοικογενειακή βία, γυναικοκτονία, σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, Δίκτυο Δομών.

ABSTRACT

The topic addressed in this paper is "The phenomenon of harassment and abuse in Greece: Policy approaches and social actions". The need to highlight this phenomenon emerged from the sharp increase in the number of reports of domestic violence, sexual harassment and abuse of power and the subsequent emergence and recognition of social movements such as Metoo.

The subjects of this study, in particular, are the phenomena of spousal violence, as a form of domestic violence, as well as sexual harassment in the workplace. Common characteristics of the above are their gender dimension, their timeless and timely character, and their characterization as phenomena of power abuse. The aim of the study is, firstly, to highlight the phenomenon of abuse as a social problem. In particular, it attempts to link abusive behaviour to social factors such as prejudices and stereotypes about gender role and prevailing perceptions of the position of women. As a result of the above there is the manifestation of gender discrimination, gender-based violence and, in particular, violence against women.

Considering the above, this paper analyses spousal/partner violence against women and the factors that perpetuate spousal abuse. In addition, it presents incidents that shocked the Greek public opinion and resulted in a number of femicides, as well as statistics to prove the seriousness of the problem. Subsequently, and due to the simultaneous emergence of the Metoo movement, the phenomenon of sexual harassment, especially in the workplace, is described. The forms of abusive behaviour, the causes of the problem and its impact on victims and society as a whole are studied.

Under these circumstances, the study delves into the legislative framework of abusive behaviour, as well as the analysis of the existing structures and actions of the State and of civil society. In conclusion, proposals are presented to address the phenomena of violence and harassment, as highlighted by recent initiatives.

METHODOLOGY

For the analysis of the topic, a combined approach was used, which includes qualitative tools and a literature review. Specifically, qualitative tools used were interviews and analysis of archival material (literary works, films, songs). In addition, a review of literature and articles was carried out, as well as a study of international, EU and national legislation on domestic violence and sexual harassment. This study is not exhaustive, but it is hoped that the results of this study will serve as a springboard for further research and analysis in the future.

Keywords: abuse, harassment, domestic violence, femicide, sexual harassment, sexual harassment at work, Structures Network.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω πρωτίστως την επιβλέπουσα της τελικής εργασίας μου, κυρία Νικολοπούλου Βασιλική, για την καθοδήγησή της και για την άψογη συνεργασία μας.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην Υφυπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, αρμόδια για θέματα Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, κυρία Συρεγγέλα Μαρία, για τις πολύτιμες πληροφορίες και το χρόνο που μου παρείχε.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις κυρίες Βαζάκη Γεωργία και Αντωνοπούλου Μαρία για το υλικό που μου διέθεσαν και την άμεση ανταπόκρισή τους στις ανάγκες της εργασίας μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΒΙΑ.....	12
1.1 Περί επιθετικότητας.....	12
1.2. Προκαταλήψεις και Στερεότυπα.....	14
1.3 Η θέση της γυναίκας στη φιλοσοφία, τη λογοτεχνία, το τραγούδι και τον κινηματογράφο	16
1.4. Αντιλήψεις για το φύλο	18
1.5 Από τις έμφυλες διακρίσεις στην έμφυλη και την εξουσιαστική βία	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΒΙΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ..	22
2.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	22
2.2. Μορφές συζυγικής βίας.....	23
2.3 Παράγοντες υψηλού κινδύνου.....	24
2.4 Νομική και θεσμική προσέγγιση της ενδοοικογενειακής βίας.....	25
2.5 Στατιστικά στοιχεία για την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και η ανάδειξη του όρου «γυναικοκτονία»	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ.....	34
3.1 Η ανάδειξη του φαινομένου και ο ορισμός του.....	34
3.2 Μορφές σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία	36
3.3 Παράγοντες που ευνοούν τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία	38
3.4 Συνέπειες της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία.....	39
3.5 Νομική και θεσμική προσέγγιση της σεξουαλικής παρενόχλησης	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΔΙΚΤΥΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ	44
4.1 Κρατικοί φορείς και δράσεις	44
4.2 Δρώντες της Κοινωνίας των Πολιτών.....	51
4.3 Προτάσεις	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	59
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.....	78

ΕΣΔΔΑ

Ελεονώρα-Μαρία Τσιοτικά © 2022

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 19/5/2022

Τσιοτικά Ελεονώρα-Μαρία

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Εικόνα 1-Στατιστικά στοιχεία 2020.....	32
Εικόνα 2-Καμπάνια "Λέξεις-μαχαίρια"	46
Εικόνα 3-Καμπάνια "Μαζί σπάμε τη σιωπή".....	47
Εικόνα 4-Στατιστικά στοιχεία ιδιότητας καταγγελλόμενων.....	49
Εικόνα 5-Στατιστικά στοιχεία καταγγελλόντων ως προς το φύλο.....	50
Εικόνα 6-Καμπάνια "Unlock your power".....	52

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

I.L.O.	International Labour Organization
Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ.	Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων
Δ.Ο.Ε.	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
Δ.Σ.Α.Π.Δ.	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
Δ.Σ.Ο.Κ.Π.Δ.	Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
E.K.K.A.	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
E.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Κ.Ε.Θ.Ι.	Κέντρο ερευνών για Θέματα Ισότητας
M.K.O.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
M.M.E.	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
O.H.E.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
O.T.A.	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
Σ.Ε.Ε.	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
Σ.ΕΠ.Ε.	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
Σ.Λ.Ε.Ε.	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
Χ.Θ.Δ.	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Εισαγωγή

Ένα από τα πιο σημαντικά ζητούμενα της σύγχρονης εποχής είναι η επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας των φύλων. Ένας κοινά αποδεκτός ορισμός αυτής, παρέχεται από τον ν. 4604/2019: «Η ισότητα των φύλων, μέσω της οποίας διευρύνεται και κατοχυρώνεται στην πράξη η τυπική νομική ισότητα και η προστατευτική και διορθωτική ή επανορθωτική διάσταση της ισότητας των φύλων, διασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες σε κάθε έκφανση του ιδιωτικού και δημόσιου βίου, αίρονται οι διακρίσεις και ανισότητες πολλαπλών μορφών και βελτιώνονται ουσιαστικά οι συνθήκες διαβίωσης των γυναικών ή των πολιτών ανεξαρτήτως φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου».

Το αίτημα αυτό διατυπώνεται επί σειρά ετών στις σύγχρονες, πολιτισμένες κοινωνίες, καθώς έχει αναγνωριστεί ότι η ισότητα των φύλων είναι ο θεμέλιος λίθος για την καταπολέμηση των έμφυλων διακρίσεων και της έμφυλης βίας. Μορφή της τελευταίας συνιστά και η βία κατά των γυναικών, που αποτελεί ένα διαχρονικό και ταυτόχρονα επίκαιρο πρόβλημα, το οποίο χρήζει άμεσης αντιμετώπισης.

Στην ελληνική κοινωνία, το μέγεθος του προβλήματος γίνεται ιδιαίτερος αντιληπτό μέσω του καταιγισμού καταγγελιών και της γνωστοποίησης περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας και σεξουαλικής παρενόχλησης τα τελευταία δύο χρόνια. Η συνεχής δημοσιοποίηση περιστατικών γυναικοκτονίας και η άνοδος κοινωνικών κινημάτων, όπως το MeToo, έχουν οδηγήσει στην ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση των φαινομένων στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η συζυγική βία και η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, ως εκφάνσεις έμφυλης και ταυτόχρονα εξουσιαστικής βίας, έχουν απασχολήσει την Πολιτεία αλλά και την Κοινωνία των Πολιτών και έχουν οδηγήσει στη θεσμοθέτηση ευρύτατου νομικού πλαισίου, στη δημιουργία σχετικών δομών και υπηρεσιών καθώς και στην ανάληψη ποικίλων δράσεων αντιμετώπισης.

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί να σκιαγραφήσει και να προσεγγίσει κριτικά τα δύο φαινόμενα, το υφιστάμενο θεσμικό και κοινωνικό οπλοστάσιο, αλλά και τις ευκαιρίες που το κράτος και η κοινωνία έχουν στη διάθεσή τους, προκειμένου να τις αξιοποιήσουν στο μέγιστο στη μάχη κατά της κακοποίησης.

Η διάρθρωση του κυρίου μέρους της εργασίας είναι τετραμερής. Στο πρώτο κεφάλαιο, επιχειρείται η οριοθέτηση της βίαιης συμπεριφοράς των ανθρώπων, της εκδήλωσης της βίας κατά των γυναικών και η σύνδεση με κοινωνικούς παράγοντες (προκαταλήψεις, στερεότυπα, πολιτισμικό υπόβαθρο) και κρατούσες αντιλήψεις για τους ρόλους των φύλων. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ενδοοικογενειακή βία και ειδικότερα η συζυγική κακοποίηση, ως μορφή βίας κατά των γυναικών. Αναλύονται οι μορφές της κακοποίησης, οι παράγοντες διαίωνισης του προβλήματος, το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο καθώς και περιστατικά γυναικοκτονιών, ως αποκορύφωμα συζυγικής βίας στην Ελλάδα. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία, ως άλλη μια μορφή έμφυλης και εξουσιαστικής βίας. Εξετάζονται οι μορφές και οι αιτίες του προβλήματος, το νομικό υπόβαθρο αντιμετώπισης και οι συνέπειές του. Στο τέταρτο κεφάλαιο, λαμβάνει χώρα η ανάλυση του υφιστάμενου δικτύου υποστήριξης των θυμάτων κακοποίησης και παρενόχλησης, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί από την Πολιτεία και την Κοινωνία των Πολιτών, καθώς και υλοποιηθείσες καμπάνιες ενημέρωσης και προτάσεις δράσεων. Τέλος, παρατίθενται συμπερασματικές παρατηρήσεις.

Σημειώνεται ότι η ανάλυση των θεματικών δεν είναι εξαντλητική, αλλά μία πρώτη απόπειρα εξέτασης επίκαιρων καταγγελιών και δημοσιευμάτων, με την ελπίδα να αποτελέσει κίνητρο για περαιτέρω εμβάθυνση στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΒΙΑ

1.1 Περί επιθετικότητας

Τα φαινόμενα της κακοποίησης και της παρενόχλησης απορρέουν εν γένει από επιθετικές συμπεριφορές και τάσεις. Τι ορίζεται, όμως, ως επιθετικότητα; Όπως αναλύει ο Γάτσας (2008), κατά καιρούς έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρίες για την επιθετικότητα, με πιο σημαντικές τις ψυχοβιολογικές και τις ψυχολογικές. Σύμφωνα με τις πρώτες, ο άνθρωπος είναι φύσει επιθετικός. Για παράδειγμα, όπως χαρακτηριστικά έχει πει ο Hobbes, «homo homini lupus», δηλαδή ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος. Στην ίδια κατηγορία, ο Φρόντ υποστήριξε την ιδέα της συνέχειας μεταξύ των ζώων και των ανθρώπων, σύμφωνα με την οποία ο άνθρωπος, όπως και τα ζώα, ενεργεί με βάση τα ένστικτα και τις ορμές του. Άλλη θεωρία προσπαθεί να εξηγήσει την

επιθετικότητα υποστηρίζοντας την ύπαρξη κέντρου επιθετικότητας στον εγκέφαλο, ενώ ο Mayer υποθέτει ότι υπάρχουν εγγενή κυκλώματα νευρών, τα οποία επιδρούν στην επιθετικότητα. Από την άλλη οι ψυχολογικές θεωρίες, ενώ δεν αμφισβητούν το νευρολογικό/βιολογικό υπόβαθρο της επιθετικότητας, υποστηρίζουν ότι μαθαίνεται με κάποιο τρόπο, μέσω της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-περιβάλλοντος. Λόγου χάρη, η θεωρία της αποστέρησης υποστηρίζει ότι αίτιο της επιθετικότητας είναι η μη ικανοποίηση των επιθυμιών του ανθρώπου. Πιο σύγχρονες θεωρίες, συνδέουν επιπρόσθετα την επιθετικότητα με το άγχος. Συγκεκριμένα στη σημερινή κοινωνία, η οποία είναι έντονα ανταγωνιστική και στερείται αξιών, ο άνθρωπος βιώνει αισθήματα απομόνωσης, φόβου, ανασφάλειας, μειονεξίας, εχθρότητας και άγχους, τα οποία ενοχοποιούνται ως πηγές επιθετικότητας και συνεπώς η αιτία αυτής μπορεί να αναζητηθεί όχι στα ένστικτα, αλλά στις διαπροσωπικές σχέσεις, στην έλλειψη γνώσης για τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων, καθώς και στις πολιτιστικές και κοινωνικές ανάγκες του ατόμου (Γάτσας, 2008).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Γάτσα (2008), συχνά παρατηρείται μια λανθασμένη τάση αναγωγής της επιθετικότητας στο χώρο της παθολογίας, μια προσπάθεια μη επίρριψης ευθυνών στο δράστη για τη συμπεριφορά του, πολλές φορές μάλιστα με μεγάλη ευκολία. Ο δράστης, όμως, ο οποίος προβαίνει σε μια επιθετική και δη κακοποιητική συμπεριφορά δεν είναι ο ψυχικά ασθενής, αλλά ένας άνθρωπος ο οποίος μπορεί να χαρακτηριστεί επικίνδυνος. Σύμφωνα με πολλούς ερευνητές, επικίνδυνος είναι το άτομο εκείνο το οποίο έχει προξενήσει/έχει αποπειραθεί να προξενήσει σοβαρή σωματική βλάβη σε ένα άλλο άτομο και υποκρύπτει μέσα του θυμό και μνησικακία, απολαμβάνει ότι το άλλο άτομο υποφέρει, αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως θύμα, χαρακτηρίζεται από απουσία ενσυναίσθησης, δεν ελέγχει τις παρορμήσεις του κ.ά. (Γάτσας, 2008). Έχει αποδειχθεί ότι, υπό ορισμένες συνθήκες, οποιοσδήποτε «ευπόληπτος» πολίτης μπορεί να εκδηλώσει συμπεριφορά που προσιδιάζει σε αυτών των επικίνδυνων εγκληματιών. Ταυτόχρονα, είναι κοινά παραδεκτό ότι η επικινδυνότητα δεν μπορεί να συνδεθεί αιτιολογικά με έναν συγκεκριμένο τύπο προσωπικότητας και, σίγουρα, εκείνο που δεν μπορεί προβλεφθεί είναι η φύση και το είδος εκείνων των παραγόντων που τείνουν να εξωθούν το άτομο σε μια επικίνδυνη συμπεριφορά (Τσαλίκoglou, 2004). Τα σύγχρονα πρότυπα επισημαίνουν τη σημασία της δυναμικής αλληλεπίδρασης του ατόμου με το περιβάλλον του, έτσι ώστε σε καμία περίπτωση η συμπεριφορά του να μην μπορεί να προσδιοριστεί μόνο από ατομικά

χαρακτηριστικά. Η αλληλεπίδραση αυτή καθορίζει, τελικά, τόσο τη συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται ως ομαλή, όσο και εκείνη που χαρακτηρίζεται ως παθολογική.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο άνθρωπος δεν εκλαμβάνεται ως μια μεμονωμένη οντότητα ωθούμενη σε ενέργεια υπό την επήρεια ενδοψυχικών αιτιών, αλλά ανάγεται σε ένα ενεργητικό ον, ικανό μέσα από τη λειτουργία λογικών συστημάτων να διαμορφώσει τους προσδιοριστικούς παράγοντες της συμπεριφοράς του (Γάτσας, 2008). Επίσης, μελέτες των Hafner και Boker (1973) έχουν αποδείξει ότι δράστες εγκλημάτων οι οποίοι είχαν χαρακτηριστεί ως «ψυχικά ασθενείς», έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά με μη ψυχικά ασθενή άτομα, τα οποία όμως έχουν διαπράξει συναφή εγκλήματα. Γενικότερα, από τότε που καταρρίφθηκε το δόγμα του ανιάτου της ψυχικής ασθένειας, έχει γίνει σαφές ότι οι ψυχικές διαταραχές δεν αφορούν μια πάγια κατάσταση ούτε ρυθμίζουν, για όσο υπάρχουν, το σύνολο της συμπεριφοράς του ατόμου. Ενδέχεται να είναι -και συχνά είναι- παροδικές, αφήνοντας παράλληλα περιθώριο στον άνθρωπο να δρα ανεξάρτητα από αυτές. Η επιθετικότητα, συνεπώς, σε καμία περίπτωση δεν είναι ιδίον των ψυχικά νοσούντων, αλλά αντιθέτως μπορεί ενδεχομένως υπό όρους να αποδοθεί σε κάθε άτομο (Γάτσας, 2008).

1.2. Προκαταλήψεις και Στερεότυπα

Στη σύγχρονη εποχή, σημαντική είναι η κοινωνική διάσταση της επιθετικότητας, που μάλιστα θα λέγαμε ότι οδηγεί σε προβληματισμούς αναφορικά με τη βία που παρατηρείται, ιδιαίτερα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η βία συμπεριφορά μπορεί να αποδοθεί σε βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις και στερεότυπα της κοινωνίας, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για βία μεταξύ των δύο φύλων. Οι προκαταλήψεις αφορούν πεποιθήσεις (θετικές ή αρνητικές, συνειδητές ή ασυνείδητες) ενός προσώπου, μιας ομάδας ή μιας κοινωνίας απέναντι σε ένα άλλο πρόσωπο, μια ομάδα ή μια κοινωνία. Μπορεί να επηρεάζονται από παράγοντες όπως το φύλο, η σεξουαλικότητα, η θρησκεία, η παράδοση, η τάξη κ.ά. κι έχουν εδραιωθεί, χωρίς να έχει προηγηθεί κριτική σκέψη και έλεγχος αυτών. Γι' αυτόν τον λόγο, η προκατάληψη είναι συχνά ανθεκτική στην όποια ορθολογική εξήγηση. Από την άλλη, το στερεότυπο είναι η υπεργενικευμένη πεποίθηση σχετικά με μια κατηγορία ανθρώπων, η πεποίθηση ότι ο άνθρωπος που ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα έχει όλα τα χαρακτηριστικά της ομάδας αυτής (wikipedia, 2022). Σε αυτό το πλαίσιο, ο τρόπος με τους οποίους εκλαμβάνεται κάθε φύλο βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με τις ιδεολογίες

που διαμορφώνουν κι εκφράζουν ευρύτερες πατριαρχικές αντιλήψεις κι έχουν ως αποτέλεσμα την εδραίωση άνισων και ιεραρχικών σχέσεων ανδρών και γυναικών (Κουρουτσίδου και Ράπτης, 2021).

Στην Ελλάδα, ριζικές αλλαγές επέρχονται στον παραδοσιακό, στερεοτυπικό ρόλο της γυναίκας ως συζύγου και μητέρας τα τελευταία πενήντα χρόνια, οπότε και επιβάλλεται η παραδοχή αναγκών, όπως η μόρφωση και η επαγγελματική κατάρτιση και, σε συνάρτηση με αυτές, μια νέα αντίληψη ως προς τις ιδιότητες των γυναικών. Παρά τους μετασχηματισμούς αυτούς, οι παραδοσιακές πεποιθήσεις για τη θηλυκότητα και τη μητρότητα συνεχίζουν να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσονται τα κορίτσια. Στην ελληνική κοινωνία, για παράδειγμα, το στερεότυπο της γυναίκας ως συζύγου και νοικοκυράς εδραιώνεται και με τη συνδρομή θεσμών, όπως το δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα, τη δεκαετία του '50 και σύμφωνα με το οικογενειακό δίκαιο, η γυναίκα είχε τη διεύθυνση του σπιτιού, ενώ ο άνδρας την επόπτευε στις οικονομικές συναλλαγές και ήταν ο κηδεμόνας των παιδιών. Στον τομέα της εργασίας, οι τράπεζες προκήρυσσαν διαγωνισμούς μόνο για άντρες υποψήφιους, ενώ το Νομικό Συμβούλιο προέβη σε ακύρωση διαγωνισμού του όταν έγινε αντιληπτό ότι διαγωνιζόμενες θα ήταν μόνο γυναίκες (Αβρααμίδου-Πύργου, 1988).

Κατά συνέπεια, η τοποθέτηση της γυναίκας μέσα στα πραγματικά της όρια και τις δυνατότητές της δεν είναι εύκολη, καθώς ακόμη και οι ειδικοί επιστήμονες (π.χ. ψυχολόγοι) είναι, εκ των πραγμάτων, αναπτυγμένοι και άρα επηρεασμένοι από το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν κι εργάζονται. Για πολλά χρόνια η γυναίκα αποτελούσε «σκεύος ηδονής και μηχανή αναπαραγωγής», ένα αδύναμο και ανελεύθερο και χαρακτηρίστηκε ως το «ασθενές φύλο». Ο προσδιορισμός αυτός, που στηρίζεται και στον περιορισμό της γυναικείας δραστηριοποίησης λόγω της έμμηνης ρύσης και της εγκυμοσύνης, παγιώθηκε και μεταφράστηκε σαν υπεροχή του άνδρα έναντι στη γυναίκα (Γάτσας, 2008). Μέχρι και τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, πέρα από το υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού των γυναικών, παρατηρείται ότι και όσες σπούδαζαν στρέφονταν ιδίως σε τομείς που θεωρούνταν «γυναικείοι», με τον χαρακτηρισμό αυτό να στηρίζεται περιοριστικά στον ρόλο της γυναίκας ως μητέρας, π.χ. σε επαγγέλματα σχετικά με τη φροντίδα και την παιδαγωγική (Λογοθέτη, 1998). Γιατί, όμως, τομείς όπως η αρχιτεκτονική ή η ιατρική, να θεωρούνται «ανδρικοί»; Σύμφωνα με τη Λογοθέτη (1998), ακόμη κι αν θεωρηθούν αποδεκτοί οι κοινωνικοί κανόνες και οι στερεοτυπικές αντιλήψεις αναφορικά με τη φύση της γυναίκας, εφόσον περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους μέσα στα σπίτια τους, δεν θα μπορούσαν να

ενδιαφέρονται για το χτίσιμο αυτών; Επιπροσθέτως, η πραότητα, η ευσπλαχνία και η διάθεση φροντίδας που αποδίδονται στη γυναίκα ως εγγενή χαρακτηριστικά, δεν είναι κατάλληλα (ενδεχομένως και απαραίτητα) για το επάγγελμα π.χ. του γιατρού; (Λογοθέτη, 1998). Είναι σαφές, λοιπόν, ότι για κάποιες πεποιθήσεις δεν μένει παρά να γίνει αποδεκτό ότι δεν βασίζονται σε ορθολογικά στοιχεία, αλλά σε προκαταλήψεις και στερεότυπα, τα οποία σταδιακά (οφείλουν και πρέπει να) αποδομούνται.

1.3 Η θέση της γυναίκας στη φιλοσοφία, τη λογοτεχνία, το τραγούδι και τον κινηματογράφο

Οι ανωτέρω θέσεις σχετικά με τα επικρατούντα στερεότυπα, συχνά επιβεβαιώνονται και από κοινωνικά, πολιτιστικά και καλλιτεχνικά έργα της κάθε εποχής, που προσδιορίζουν ή διαμορφώνουν τη θέση της γυναίκας. Πιο συγκεκριμένα, εκκινώντας από τον 18^ο αιώνα και τον Ζαν-Ζακ Ρουσσώ, ο οποίος αναγνωρίζεται και σήμερα ως ένα από τα πιο προοδευτικά πνεύματα της εποχής του, διακρίνεται ήδη η δυσμενής θέση της γυναίκας, για παράδειγμα στο έργο του «Ο Αιμίλιος». Ο Ελβετός φιλόσοφος αναφέρει ότι «ο Αιμίλιος πρέπει να μάθει να σκέφτεται μόνος του», ενώ αντιθέτως «Η εξάρτηση είναι για τις γυναίκες μια φυσική κατάσταση και τα μικρά κορίτσια ακόμη νιώθουν ότι γεννήθηκαν για να υπακούν. Οι γυναίκες είναι λοιπόν ή θα έπρεπε να είναι σε μικρό βαθμό ανεξάρτητες». Επιφυλάσσεται, λοιπόν, στις γυναίκες ένας ρόλος ιδιαίτερα υποταγμένος, ενώ αναφορικά και με την εκπαίδευση των γυναικών, ο Ρουσσώ χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «Η εκπαίδευση των γυναικών πρέπει να εξυπηρετεί τους άνδρες» (Λογοθέτη, 1998). Αναφορικά με την ελληνική κλασική παιδεία, στην αρχαιότητα τη θέση της γυναίκας την καθόριζαν οι παραγωγικές σχέσεις της εποχής, ενώ ξεχώριζε η εταίρα, η οποία ήταν μέσο για ηδονή (Γάτσας, 2008).

Στη συνέχεια, κατά τον 19^ο αιώνα και σε έργα του Ανδρέα Λασκαράτου, του Εμμανουήλ Ροΐδη και του Ιάκωβου Πολυλά, γίνεται αναφορά στην προίκα, ως αναγκαίο εφόδιο μιας γυναίκας προκειμένου να αποκτήσει σύζυγο (Χατζηγιαννάκη, 2015). Η θέση της γυναίκας σκιαγραφείται με ακόμη πιο ρεαλιστικό τρόπο στα ηθογραφικά διηγήματα συγγραφέων όπως ο Παπαδιαμάντης (1954) ή ο Βιζυηνός, όπου και πάλι η γυναίκα παρουσιάζεται υποταγμένη στην ανδρική βούληση, είτε του πατέρα είτε του συζύγου, ενώ ο θεσμός της προίκας, απαραίτητος και πάλι, εξηγεί γιατί η απόκτηση θηλυκών τέκνων θεωρούταν τότε μεγάλη συμφορά. Χαρακτηριστικά, στη

«Φόνισσα» του Παπαδιαμάντη (1954) αναφέρεται «Και άλλοτε πάλιν την ήκουσαν να δογματίζει ότι ο άνθρωπος δεν συμφέρει να κάμνει πολλά κορίτσια, και ότι το καλύτερον είναι να μη πανδρεύεται κανείς. Η δε συνήθης ευχή της προς τα μικρά κοράσια ήτο “να μη σώσουν!...Να μην πάνε παραπάνω!».

Συνεχίζοντας στον 20^ο αιώνα και στα έργα του Στράτη Μυριβήλη, διαφαίνεται πλέον, ως συνέχεια και του υποταγμένου και υπάκουου ρόλου που αποδίδεται στη γυναίκα, η βία που πολλές φορές υφίσταται (Πολίτης, 2021). Το γεγονός αυτό είναι διακριτό σε τρία κυρίως έργα του συγγραφέα: Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια (1933), Η Παναγία η Γοργόνα (1949) και Ο Βασίλης ο Αρβανίτης (1943). Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο αναφέρεται ότι «Μια φορά μ’ έσπρωξε. Χτύπησα το κεφάλι στην κόγχη του τραπεζιού...το αίμα έτρεξε πίσ’ από τ’ αντί μου. Δεν έβγαλα μιλιά, για να μην ακούσει η γειτονιά», ενώ στο δεύτερο «Εμένα, που με βλέπεις, δεν περνούσε βραδιά που να μη με καταχεριάσει ο καπετάνιος (...) Μια κοπέλα σαν παντρευτεί (...) αυτός την ορίζει (...) Με το ίδιο χέρι που θα τη χτυπήσει, με το ίδιο θα τη χαϊδέψει». Γίνεται φανερό ότι, ειδικά σε περιπτώσεις που η βία εκδηλώνεται από άντρες του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος (σύζυγο/αδερφό/πατέρα), οι γυναίκες αισθάνονται ντροπή και φόβο, ιδιαίτερα για τον κοινωνικό αντίκτυπο. Ήδη περιγράφονται, επιπλέον, περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης στο έργο «Η Παναγία η Γοργόνα» («πήρε και μια Αραπίνα να τον υπερετά (...) Κάθε φορά που περνούσε από μπροστά του, ο Τιγκράν της έκανε τράκες με την απαλάμη πίσω στα ψαχνά»), αλλά και βιασμών, στη νουβέλα «Ο Βασίλης ο Αρβανίτης» (όπου περιγράφεται ότι «Ο κομιτατζής (...) έπαιρνε τις κοπέλες και τις ατίμαζε») (Πολίτης, 2021).

Εν συνεχεία, η θέση της γυναίκας σκιαγραφείται την ίδια περίοδο μέσα από τη μουσική και ιδίως το ρεμπέτικο τραγούδι (Φανιουδάκη και Ευφραιμίδης 2021). Αρχικά, η γυναίκα εμφανίζεται ως «ηθικός αυτουργός» πράξεων βίας, η οποία προξενεί τη ζήλια, ενώ της αποδίδεται και ελευθεριάζουσα συμπεριφορά. Για παράδειγμα, κατ’ αυτόν τον τρόπο παρουσιάζεται στο τραγούδι του Δημήτρη Αραπάκη «Κακούργα άπονη» («Ψεύτρα, κακούργα, άπονη φονιάς θέλεις να γίνω, μες στου Συγγρού τη φυλακή τα νιάτα μου να φθείρω, μες σε καυγάδες πάντοτε με κάνεις να με βάζεις και στα μαχαίρια να ‘ρχομαι μ’ αυτούς που κουβεντιάζεις»), αλλά και στον «Ισοβίτη» του Μάρκου Βαμβακάρη («Στη φυλακή με κλείσανε ισόβια για σένα, τέτοιο μέγαλο καημό επότισες εμένα, εσύ 'σαι η αιτία του κακού για να με τυραννούνε, οι πίκρες και τα βάσανα να με στριφογυρνούνε. Τώρα θα κάνω έφεση μήπως με βγάλουν όξω, κακούργα δολοφόνισσα για να σε πετσοκόψω, να σου 'χυνα πετρέλαιο κι ύστερα να σε

κάψω, και μέσ' στο ξεροπήγαδο να πάω να σε πετάξω»). Έχει ενδιαφέρον ότι, αντίστοιχο παράδειγμα βίας από άντρα προς άντρα, περιγράφει και τους δύο ως «μάγκες», ως ίσους στο τραγούδι «Ένας μάγκας στον τεκέ μου» της Ρόζας Εσκενάζυ («Ένας μάγκας στον τεκέ μου τσακίσε τον αργιλέ μου (...) Έσπασε τον μπαγλαμά μου που τον είχα συντροφιά μου (...) Μάγκα θα σε ξεφτιλίσω και το αίμα σου θα χύσω με αυτά που μου 'χεις κάνει και με άφησες χαρμάνη. Άρπα Νώντα το μαχαίρι δώσε μου το ρε στο χέρι για τον μάγκα θα τσακίσω ή κι εγώ θα ξεψυχήσω») (Φανιουδάκη και Ευφραιμίδης, 2021).

Τέλος και σύμφωνα με την Παραδείση (2002), στον κινηματογράφο η θέση της γυναίκας δεν διαφέρει μέχρι και σε ταινίες του 20ού αιώνα. Έμφυλα πρότυπα υποταγμένων γυναικών αναπαράγονται σε ταινίες όπως «Το ξύλο βγήκε από τον Παράδεισο» (1959/60), «Στέλλα» (1955), «Το Προξενιό της Άννας» (1972), αλλά και στην «Μοντέρνα Σταχτοπούτα» (Σακελλάριος, 1965). Ειδικά στην τελευταία, προβληματίζει το γεγονός του αυτονόητα ασυμβίβαστου ρόλου της συζύγου με αυτόν της γραμματέως, καθώς η επαγγελματική καριέρα της Αλίκης Βουγιουκλάκη, ως «Κατερίνας», τερματίζεται απότομα: η εξάλειψη της οικονομικής ανάγκης πλέον (λόγω του γάμου) επιφέρει ως αυτονόητο το ασυμβίβαστο συζύγου και εργαζόμενης (Παραδείση, 2002).

Στον 21^ο αιώνα, πλέον, εμφανίζονται σειρές και ταινίες που παρουσιάζουν τη γυναίκα ως πιο δυναμική, αγωνίστρια και ανεξάρτητη, ωστόσο και πάλι εγκλωβισμένη σε κοινωνικές επιταγές και στερεότυπα ή θύμα κακοποίησης από τον σύζυγο ή τον σύντροφο. Για παράδειγμα, στην ταινία «Μικρά Αγγλία» (Βούλγαρης, 2013) βλέπουμε τη Μόσχα, δυναμική, με όνειρα, να θέλει να φύγει από την Άνδρο θέλοντας να ξεφύγει από τη μοίρα των γυναικών του νησιού, που παντρεύονται ναυτικούς που συνεχώς λείπουν ή θαλασσοπνίγονται, ενώ στη σειρά «The maid» (2021), παρουσιάζεται η ιστορία μιας νεαρής μητέρας και η προσπάθειά της να ξεφύγει από μια κακοποιητική σχέση, μαζί με το παιδί της.

1.4. Αντιλήψεις για το φύλο

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι από τις κοινωνικές πεποιθήσεις μέχρι τον πολιτισμό και τις τέχνες, η κοινωνία διαμορφώνει ρόλους ειδικούς για το κάθε φύλο, συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στην αναπαραγωγή έμφυλων διακρίσεων και συνακόλουθα στη διαίωνιση της βίας. Οι σχετικές αντιλήψεις είναι εδραιωμένες βαθιά

στο οικοδόμημά της και καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο άνδρες και γυναίκες βλέπουν τον εαυτό τους καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης και της ζωής τους (Παπαμιχαήλ, 2004). Σε αυτό το πλαίσιο, οι επικρατούσες αντιλήψεις για τα δύο φύλα τα κινητοποιούν προς μια διαρκή προσπάθεια να γίνουν ή να φτάσουν το πρότυπο του «πραγματικού» άνδρα ή της «πραγματικής» γυναίκας. Ο ανδρισμός περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά εκείνα που καθορίζονται από την κοινωνία ως ανδρικά και περιλαμβάνουν συγκεκριμένους τρόπους σκέψης, συναισθήματα και συμπεριφορές, με απόρροια αυτού ένας άνδρας να βιώνει αγχωτικά οποιαδήποτε πλευρά του εαυτού του θεωρείται «θηλυκή». Οι αντιλήψεις περί ανδρισμού ενδέχεται να έχουν αρνητικές συνέπειες και για τις γυναίκες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η βία κατά των γυναικών, η ανισότητα ευκαιριών και απολαβών στην εργασία ή η άνιση κατανομή των οικιακών εργασιών. Ομοίως για τις γυναίκες, η ιδεοληψία περί «θηλυκότητας» περιλαμβάνει κοινωνικούς περιορισμούς στα πλαίσια του παραδοσιακού της ρόλου, ακόμη κι αν αυτό συνεπάγεται τον έλεγχο της από άλλους. Η γυναίκα πρέπει να παρέχει στον σύντροφο της υποστήριξη, ευχαρίστηση, φροντίδα, παραμερίζοντας τις προσωπικές της ανάγκες, φιλοδοξίες και απαιτήσεις (Παπαμιχαήλ, 2004).

Αδιαμφισβήτητα, προκειμένου να εξαλειφθεί η βία κατά των γυναικών, αναγκαίο είναι να γίνονται αδιάλειπτες προσπάθειες, με αφετηρία την κοινή παραδοχή ότι η ανισότητα των δύο φύλων γεννιέται μέσα από την ίδια την κοινωνία. Η προσέγγιση της θέσης της γυναίκας με όρους κοινωνικούς και όχι μόνο βιολογικούς, ερείδεται στη μαρξιστική θεωρία, με την οποία αναγνωρίστηκε ότι η βάση της καταπίεσης των γυναικών είναι κοινωνικά κατασκευασμένα και συνεχίστηκε με τις φεμινιστικές θεωρίες. Το 1949, το έργο της Σιμόν ντε Μπωβουάρ ανέδειξε κοινωνικούς λόγους, καθώς και τη σημασία του ρόλου της κοινωνικής υπεροχής των ανδρών στην κοινωνική κατασκευή της υποδεέστερης θέσης των γυναικών (Στρατηγάκη, 2006). Συν τω χρόνω, γυναίκες και άντρες αντιμετωπίστηκαν ως διακριτές κοινωνικές κατηγορίες με κοινά χαρακτηριστικά, που διαμορφώθηκαν ιστορικά από τις απαρχές του ανθρώπινου πολιτισμού. Στις φεμινιστικές θεωρίες που αναπτύχθηκαν, οι γυναίκες αποτελούσαν παρέκκλιση από το «κανονικό» πρότυπο ή απαραίτητο «συμπλήρωμα» των ανδρών, θέσεις οι οποίες νομιμοποιούσαν την υποδεέστερη θέση τους. Η εμφάνιση του όρου «κοινωνικό φύλο» (gender), που αναφέρεται στις κοινωνικά κατασκευασμένες διαφορές των φύλων, στον αντίποδα του όρου «βιολογικό φύλο», που αναφέρεται στις βιολογικές διαφορές, αποδείχθηκε εξαιρετικά χρήσιμη, καθώς μετατόπισε το κέντρο βάρους της ανάλυσης από τον προσδιορισμό των γυναικών ως

κοινωνικής κατηγορίας που συγκροτείται στη βάση της βιολογικής ομοιότητας στον προσδιορισμό του φύλου ως συστήματος κοινωνικών σχέσεων που διαμορφώνει έμφυλες ιεραρχίες (Στρατηγάκη, 2006).

Σήμερα, διεξάγεται μια έντονη συζήτηση γύρω από θέματα που αφορούν τους ρόλους των δύο φύλων. Αν και οι παραδοσιακές θέσεις εξακολουθούν να υφίστανται, όλο και συχνότερα πλέον ενδέχεται να απαντώνται στάσεις και συμπεριφορές που επιδιώκουν να νοηματοδοτήσουν εκ νέου τους ρόλους τους. Αν και οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων που συνδέονται με την οργάνωση της οικογενειακής ζωής είναι πρόδηλες, σε πολλές κοινωνικές ομάδες έχει ανατραπεί ή και αμφισβητηθεί η ανδρική κυριαρχία ως δεδομένη. Κάποιοι άνδρες προσπαθούν σκληρά προς την κατεύθυνση της αλλαγής της συμπεριφοράς και της στάσης ζωής τους, προς ένα πρότυπο πολύ πιο ταιριαστό στην ισότητα των δύο φύλων (Παπαμιχαήλ, 2004).

1.5 Από τις έμφυλες διακρίσεις στην έμφυλη και την εξουσιαστική βία

Σε αυτό συνέβαλε ότι, στην πορεία των ετών, έγινε κατανοητό πως η κοινωνική θέση των γυναικών και των ανδρών εξαρτάται από πολιτικούς, οικονομικούς, πολιτισμικούς, κοινωνικούς, θρησκευτικούς και ιδεολογικούς παράγοντες και, συνεπώς, μπορεί να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Πλέον ο όρος «φύλο», σύμφωνα και με το άρθ. 3 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, εμπερικλείει την κοινωνική διάσταση και «υποδηλοί τους κοινωνικά δομημένους ρόλους, συμπεριφορές, δραστηριότητες και ιδιότητες (χαρακτηριστικά γνωρίσματα) τις οποίες μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί προσήκουσες και ενδεδειγμένες για τις γυναίκες και τους άνδρες». Παρότι στις σύγχρονες κοινωνίες αναγνωρίζεται ο ρόλος της κοινωνικής κατασκευής και άρα και το γεγονός ότι οι ιδιότητες και οι δυνατότητες που αποδίδονται στα φύλα δεν είναι απόλυτες και απαρέγκλιτα οριοθετημένες, εντούτοις οι έμφυλες διακρίσεις, δηλαδή σωματικές, ψυχολογικές ή λεκτικές συμπεριφορές, μέσω των οποίων υποβαθμίζονται τα άτομα με βάση το φύλο τους, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα του φύλου τους, εξακολουθούν να υφίστανται. Άμεσο επακόλουθο των έμφυλων διακρίσεων είναι η εκδήλωση έμφυλης βίας και δη βίας κατά των γυναικών, η οποία σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης νοείται ως «παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μίας βίας βασιζόμενης στο φύλο οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική

βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τοιούτων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο». Στην πρώτη ετήσια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών, παρουσιάζονται όλες οι μορφές της, οι οποίες μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν τον ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων (ΑΓΓΟ), τα εγκλήματα τιμής, τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, τον βιασμό, την ενδοοικογενειακή βία, τη συζυγική βία και τη σεξουαλική παρενόχληση, ιδιαίτερα στους χώρους εργασίας (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021). Οι δύο τελευταίες μορφές, μάλιστα, σύμφωνα με τις γυναικείες οργανώσεις στην Ε.Ε. και στην Ελλάδα, συγκαταλέγονται μέσα στις τέσσερις¹ μορφές βίας που κρίθηκαν ως πλέον σημαντικές για την ελληνική περίπτωση (Στρατηγάκη, 2006).

Κοινό σημείο αναφοράς των δύο φαινομένων αποτελούν οι διαμορφούμενες σχέσεις εξουσίας τόσο στον χώρο της οικογένειας, όσο και στον χώρο της εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η άσκηση βίας κατά των γυναικών συγκεκριμένα στο πλαίσιο της οικογένειας, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την αντίληψη ότι υπάρχει «το δικαίωμα» βίας, εκκινώντας από την εξουσία που δίνουν οι κοινωνικά κατασκευασμένοι, όπως αναλύθηκαν, ρόλοι των φύλων (Υπουργείο Εσωτερικών, 2018). Η οικογένεια, μάλιστα, αποτελεί ένα κοινωνικό υποσύστημα, το οποίο, όπως όλα τα κοινωνικά υποσυστήματα, ή οι υποομάδες, λειτουργεί ως σύστημα εξουσίας και η βία ή η απειλή βίας χρησιμοποιείται σε όλα τα κοινωνικά υποσυστήματα, άρα και σε αυτή (Παπαμιχαήλ, 2004). Ειδικότερα, αναφορικά με τις σχέσεις των συζύγων, μπορεί να γίνει λόγος για εξουσιαστική βία, εκείνη δηλαδή η οποία ασκείται σε ασύμμετρες σχέσεις, όταν το ισχυρότερο άτομο, εκμεταλλευόμενο την ιδιαίτερη θέση του, ασκεί εξουσία με τρόπο καταχρηστικό στην/στον πιο αδύναμη/αδύναμο. Οι εν λόγω συμπεριφορές περιλαμβάνουν στοιχεία εκφοβισμού, εκβιασμού, ευτελισμού, εξάρτησης, επιβολής και καθυπόταξης προς την/τον εξουσιαζόμενη/εξουσιαζόμενο άλλη/άλλο (Ορισμοί, 2021). Η εξουσία συνιστά κοινό σημείο αναφοράς σε όλες τις άνισες κοινωνικές καταστάσεις και η ανδρική βία ως τέτοια εξουσιαστική έκφραση αποτελεί το μέσο εδραίωσης και διαιώνισης της ανδρικής κυριαρχίας σε βάρος της γυναίκας, με την ενδοοικογενειακή βία να εντάσσεται σε αυτήν τη θεματική. Η ασυμμετρία στις σχέσεις των δύο φύλων είναι το έρεισμα για τη χειριστική, εξουσιαστική συμπεριφορά των συντρόφων, που

¹ Οι άλλες δύο μορφές αφορούν την εμπορία και διακίνηση γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τον βιασμό.

φανερώνει αναλογίες ανάμεσα στην ενδοοικογενειακή βία και την ευρύτερη δομική βία που οι γυναίκες αντιμετωπίζουν. Στο ίδιο πλαίσιο και στον εργασιακό χώρο έχει υποστηριχτεί, ιδιαίτερα από τη φεμινιστική προσέγγιση, ότι η σεξουαλική παρενόχληση βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με τη δύναμη/εξουσία και ειδικότερα, με την υποδεέστερη θέση των γυναικών στους χώρους εργασίας και το εργατικό δυναμικό, καθώς αναδεικνύονται φαινόμενα επαγγελματικού διαχωρισμού (π.χ. γυάλινη οροφή², ανισότητες αμοιβών κ.ά.) (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022). Κοινό, επίσης, στοιχείο των δύο φαινομένων αποτελεί η ολοένα και μεγαλύτερη δημοσιοποίηση και προβολή περιστατικών τόσο ενδοοικογενειακής, συζυγικής βίας όσο και σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας, όπως τα τελευταία αναδείχθηκαν και από το κίνημα Metoo και όπως θα αναλυθούν κατωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΒΙΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

2.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Αρχικά, διεθνώς και για πρώτη φορά το πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας οριοθετήθηκε στη Δεύτερη Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες στην Κοπεγχάγη το 1980, όπου αναφορικά με τις τρεις μορφές της, δηλαδή την κακοποίηση γυναικών, παιδιών και ηλικιωμένων, διατυπώθηκε ξεχωριστή ενότητα με τίτλο «Κακοποιημένες γυναίκες και βία εντός της οικογένειας» (Κάββουρα, 2021). Στην Ελλάδα, μέχρι πολύ πρόσφατα και συγκεκριμένα μέχρι την ψήφιση του νόμου 3500/2006, δεν υπήρχε νόμος που να ορίζει και να αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας, ενώ το Συμβούλιο της Ευρώπης είχε ήδη αναφερθεί στην ενδοοικογενειακή βία, ορίζοντάς την ως βασική αιτία θανάτου ή αναπηρίας γυναικών 16 έως 44 ετών (Πετρουλάκη, 2009). Αν και έχουν καταγραφεί περιστατικά κακοποίησης ανδρών από τις γυναίκες συζύγους ή συντρόφους, η συζυγική κακοποίηση κατά κύριο λόγο αναφέρεται στην κακοποίηση των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους. Τα ίδια τα θύματα συνήθως δεν εκτιμούν την για πρώτη φορά ασκούμενη εναντίον τους βία ως την αρχή μιας κακοποιητικής σχέσης, συχνά υποβαθμίζουν το γεγονός και επιχειρούν να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά τους ανάλογα με τις απαιτήσεις του συντρόφου, με σκοπό να

² Φαινόμενο που υποδηλώνει ότι οι άνδρες που αισθάνονται ότι απειλούνται από γυναίκες, ιδιαίτερα σε περιβάλλοντα και θέσεις που προηγουμένως ήταν αποκλειστικός τομέας των ανδρών, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη σεξουαλική παρενόχληση (και τον εκφοβισμό) για να αποκλείσουν τις γυναίκες.

αποφύγουν μία βίαιη συμπεριφορά στο μέλλον και με την ελπίδα ότι η συμπεριφορά αυτή θα αλλάξει (Αρτινοπούλου, 2006).

2.2. Μορφές συζυγικής βίας

Ειδικότερη έκφανση της βίας μεταξύ συζύγων/συντρόφων είναι, αρχικά, η σωματική βία (Μπεχλιβάνη, 2002). Είναι μία από τις πιο συνηθισμένες μορφές βίας, με διαβαθμίσεις από ένα απλό σπρώξιμο έως το χαστούκι, την κλωτσιά, το πέταγμα αντικειμένων, την πρόκληση εγκαυμάτων, το σπρώξιμο στις σκάλες, το χτύπημα με γροθιά, τη χρήση όπλου, την εξαναγκαστική χορήγηση φαρμάκων, τον ακρωτηριασμό, την απόπειρα ανθρωποκτονίας, αλλά και την ανθρωποκτονία. Μερικές φορές ο δράστης μπορεί να μην προξενήσει εμφανείς σωματικές βλάβες στο θύμα, αλλά να το εξαναγκάζει π.χ. σε αϋπνία ή σε στέρηση φαγητού, συμπεριφορές που μάλιστα έχουν αναγνωριστεί από Παγκόσμιες Οργανώσεις, όπως η Διεθνής Αμνηστία, ως μέθοδοι βασανισμού.

Η ψυχολογική βία είναι εξίσου σοβαρή μορφή βίας, έστω και αν οι επιπτώσεις της δεν είναι άμεσα ορατές. Οι πρακτικές του εκφοβισμού, της ταπείνωσης, της υποτίμησης, της εξύβρισης, της συναισθηματικής αποστέρησης και αδιαφορίας, η χρησιμοποίηση των παιδιών ως μέσου εκφοβισμού (π.χ. απειλή κακοποίησής τους ή αποκλειστικής άσκησης της επιμέλειας), η επίδειξη σύναψης εξωσυζυγικών σχέσεων, είναι κάποιες μόνο από τις πολλές εκφάνσεις της ψυχολογικής κακοποίησης (Bewley and Welch, 2017). Στο ίδιο πλαίσιο, υπαρκτή αλλά όχι εμφανής είναι και η οικονομική εκμετάλλευση, η οποία εκδηλώνεται με απαγόρευση πρόσβασης στο συνολικό οικογενειακό εισόδημα, παρεμπόδιση του συζύγου/συντρόφου στην προσπάθεια εξεύρεσης εργασίας, οικειοποίηση των χρημάτων του κλπ. Ταυτόχρονα, άλλη μια αφανής έκφανση της συζυγικής/συντροφικής βίας είναι η κοινωνική απομόνωση, κατά την οποία ο κακοποιητικός σύζυγος/σύντροφος αφαιρεί από τον άλλο το δικαίωμα κάθε κοινωνικής επαφής, ελέγχει και παρακολουθεί τις συναναστροφές του, περιορίζει τις μετακινήσεις του κ.ά. (Γάτσας, 2006).

Έπειτα, η σεξουαλική βία ασκείται συνήθως εις βάρος της γυναίκας, η οποία, πέραν της προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας της, ως ειδικότερη έκφανση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της προσωπικής ελευθερίας, εκτίθεται και στο ρίσκο μιας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης ή ενός σεξουαλικά μεταδιδόμενου νοσήματος. Η σεξουαλική κακοποίηση αφορά τη χωρίς συναίνεση σεξουαλική επαφή ή ανοχή άλλων

ασελγών πράξεων και, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει τον βιασμό, τη σωματεμπορία, την πορνογραφία μεταξύ συζύγων/συντρόφων κ.ά (Μπεχλιβάνη, 2002). Μέσα στον γάμο ή στη συμβίωση, τα όρια μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συζύγων ήταν (και συχνά είναι) δυσδιάκριτα, με απόρροια η έννοια του συζυγικού βιασμού μέχρι και πριν από μερικά χρόνια να είναι ανύπαρκτη, αφού θεωρούταν ότι η σεξουαλική πράξη συμπεριλαμβάνεται στις συζυγικές υποχρεώσεις. Μέχρι και το έτος 1970 σε καμία χώρα δεν αναγνωριζόταν ο βιασμός εντός γάμου ως ποινικό αδίκημα, ενώ στην Ελλάδα μέχρι και το 2006, το νομικό υπόβαθρο του βιασμού προϋποθέτει την εξώγαμη συνουσία, αποκλείοντας έτσι τη στοιχειοθέτηση του βιασμού εντός του γάμου. Ο ν. 3500/2006 κατήργησε το εξώγαμο της συνουσίας στο άρθρο 8, χωρίς ωστόσο να προβλέπει ρητή τιμωρητική διάταξη για τον δράστη. Ο γάμος ως παράγοντας συγκάλυψης οποιασδήποτε μη συναινετικής σεξουαλικής πράξης εντοπίζεται και στη νομοθετική διάταξη περί αποπλάνησης ανηλίκων, όπου οριζόταν ότι η τέλεση γάμου μεταξύ του δράστη και του ανήλικου ατόμου ήταν προϋπόθεση μη ποινικής δίωξης ή άρσης αυτής. Η εν λόγω αναχρονιστική ρύθμιση καταργήθηκε μόλις το 2018, με τον ν. 4531/2018 (Μοσχοβάκου, 2021).

2.3 Παράγοντες υψηλού κινδύνου

Από τις σχετικές έρευνες προκύπτει ότι κάποιοι παράγοντες δυνητικά επηρεάζουν την εκδήλωση φαινομένων συντροφικής βίας και οδηγούν στην κλιμάκωσή τους. Πιο συγκεκριμένα, η απομόνωση (γεωγραφικά/κοινωνικά) της οικογένειας αποτελεί έναν απ' αυτούς, διότι το θύμα δεν έχει άμεση πρόσβαση σε υποστηρικτικά δίκτυα, με αποτέλεσμα ο δράστης να μπορεί εύκολα να το έχει υπό τον έλεγχό του (Αρτινοπούλου, 2006). Ταυτόχρονα, αναφορικά με τη βία μεταξύ συζύγων/συντρόφων, συμβάλλει σε αυτό η υπερβολική συναισθηματική εξάρτηση από τον σύζυγο/σύντροφο, η οποία οδηγεί το θύμα σε κοινωνική απομόνωση, με συνέπεια να μην έχει τη δυνατότητα να στραφεί σε άλλους σε περίπτωση που υποστεί κακοποίηση. Άλλος παράγοντας ευπάθειας είναι η οικονομική δυσπραγία, συνήθως της γυναίκας, που την καθιστά εξαρτημένη από τον σύζυγο/σύντροφο, με αποτέλεσμα ο τελευταίος να τη θεωρεί συχνά ιδιοκτησία του. Εν συνεχεία, η σύγκρουση των ρόλων των γονέων και οι διαφωνίες σχετικά με τη φροντίδα των παιδιών μπορεί να εκκινούν ως ελάσσοнос σημασίας προβλήματα, αλλά να κλιμακωθούν σε βία μέσα στην οικογένεια. Η μορφωτική ή η επαγγελματική ανισότητα μεταξύ των συζύγων/συντρόφων, ομοίως

φαίνεται να κατέχει εξέχουσα θέση ως παράγοντας κινδύνου για την εκδήλωση ενδοοικογενειακής βίας και ειδικότερα, σε περίπτωση που η σύζυγος/σύντροφος υπερέχει του συζύγου/συντρόφου στα ανωτέρω, είναι δυνατόν να αναδυθούν αισθήματα ανεπάρκειας και ανικανότητας στον άνδρα (Αρτινοπούλου, 2006).

Έρευνα των Hornung, McCulloch & Sugimoto, καταδεικνύει ότι η ανισότητα στο ζευγάρι, εμφανίζεται κυρίως με τη μορφή της ψυχολογικής και λιγότερο με τη μορφή της σωματικής βίας. Σειρά παραγόντων όπως η ηλικία και ο αριθμός των παιδιών, κάποιος θάνατος, η απιστία, η αλλαγή επαγγέλματος αλλά και η χρήση π.χ. εξαρτησιογόνων ουσιών θεωρούνται υπεύθυνοι για την όποια δυσλειτουργία στην οικογένεια, η οποία διευκολύνει την εκδήλωση βίαιων συμπεριφορών (Κ.Ε.Θ.Ι., 2003). Εκτός των ανωτέρω, έχουν παρατηρηθεί κάποια κοινά στοιχεία στις οικογένειες όπου εκδηλώνεται κακοποίηση και μάλιστα αναφορικά με την κακοποίηση μεταξύ συζύγων/συντρόφων. Ειδικότερα, παρατηρήθηκε ότι οι σύντροφοι/σύζυγοι εκδήλωναν άγχος σχετικά με την οικονομική τους κατάσταση και την οικογενειακή τους ζωή, είχαν δύο ή περισσότερα παιδιά, διαφωνούσαν συχνά σχετικά με την ανατροφή αυτών, ενώ πολλές φορές είτε ο άνδρας είτε η γυναίκα εμφανίζονταν ιδιαίτερα αυταρχικοί στις αποφάσεις που αφορούσαν την οικογένειά τους. Οικογένειες με τα περισσότερα ή και το σύνολο των χαρακτηριστικών αυτών ήταν πιθανότερο να αποτελούν περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας μεταξύ συζύγων/συντρόφων (Richard and Cornell, 1990). Και, φυσικά, παράγοντες έξωθεν του οικογενειακού πλαισίου όπως οι ασθενείς κυρώσεις, η ανοχή της «κανονιστικής» χρήσης της βίας (π.χ. σε σχολεία ή χώρους εργασίας) και η αποδοχή των παραδοσιακών ρόλων των φύλων, ευνοούν τη διαίονιση του φαινομένου και τη θεώρηση της ενδοοικογενειακής βίας ως υπαρκτό και ήσσονος σημασίας ζήτημα (Bewley and Welch, 2017).

2.4 Νομική και θεσμική προσέγγιση της ενδοοικογενειακής βίας

Το πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας έχει κινήσει το ενδιαφέρον της Πολιτείας, η οποία επιχειρεί να αντιμετωπίσει το φαινόμενο θεσμικά και ειδικότερα μέσω της νομοθεσίας της σε επίπεδο διεθνές, ενωσιακό αλλά και εθνικό. Πιο συγκεκριμένα και στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, η Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, γνωστή και ως Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), υπογράφηκε το

1950 από το Συμβούλιο της Ευρώπης, κυρώθηκε από την Ελλάδα³ και θεσμοθέτησε, αρχικά, την ισότητα μεταξύ συζύγων (άρθ. 5, «Οι σύζυγοι είναι ίσοι στα δικαιώματα και τις ευθύνες που απορρέουν από το ιδιωτικό δίκαιο στις μεταξύ τους σχέσεις και στις σχέσεις τους με τα τέκνα τους, ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκειά του και στην περίπτωση λύσης του»). Ακολούθως, στην ίδια σύμβαση και στο άρθρο 8 κατοχυρώνεται ο σεβασμός στην οικογένεια και ειδικότερα την οικογενειακή ζωή. Εν συνεχεία, κομβικό ρόλο στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και μάλιστα όσον αφορά τα παιδιά έχει η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. το 1989, κυρώθηκε από την Ελλάδα το 1992⁴ και μεταξύ άλλων βασίζεται στις αρχές του συμφέροντος του παιδιού, της επιβίωσης, της ανάπτυξης και της προστασίας του. Επιπροσθέτως, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έχει υιοθετήσει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Δ.Σ.Α.Π.Δ.)⁵, καθώς και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (Δ.Σ.Ο.Κ.Π.Δ.), μέσω των οποίων κατοχυρώνεται η αρχή της μη διάκρισης και η αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου. Τα ανωτέρω Σύμφωνα από κοινού με την Ε.Σ.Δ.Α. αποτέλεσαν νόμιμα ερείσματα για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, η οποία απαντάται συχνά σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (Κονδυλάτου, 2022).

Στην ίδια κατεύθυνση, το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε τη Διεθνή Σύμβαση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας ή Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η οποία υπεγράφη το έτος 2011 και τέθηκε σε ισχύ το έτος 2014. Σκοπός της σύμβασης είναι η δημιουργία μίας Ευρώπης χωρίς βία κατά των γυναικών και χωρίς ενδοοικογενειακή βία. Η Σύμβαση, επίσης, στοχεύει στην εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών και στην ανάπτυξη πρακτικών που αποσκοπούν στην πρόληψη και την εξάλειψη της ενδοοικογενειακής βίας, ώστε να παρέχεται τελικά το ίδιο επίπεδο προστασίας σε όλα τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου (Χατζηφωτίου, 2021). Χαρακτηριστικό της Σύμβασης είναι η σημασία που δίνεται στην πρόληψη. Ενδεικτικά, προβλέπει την υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών να διασφαλίσουν την κατάρτιση επαγγελματιών που ασχολούνται με το θέμα της βίας, την υλοποίηση θεραπευτικών προγραμμάτων για τους δράστες κ.ά. Η

³ Με το ΝΔ 53/1974

⁴ Με τον ν. 2101

⁵ Στην Ελλάδα κυρώθηκε με τον ν. 2462/1997

προστασία των θυμάτων συμπληρώνεται από την υποχρέωση των κρατών είτε να ποινικοποιήσουν συμπεριφορές που μέχρι σήμερα δεν είχαν ποινικοποιηθεί (π.χ. stalking), είτε να προβλέψουν αποζημίωση των θυμάτων, καθώς και από τη θέσπιση της GREVIO, ενός ανεξάρτητου οργάνου, συγκροτούμενου από τεχνοκράτες, επιφορτισμένο με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης από τα συμβεβλημένα κράτη-μέλη (Χατζηφωτίου, 2021). Η Επιτροπή των Μερών, επίσης, αποτελείται από εκπροσώπους των Μερών της Σύμβασης και είναι ένας επιπλέον μηχανισμός παρακολούθησης της εφαρμογής της για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Η Επιτροπή των Μερών μπορεί να εγκρίνει, με βάση τις εκθέσεις και τα συμπεράσματα της GREVIO, ειδικές συστάσεις που απευθύνονται στα ενδιαφερόμενα μέρη (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021). Τέλος, η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης σχηματίζει ένα ικανοποιητικό πλέγμα προστασίας, με νομοθετικά μέτρα και διοικητικές διαδικασίες για την προστασία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, ενώ πρέπει να ειπωθεί ότι τα κράτη-μέλη που υπογράφουν τη Σύμβαση ενθαρρύνονται να εφαρμόσουν τις προβλέψεις της και σε περίπτωση που το θύμα της βίας είναι άντρας ή αγόρι (Χατζηφωτίου, 2021).

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως προηγμένο νομικό σύστημα προαγωγής των θεμελιωδών δικαιωμάτων πέραν των οικονομικών σκοπών της, αφενός μέσω των γενικών αρχών της (άρθρο 2 της ΣΕΕ) και αφετέρου μέσω της θέσης σε ισχύ του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΧΘΔ) το 2009, έχει ήδη προσχωρήσει στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης με στόχο την ενίσχυση της νομικής προστασίας που παρέχεται σε ενωσιακό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, παράλληλα, παρέχει αυτόνομη προστασία στις γυναίκες μέσω του πρωτογενούς δικαίου και συγκεκριμένα κατοχυρώνει την απαγόρευση των διακρίσεων και την ισότητα ανδρών και γυναικών (άρθ. 2 ΣΕΕ), ορίζει ρητά ότι το Συμβούλιο από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου (άρθ. 19 ΣΛΕΕ) και προβλέπει δυνατότητα έκδοσης οδηγιών για τον ορισμό ποινικών αδικημάτων και κυρώσεων σε τομείς ιδιαίτερας σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση, στην οποία εντάσσεται η γενετήσια εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών (άρθ. 83 παρ. 1 ΣΛΕΕ). Σε συνάρτηση με τα ανωτέρω, στο ΧΘΔ προβλέπεται ρητά ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη (άρθρο 1), προστατεύεται το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 2), απαγορεύεται η υποβολή σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, ενώ στο άρθρο 21 κατοχυρώνεται η απαγόρευση διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου.

Ταυτόχρονα, από πλευράς παράγωγου ενωσιακού δικαίου, έχει θεσπισθεί Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα θύματα της εγκληματικότητας (2012/29/ΕΕ), η οποία αναφέρεται ρητά στα θύματα βίας λόγω φύλου, στα θύματα σεξουαλικής βίας και στα θύματα βίας στο πλαίσιο στενών σχέσεων η οποία μπορεί να εκδηλώνεται με τη μορφή σωματικής, ψυχολογικής, σεξουαλικής ή οικονομικής βίας (άρθ. 9 και 22). Επιπλέον, στις 6 Οκτωβρίου 2021 με το Ψήφισμα 2019/2166, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε την έκθεση με θέμα: «Αντίκτυπο της Συντροφικής Βίας και των δικαιωμάτων επιμέλειας στις γυναίκες και τα παιδιά». Οι προτάσεις της αποσκοπούν στην διόρθωση και αποκατάσταση σημερινών ελλείψεων που διατηρούνται στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών και υπονομεύουν τα δικαιώματα των θυμάτων συντροφικής ή ενδοοικογενειακής βίας στις υποθέσεις οικογενειακού δικαίου και ειδικότερα σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα επιμέλειας. Η Έκθεση ζητά από τα κράτη-μέλη να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας στην Ε.Ε (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021).

Σε επίπεδο εθνικού δικαίου, μεία πρέπει να γίνει σε δύο συγκεκριμένα νομοθετήματα, στους ν. 3500/2006 και ν. 4531/2018. Αρχικά, ο ν. 3500/2006 αντιμετώπισε για πρώτη φορά ενιαία σε διοικητικό, αστικό και ποινικό επίπεδο την ενδοοικογενειακή βία και θεσπίστηκε για να προστατεύσει ευρύ κύκλο προσώπων (π.χ. ηλικιωμένους, παιδιά κ.ά.), χωρίς να υπεισέρχεται στην ιδιωτική ζωή μιας οικογένειας θίγοντας αρχές και αξίες, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί. Παράλληλα, όμως, αναγνωρίζεται για πρώτη φορά ότι η ενδοοικογενειακή βία δεν είναι ιδιωτική, αλλά σοβαρή κοινωνική παθογένεια, η οποία πρέπει να ρυθμιστεί και να αντιμετωπιστεί θεσμικά (Χατζηφωτίου, 2021). Οι πιο κομβικές καινοτομίες του νόμου αυτού ήταν, αρχικά, ότι θεσμοθετήθηκε το αξιόποιο της ενδοοικογενειακής βίας σε τρεις μορφές της: σωματική (άρθ. 6), ψυχολογική (άρθ. 7) και σεξουαλική (άρθ. 8, 9). Επιπλέον, προέβλεπε το αυτεπάγγελτο της δίωξης για κάποια απ' τα εγκλήματα που αναφέρονταν σ' αυτόν και εισήγαγε το θεσμό της ποινικής διαμεσολάβησης. Ως προς το τελευταίο, πρόκειται για μια διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών που προκύπτουν από ποινικά αδικήματα, χαρακτηρίζεται από ταχύτητα και συμβάλλει στην πρόληψη της υποτροπής του δράστη. Ειδικότερα, προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας είναι η υποβολή, από την πλευρά του δράστη, δήλωσης ότι: 1) δεν θα προβεί στο μέλλον σε πράξεις ενδοοικογενειακής βίας και, αν χρειαστεί, σε περίπτωση συνοίκησης θα παραμείνει μακριά από την οικογενειακή κατοικία για ικανό χρονικό διάστημα και 2) θα παρακολουθήσει θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της

ενδοοικογενειακής βίας, σε δημόσιο φορέα και για όσο χρόνο κριθεί απαραίτητο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο νόμος αυτός, αν και κατά γενική ομολογία αποτέλεσε τομή για τα ελληνικά δεδομένα, επικρίθηκε για ελλείψεις όπως η απουσία πρόβλεψης μηχανισμών πρόληψης και υποστηρικτικών θεσμών (Χατζηφωτίου, 2021).

Ο ν. 3500/2006 τροποποιήθηκε, στη συνέχεια, με τον ν. 4531/2018, ο οποίος ενσωμάτωσε τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, διευρύνθηκε ο ορισμός της οικογένειας και πλέον σ' αυτόν συμπεριλαμβάνονται και τα πρόσωπα που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης. Επιπλέον, ως προς την ποινική διαμεσολάβηση, παρατηρήθηκε ότι σε πολλές περιπτώσεις ο δράστης καταχράστηκε τη δυνατότητα για απαλλαγή του σε περίπτωση παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος και δεν ολοκλήρωνε το πρόγραμμα στο οποίο είχε υπαχθεί. Για τον λόγο αυτό και σε συμμόρφωση με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, συμπληρώθηκε το άρθ. 11 παρ. 2/εδ. β του νόμου, έτσι ώστε να επέρχονται οι αναγκαίες έννομες συνέπειες, σε περίπτωση που ο δράστης δεν συμμορφώνεται στις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εν λόγω διάταξη. Συγκεκριμένα, αν υπαίτια δεν ολοκληρώσει το εκάστοτε θεραπευτικό πρόγραμμα στο οποίο έχει υπαχθεί, ο εισαγγελέας διακόπτει τη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και ανασύρεται η ποινική δικογραφία που έχει σχηματιστεί. Ακολούθως και με γνώμονα την προστασία του θύματος, τροποποιήθηκε και το άρθ. 18 του ν. 3500/2006 και ορίζεται ότι περιοριστικά μέτρα μπορούν να επιβληθούν στο δράστη και από τον Εισαγγελέα (πριν την τροποποίηση του νόμου περιοριστικοί όροι επιβάλλονταν από το δικαστήριο, τον ανακριτή και το δικαστικό συμβούλιο). Ενδεικτικά, στους περιοριστικούς όρους συμπεριλαμβάνονται η απομάκρυνση του δράστη από την οικογενειακή κατοικία, η απαγόρευση προσέγγισης των εκπαιδευτηρίων των παιδιών, της εργασίας του θύματος κ.ά. Κομβικής σημασίας, επίσης, για την προστασία ιδίως των ανήλικων θυμάτων είναι η τροποποίηση του ν. 3500/2006 αναφορικά με την παραγραφή των εγκλημάτων της ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης, παράνομης βίας, απειλής και προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας. Με τον ν. 4531/2018, η παραγραφή των ως άνω εγκλημάτων όταν στρέφονται κατά ανήλικων αναστέλλεται μέχρι την ενηλικίωσή τους και για έναν χρόνο μετά απ' αυτή, για πλημμελήματα και έως τρία χρόνια μετά, για κακουργήματα. Η διάταξη αυτή αναγνωρίζει ότι τα ανήλικα θύματα είναι άμεσα εξαρτημένα από το εγκληματικό ενδοοικογενειακό περιβάλλον, γεγονός που δύσκολα τα ωθεί σε καταγγελία (Νάτση και Παπά, 2019). Πρέπει, ωστόσο, να ειπωθεί ότι η αναστολή της παραγραφής δεν προβλέπεται για βαρύτερα εγκλήματα, όπως π.χ. του βιασμού ή της

κατάχρησης σε ασέλγεια. Άλλες σημαντικές τροποποιήσεις που επέφερε ο ν. 4531/2018 αφορούν τη διεκδίκηση αποζημίωσης εκ μέρους του θύματος από τον δράστη, την απαγόρευση χορήγησης άδειας όπλου σε άτομα στα οποία έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και στον ορισμό της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων⁶ ως συντονιστικού φορέα (πέραν του εξωτερικού μηχανισμού GREVIO) παρακολούθησης και αξιολόγησης των πολιτικών για την καταπολέμηση της βίας (Νάτση και Παπά, 2019).

Γενικά, σύμφωνα με τον ν. 3500/2006, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, στην κατηγορία των πλημμελημάτων ανήκουν οι προσβολές της σωματικής ακεραιότητας⁷, οι προσβολές της προσωπικής ελευθερίας⁸ και οι προσβολές της γενετήσιας αξιοπρέπειας⁹. Κακουργηματική μορφή προσλαμβάνει η ενδοοικογενειακή βαριά σωματική βλάβη με επιβαρυντική περίσταση όταν ο υπαίτιος επεδίωκε ή γνώριζε και αποδέχθηκε το αποτέλεσμα της πράξης του (άρθρο 6 παρ. 2/εδ. γ), τα βασανιστήρια με επιβαρυντική περίσταση όταν το θύμα είναι ανήλικος (άρθρο 6 παρ. 4/εδ. β), ο βιασμός εντός γάμου (άρθρο 8 παρ. 1) και η κατάχρηση σε ασέλγεια εντός γάμου (άρθρο 8 παρ. 2). Πέρα από τα παραπάνω, μορφή ενδοοικογενειακής βίας, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1, αποτελεί και η τέλεση της ανθρωποκτονίας με δόλο καθώς και η θανατηφόρα σωματική βλάβη, όπως τα εγκλήματα αυτά στοιχειοθετούνται στα άρθρα 299 και 311 ΠΚ αντίστοιχα.

Στα πλαίσια του ποινικού δικαίου πρέπει να παρατηρήσουμε ότι, αναλύοντας την έννοια της ενδοοικογενειακής βίας και τις ποινικώς κολάσιμες συμπεριφορές, σε πολλά σημεία ο ν. 3500/2006 και ο Ποινικός Κώδικας συμπλέκονται. Για παράδειγμα, σε επίπεδο Ποινικού Κώδικα και στο άρθρο 312 παρ. 1 περί ενδοοικογενειακής βίας, προβλέπεται ότι όποιος προκαλεί σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας σε ανήλικο ή σε πρόσωπο που δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του, εφόσον τα πρόσωπα αυτά βρίσκονται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του δράστη βάσει νόμου, δικαστικής απόφασης ή πραγματικής κατάστασης, συνοικούν με τον δράστη ή έχουν μαζί του

⁶ του τότε Υπουργείου Εσωτερικών

⁷ άρθρο 6 παρ. 1, ενδοοικογενειακή απλή σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας, άρθρο 6 παρ. 2/εδ. α, ενδοοικογενειακή επικίνδυνη σωματική βλάβη, άρθρο 6 παρ. 3/εδ. α, ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη σε βάρος εγκύου ή μέλους της οικογένειας το οποίο, από οποιαδήποτε αιτία, είναι ανίκανο να αντισταθεί, άρθρο 6 παρ. 3, ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας

⁸ άρθρο 7 παρ. 1, ενδοοικογενειακή παράνομη βία, άρθρο 7 παρ. 2, ενδοοικογενειακή παράνομη απειλή

⁹ άρθρο 9 παρ. 1, ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας, άρθρο 9 παρ. 2, ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας σε βάρος ανήλικου

σχέση εργασίας ή υπηρεσίας, τιμωρείται για την πράξη του άρθρου 308 παρ. 1/εδ. α (σωματική βλάβη), με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Για την ίδια πράξη αλλά εκτός οικογενειακού κύκλου, το άρθρο 308 ΠΚ ορίζει ότι όποιος προξενεί σε άλλον σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του τιμωρείται με φυλάκιση έως δύο (2) έτη ή χρηματική ποινή. Παρατηρείται, συνεπώς, ότι ο νομοθέτης επιβάλλει αυστηρότερη ποινή στις περιπτώσεις που κάποιος προκαλεί σωματική βλάβη σε πρόσωπο που δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του ή σε ανήλικο, εφόσον βρίσκεται στην προστασία ή την επιμέλειά του βάσει δικαστικής απόφασης ή πραγματικής κατάστασης ή συνοικούν με τον δράστη ή βρίσκονται σε σχέση εργασίας ή υπηρεσίας μαζί του.

Γενικότερα, παρατηρείται ότι το απειλούμενο από τον ν. 3500/2006 πλαίσιο ποινής, όπως ισχύει, είναι αυστηρότερο σε σχέση με τις ποινές του ΠΚ για τα αντίστοιχα εγκλήματα, όταν αυτά τελούνται εκτός οικογένειας. Αυτό διότι οι συγκεκριμένες παράνομες πράξεις τελούνται εντός του κόλπου της οικογένειας κατά προσώπων τα οποία, είτε λόγω ηλικίας (ανήλικοι), είτε λόγω ψυχικής, σωματικής ή άλλης κατάστασης (έγκυος, υπερήλικες, άτομα με ειδικές ανάγκες κλπ.) αδυνατούν να αντισταθούν στις πράξεις που τελούνται εις βάρος τους. Ωστόσο, παρά την ψήφιση του νόμου, υπάρχουν διάσπαρτες στον ΠΚ διατάξεις, οι οποίες επίσης αναφέρονται σε ανήλικα θύματα και αφορούν αδικήματα που τελούνται από πρόσωπα που συνδέονται με συγγενικούς δεσμούς. Πρόκειται για πράξεις, των οποίων η συμπεριφορά δεν τυποποιείται σε κάποια αντίστοιχη διάταξη του νόμου για την ενδοοικογενειακή βία και μεταξύ άλλων αυτές είναι η κατάχρηση ανηλίκων (άρθρο 342 ΠΚ), η γενετήσια πράξη μεταξύ συγγενών (άρθρο 345 ΠΚ), η πορνογραφία ανηλίκων (άρθρο 348Α παρ.4/εδ.γ ΠΚ) και, τέλος, η μαστροπεία (άρθρο 349 παρ.2 ΠΚ).

2.5 Στατιστικά στοιχεία για την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και η ανάδειξη του όρου «γυναικοκτονία»

Σε αυτό το σημείο, σκόπιμο είναι να παρατηρήσουμε ότι το μέγεθος του προβλήματος, εκτός από το ενδιαφέρον της Πολιτείας και την πληθώρα νομοθετημάτων, καταδεικνύουν και αριθμητικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα και από ευρήματα της αστυνομίας, προκύπτει ότι το 2020 έγιναν 4.264 καταγγελίες από γυναίκες-θύματα ενδοοικογενειακής βίας, ενώ το αμέσως προηγούμενο έτος ο αριθμός αυτός ανερχόταν σε 4.171 (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021). Από το 2020, η αστυνομία καταγράφει το φύλο του θύματος και του θύτη, αλλά και τη

σχέση θύματος θύτη. Διαπιστώνεται έτσι ότι στο σύνολο 5.805 θυμάτων, το 73,5% (4.264) είναι γυναίκες και στο 93% (3.963) αυτών των περιπτώσεων οι θύτες είναι άνδρες. Συνεπώς, τεκμαίρεται ότι η πλειοψηφία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας είναι γυναίκες, ενώ οι δράστες ενδοοικογενειακής βίας με θύματα γυναίκες είναι σχεδόν στο σύνολό τους άνδρες. Για το 2020, μάλιστα, σε σύνολο 4.758 θυμάτων ανδρών δραστών βίας, το 39,1% (1.859) των θυμάτων ήταν γυναίκες σύζυγοι των δραστών, το 9,7% (459) γυναίκες μόνιμοι σύντροφοι και το 0,2% (9) γυναίκες που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης με τον δράστη (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021). Επιπλέον, σύμφωνα με στοιχεία του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα, «κάθε μέρα σε όλο τον κόσμο δολοφονούνται 137 γυναίκες, κατά μέσο όρο, από –πρώην ή νυν-συζύγους ή συντρόφους ή από κάποιιο μέλος της οικογένειάς τους. Από τις 87.000 δολοφονίες γυναικών παγκοσμίως το 2017, το 58% διαπράχθηκε από –πρώην ή νυν-συζύγους ή συντρόφους ή μέλη της οικογένειάς τους» (Πετράκη, 2020).

Φύλο δράστη	Άνδρες δράστες		Γυναίκες δράστες	
Φύλο θύματος	Γυναίκες θύματα	Άνδρες θύματα	Γυναίκες θύματα	Άνδρες θύματα
Φύλο θύματος ανά φύλο δράστη	3963 (68,3%)	795 (13,7%)	301 (5,2%)	746 (12,8%)
Σύνολο θυμάτων ανά φύλο δράστη	4758 (82%)		1047 (18%)	
Σύνολο θυμάτων	5805 (100%)			

Εικόνα 1-Στατιστικά στοιχεία 2020

Πηγή: Αναδημοσίευση από: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2^η ετήσια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών, Πίνακας 2, σ. 75

Η παραδοχή ότι η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων είναι γυναίκες, έχει οδηγήσει τα τελευταία χρόνια στην ανάδυση και την ανάδειξη του όρου «γυναικοκτονία», την οποία ο ΠΟΥ ορίζει ως την «ανθρωποκτονία από πρόθεση, γυναικών επειδή είναι γυναίκες-με ευρύτερους ορισμούς να περιλαμβάνουν κάθε ανθρωποκτονία γυναίκας ή κοριτσιού». Η γυναικοκτονία συνήθως διαπράττεται από άντρες αλλά κάποιες φορές συνεργούν και γυναίκες, συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας. Στις περισσότερες περιπτώσεις γυναικοκτονία διαπράττει σύντροφος ή πρώην σύντροφος που συνήθως είχε και μακρόχρονη κακοποιητική συμπεριφορά, απειλούσε, κακοποιούσε ή/και εκφόβιζε τη γυναίκα, η οποία πολύ συχνά βρίσκεται σε

θέση φυσικής ή/και οικονομικής αδυναμίας σε σχέση με αυτόν (Αρτινοπούλου, 2020). Ήδη από τον ορισμό φαίνεται πως η γυναικοκτονία είναι συχνά στενά συνδεδεμένη με την ενδοοικογενειακή βία, ενώ και οι βασικές της κατηγορίες, όπως έχουν αποδοθεί από τον Π.Ο.Υ. και τον Ο.Η.Ε. (δολοφονία ως αποτέλεσμα ενδοοικογενειακής/συντροφικής βίας, για λόγους τιμής της οικογένειας, για λόγους σχετικούς με την προίκα) επιβεβαιώνουν το γεγονός αυτό (Αρτινοπούλου, 2020). Η πλέον διαδεδομένη, συνεπώς, μορφή γυναικοκτονίας είναι αυτή κατά την οποία ο δράστης διατηρούσε στενές σχέσεις με το θύμα (σύντροφος, σύζυγος, εραστής, συγγενής) και αντιπροσωπεύει τουλάχιστον το 35% όλων των δολοφονιών γυναικών παγκοσμίως. Οι συγκεκριμένες δολοφονίες έρχονται συνήθως ως αποτέλεσμα μιας σειράς προηγούμενων, μακροχρόνιων, βίαιων συμπεριφορών και έντονης ενδοοικογενειακής βίας, που κλιμακώνονται με την πάροδο του χρόνου με αποτέλεσμα τη γυναικοκτονία. Κατά συνέπεια, τα δεδομένα συνηγορούν στο γεγονός ότι οι γυναίκες κινδυνεύουν εξίσου, αν όχι περισσότερο, στην ιδιωτική σφαίρα του σπιτιού τους (Γκασούκα, 2020).

Τα ανωτέρω υψηλά ποσοστά επιβεβαιώνονται, δυστυχώς, από ποικίλα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας που δημοσιοποιούνται κατά διαστήματα, πολλά εκ των οποίων έχουν συνταράξει την κοινή γνώμη στην Ελλάδα. Πρώτα απ' όλα, τον Ιανουάριο, όταν τη δολοφόνησε ο σύντροφός της στα Χανιά, η Βασιλική έγινε το πρώτο θύμα γυναικοκτονίας στην Ελλάδα για το 2021. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους, η Κωνσταντίνα Τσάπα δολοφονήθηκε, όπως και ο αδερφός της, στη Μακρινίτσα Πηλίου, από τον εν διαστάσει σύζυγό της. Τον Μάιο, ο Μπάμπης Αναγνωστόπουλος σκότωσε τη σύζυγό του, Καρολάιν Κράουτς κι έπειτα τον Ιούλιο, στη Δάφνη Αττικής σημειώνεται ακόμη μια γυναικοκτονία, της Αννίσα, από τον σύζυγό της, μέσα στο διαμέρισμα που διέμεναν, ενώ φέρεται να είχε προβεί και στο παρελθόν σε βίαιες πράξεις εναντίον της («Γυναικοκτονία στη Δάφνη», 2021). Έναν χρόνο μετά, μόλις στις 5 Μαΐου 2022, ο σύζυγος σκοτώνει τη 43χρονη σύζυγό του στην Καβάλα και καθίσταται σαφές ότι τα περιστατικά αυτά δεν είναι παρά μόνο ενδεικτικά του μεγέθους της ενδοοικογενειακής βίας που υφίστανται οι γυναίκες σύζυγοι στην πιο ακραία της μορφή, που είναι η δολοφονία («Γυναικοκτονία στην Καβάλα», 2022). Αν, μάλιστα, ληφθεί υπόψη και η αφανής πλευρά της ενδοοικογενειακής βίας, τα περιστατικά που ποτέ δεν καταγγέλλονται εξαιτίας της «κουλτούρας ανοχής» της βίας και της λογικής του «τα εν οίκω μη εν δήμω», αλλά και την τάση των ΜΜΕ να προβάλλουν μόνο τις «θεαματικές» δολοφονίες γυναικών, αποσιωπώντας άλλες, γίνεται αντιληπτό ότι η

σύνδεση συζυγικής/συντροφικής βίας και γυναικοκτονίας είναι ακόμα πιο στενή (Κοντοχρήστου, 2021). Ειδικότερα στην Ελλάδα και στο διάστημα από 1^η Ιανουαρίου-9^η Δεκεμβρίου 2021, καταγράφηκαν τουλάχιστον 15 γυναικοκτονίες, η πλειοψηφία εκ των οποίων προκλήθηκε από τον σύζυγο/σύντροφο και πρώην συζύγους/συντρόφους¹⁰ (Σκαλιώνη, 2022). Παρά ταύτα, στην κοινωνία συνεχίζεται ο λόγος περί ανθρωποκτονιών, γεγονός που όμως συσκοτίζει το πραγματικό φαινόμενο. Η ανάγκη ενός νέου όρου, αυτού της γυναικοκτονίας, είναι επιτακτική διότι επιτρέπει τη συνειδητοποίηση του μεγέθους του προβλήματος. Η όποια εννοιολογική διαφωνία αφορά, τελικά, τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα με ουδέτερους όρους ή εντάσσοντας σε αυτό την έμφυλη διάστασή του (Πετράκη, 2020). Κατ' αυτόν τον τρόπο, μάλιστα, συνειδητοποιούν και οι ίδιες οι γυναίκες ότι ακόμη, εν έτει 2022 κινδυνεύουν επειδή είναι γυναίκες, αλλά ταυτόχρονα ότι δεν είναι μόνες, ενώ και οι θεσμοί κινητοποιούνται και γίνονται πιο προστατευτικοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

3.1 Η ανάδειξη του φαινομένου και ο ορισμός του

Την ίδια περίοδο που οι γυναικοκτονίες συντάρασαν την κοινή γνώμη αλλά και λίγο ωρύτερα, περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης αποκαλύπτονται συνεχώς, εκκινώντας από το χώρο του αθλητισμού και συγκεκριμένα από τις αποκαλύψεις της Ολυμπιονίκη Σοφίας Μπεκατώρου για σεξουαλική κακοποίηση που υπέστη σε νεαρή ηλικία, στο πλαίσιο εκμετάλλευσης της σχέσης εξουσίας και της επαγγελματικής εξάρτησης (Μαλαγαρδή, 2021). Ακολούθησε πληθώρα αποκαλύψεων τέτοιων περιστατικών, όχι μόνο από το χώρο του αθλητισμού αλλά και του πολιτισμού, της τέχνης και εν γένει το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, ακόμη και από δικηγόρους¹¹ («#Μετοο στη Δικαιοσύνη», 2021).

¹⁰ 17/1/21: Δήμος Πλατανιά Χανιά, Βασιλική Ζ., 5/4/21: Μακρινίτσα Πηλίου, Κωνσταντίνα Τσάπα, 1/5/21: Γλυκά Νερά, Καρολάιν Κράουτς, 4/6/21: Ελένη, Αγία Βαρβάρα, 16/7/21: Φολέγανδρος, Γαρυφαλλιά, 30/7/21: Δάφνη, Αννίσα, 4/8/21: Σωτηρίτσα Λάρισας, Μαρία, 8/8/21: Ρέθυμνο, Σταυρούλα, 1/9/2021: Κυπαρισσία, Μόνικα Γκιους, 22/9/21: Ρόδος, Ντόρα, 30/10/21: Αργολίδα, 29/10/2021, Ιεράπετρα, Νεκταρία, 28/11/2021: Θεσσαλονίκη, 5/12/2021: Βλαχιώτη Λακωνίας, Ελιόνα, 9/12/2021: Αλεξανδρούπολη, Τζεβριέ

¹¹ Τουλάχιστον 600 δικηγόροι, εκ των οποίων 349 δήλωσαν μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών και 79 ασκούμενοι/ες δικηγόροι Αθηνών, συμμετείχαν στην έρευνα μέσω ερωτηματολογίου που έγινε για την πρωτοβουλία #ΜεΤοο στον κλάδο των δικηγόρων. Το 61% περίπου δηλώνουν ότι έχουν υποστεί περιστατικό σεξουαλικής παρενόχλησης ή και βαρύτερης προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας και

Η δημοσιοποίηση των φαινομένων αυτών οδήγησε στην εμφάνιση και την άνοδο του ελληνικού MeToo, κινήματος που πρωτοεμφανίστηκε στην Αμερική το 2006. Η Αμερικανίδα ακτιβίστρια Tarana Burke χρησιμοποίησε, αρχικά, το «Me too» για να βοηθήσει Αφροαμερικανικής καταγωγής γυναίκες θύματα βιασμού, σωματικής και λεκτικής βίας, σεξουαλικής παρενόχλησης και κατάχρησης εξουσίας να διαμαρτυρηθούν δημόσια, καθώς και η ίδια είχε υπάρξει θύμα σεξουαλικής κακοποίησης κατ' επανάληψη. Η φράση αυτή έγινε, τελικά, το σήμα-κατατεθέν του κινήματος και στη συνέχεια, με τη δημοσιοποίηση περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης από τον κινηματογραφικό παραγωγό Harvey Weinstein, το 2017, η ηθοποιός Alyssa Milano παρακίνησε, μέσω του προσωπικού της λογαριασμού στο Twitter, όλες τις γυναίκες που έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση ή βία να γράψουν το status «Me too» (MeToo movement, 2022). Ακολούθησαν αμέσως πασίγνωστες προσωπικότητες και, τελικά, το κίνημα MeToo διαπέρασε μια μακρόχρονη, εκκωφαντική σιωπή, καταδεικνύοντας πώς όσοι βρίσκονται σε ανώτερες θέσεις επιρροής σε κάθε τομέα –πολιτική, τέχνες, αθλητισμός, πολιτισμός κ.λπ.– και σε όλον τον κόσμο, μπορούν να ασκούν βία και σεξουαλική παρενόχληση (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022).

Μέσα από το MeToo προβλήθηκε το αίτημα για μια μη σεξιστική νοοτροπία, ενώ ήδη από τη δεκαετία του 1970, το ενδιαφέρον των ακαδημαϊκών και της κοινής γνώμης για τη σεξουαλική παρενόχληση αυξομοιώνεται υπό την επίδραση συγκεκριμένων σχετικών γεγονότων. Για παράδειγμα, φαίνεται ότι η προσοχή της κοινωνίας εντάθηκε το 1998, οπότε και συνέπεσε με το σκάνδαλο Bill Clinton-Monica Lewinsky. Η πρώτη εμφάνιση του όρου «σεξουαλική παρενόχληση» εντοπίζεται στο Πανεπιστήμιο Cornell τη δεκαετία του 1970 (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022). Συγκεκριμένα, το 1974 η Lin Farley, συγγραφέας και δημοσιογράφος, προσλαμβάνεται στο Πανεπιστήμιο ως επί κεφαλής του Γυναικείου Τμήματος και υπεύθυνη στο μάθημα «Γυναίκες και Εργασία». Κατά τη διάρκεια ενός σεμιναρίου ευαισθητοποίησης και καθώς οι συμμετέχουσες περιέγραφαν τα περιστατικά που είχαν βιώσει στο χώρο της εργασίας, παρατήρησε ότι κάθε γυναίκα είτε είχε παραιτηθεί, είτε είχε απολυθεί εξαιτίας της συμπεριφοράς των ανδρών. Ανακάλυψε ότι το ζήτημα της παρενόχλησης των γυναικών εργαζομένων δεν

αξιοπρέπειάς τους στο πλαίσιο της άσκησης των επαγγελματικών καθηκόντων τους ως δικηγόρων. Το 45% αναφέρουν ότι το περιστατικό συνέβη στο πλαίσιο σταθερής έμμισθης συνεργασίας με δικηγόρο, ενώ το 70% δηλώνουν ότι γνωρίζουν αντίστοιχο περιστατικό που αφορά άλλον/η συνάδελφο που υπέστη τέτοια συμπεριφορά στο πλαίσιο έμμισθης συνεργασίας με δικηγόρο.

είχε αναπτυχθεί βιβλιογραφικά, ούτε καν είχε αναγνωριστεί ως πρόβλημα στο δημόσιο λόγο. Αναφορικά με τον όρο της σεξουαλικής παρενόχλησης, πρέπει να ειπωθεί ότι η εννοιολογία του παραμένει ρευστή, λόγω και του δημόσιου διαλόγου που έχει αναδυθεί, καθώς και των κοινωνικών κινημάτων όπως το *MeToo*, *I did that*, *my Harvey Weinstein* κ.ά. Γίνεται, συνεπώς, αντιληπτό ότι δεν συνιστά μια σαφή κατάσταση ή ένα απόλυτο ή μετρήσιμο μέγεθος, καθώς οι προσδιοριστικοί παράγοντες της νοηματοδότησής του εξαρτώνται από κοινωνικές, πολιτισμικές και ιστορικές δυναμικές. Ωστόσο, παρά τις εννοιολογικές δυσκολίες, είναι κοινώς αποδεκτό ότι σεξουαλική παρενόχληση συνιστά μία συμπεριφορά η οποία πρέπει: 1) να μην είναι επιθυμητή και αμοιβαία, 2) να έχει σεξουαλικές διαστάσεις και 3) να στοχεύει ή να έχει ως απόρροια την προσβολή της αξιοπρέπειας του παρενοχλούμενου ή τη δημιουργία εχθρικού ή ταπεινωτικού περιβάλλοντος για εκείνον (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022).

3.2 Μορφές σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία

Η σεξουαλική παρενόχληση προσλαμβάνει διάφορες μορφές. Μία απ' αυτές είναι η λεγόμενη «*quid pro quo*», δηλαδή πρόταση για αντιπαροχή, όπου το θύμα πρέπει να ανεχτεί τη συμπεριφορά του δράστη ή να στερηθεί κάποια επαγγελματική ευκαιρία. Μία δεύτερη μορφή αφορά τη σεξουαλική παρενόχληση σε σχέση με τις συνθήκες εργασίας, δηλαδή τη δημιουργία εχθρικού ή προσβλητικού περιβάλλοντος. Η δεύτερη αυτή μορφή, μάλιστα, συχνά είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτή (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022). Φυσικά, οι δύο κατηγορίες δεν αποκλείεται να συνυπάρχουν (Μαλαγαρδή, 2021). Άλλες μορφές τις οποίες προσλαμβάνουν οι σεξουαλικά παρενοχλητικές συμπεριφορές, μπορούν να συγκεντρωθούν κάτω από τέσσερις ευρύτερες κατηγορίες, όπως αυτές προτείνονται από την πανευρωπαϊκή έρευνα “*Violence against women: an EU-wide survey*” που υλοποίησε ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πρώτα απ' όλα, στις κατηγορίες αυτές υπάγεται η σωματική παρενόχληση, στην οποία συγκαταλέγονται συμπεριφορές όπως το μη επιθυμητό άγγιγμα, ο περιορισμός σε απομονωμένο χώρο, το τσίμπημα, η μη συναινετική σεξουαλική προσέγγιση, μέχρι και ο βιασμός. Εν συνεχεία, η λεκτική παρενόχληση, είτε γραπτή είτε προφορική, αφορά διαρκώς επαναλαμβανόμενα σχόλια και υπαινιγμούς για την ελκυστικότητα του θύματος, την αποστολή σχετικών μηνυμάτων ή επιστολών, άσεμνους αστεϊσμούς, ερωτήσεις σεξουαλικού περιεχομένου, χυδαίο σχολιασμό κ.ά (Μαλαγαρδή, 2021). Έπειτα, ακολουθεί η μη

λεκτική παρενόχληση, η οποία αναγνωρίζεται από συμπεριφορές όπως η δημοσιοποίηση εικόνων και βίντεο σεξουαλικού περιεχομένου, η προσφορά δώρων με σεξουαλική συνυποδήλωση, προσβλητικά βλέμματα και σφυρίγματα. Τέλος, υπάρχει και η ψηφιακή ή ηλεκτρονική παρενόχληση, η οποία συμπεριλαμβάνει την αποστολή υπαινικτικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων και μηνυμάτων στα κοινωνικά δίκτυα, διάδοση φημών ή χαρακτηρισμών για τη σεξουαλική ταυτότητα του θύματος, διαδικτυακή ανάρτηση φωτογραφιών σεξουαλικού περιεχομένου του θύματος χωρίς τη συγκατάθεσή του κ.ά (Μαλαγαρδή, 2021).

Άλλη κατηγοριοποίηση, σύμφωνα με τον Δημαρέλλη (2021), συνδέεται με τη θέση του θύματος αλλά και του θύτη της παρενοχλητικής συμπεριφοράς και κατ' αυτόν τον τρόπο διακρίνουμε την κάθετη σεξουαλική παρενόχληση, την αντίστροφη κάθετη σεξουαλική παρενόχληση, την οριζόντια σεξουαλική παρενόχληση και την έξωθεν σεξουαλική παρενόχληση. Πιο συγκεκριμένα, στην κάθετη σεξουαλική παρενόχληση δράστης είναι συνήθως ο εργοδότης ή κάποιος προϊστάμενος και παρενοχλούμενος ο υφιστάμενος. Στην περίπτωση αυτή, ο ιεραρχικά ανώτερος εκμεταλλεύεται τη θέση του και το στοιχείο που υπερτερεί είναι η φορτική, ανεπιθύμητη και μονομερής εκδήλωση σεξουαλικών πράξεων. Ως αντίστροφη κάθετη παρενόχληση, εν συνεχεία, ορίζεται αυτή που εκδηλώνεται και πάλι μεταξύ υφιστάμενου και προϊσταμένου, αλλά αυτή τη φορά η παρενοχλητική συμπεριφορά προέρχεται από τον υφιστάμενο. Παρότι φαίνεται παράξενο πώς, υπό το πρίσμα σχέσεων εξουσίας, όπως αυτό των εργασιακών σχέσεων, η παρενόχληση προέρχεται από υφιστάμενο, η συμπεριφορά αυτή αφορά κυρίως περιπτώσεις κατά τις οποίες ο εργαζόμενος εκμεταλλεύεται και χρησιμοποιεί τη σεξουαλικότητα του για να αποκομίσει επαγγελματικά οφέλη. Η τρίτη μορφή, της οριζόντιας σεξουαλικής παρενόχλησης, είναι αυτή η οποία εκδηλώνεται μεταξύ συναδέλφων. Καθώς οι εργαζόμενοι περνούν σημαντικό μέρος της ζωής τους στην εργασία τους, συγκροτείται μία μικροκοινωνία εντός της οποίας αναπόφευκτα διαμορφώνονται ανθρώπινες σχέσεις, ενδεχομένως και ερωτικές. Μερικές από αυτές μπορεί να εκφεύγουν του μέτρου, να είναι ανεπιθύμητες και ως εκ τούτου παρενοχλητικές. Τέλος, η έξωθεν σεξουαλική παρενόχληση μπορεί να προέρχεται από κάποιον πελάτη, προμηθευτή, εξωτερικό συνεργάτη κλπ. Εν προκειμένω, ο δράστης συνήθως εκμεταλλεύεται την χαμηλής βαθμίδας θέση του παρενοχλούμενου και προσδοκά ότι ο τελευταίος θα ενδώσει, προκειμένου να μη δημιουργήσει πρόβλημα στον εργοδότη του και κατά συνέπεια απωλέσει τη θέση του (Δημαρέλλης, 2021).

3.3 Παράγοντες που ευνοούν τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία

Οι παράγοντες οι οποίοι ενοχοποιούνται για τη διαίωνη περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης και δη στους χώρους εργασίας, ποικίλουν. Πρώτα απ' όλα, ως τέτοιος παράγοντας αναγνωρίζονται τα κίνητρα για μεγαλύτερες αμοιβές. Πιο συγκεκριμένα, έχει αποδειχθεί ότι η σεξουαλική παρενόχληση είναι πιθανότερη όταν οι αμοιβές των υφισταμένων και η λήψη bonus και μισθολογικών κινήτρων εξαρτώνται από τους προϊσταμένους και τα διευθυντικά στελέχη και δεν ακολουθείται συγκεκριμένη και ευθυγραμμισμένη πολιτική αμοιβών. Συνεπώς, εργαζόμενοι με στόχο παραγωγής είναι πιθανότερο να αναφέρουν περιστατικά παρενοχλητικής συμπεριφοράς, λόγω της ευπάθειας που τους χαρακτηρίζει για το λόγο ότι οι προϊστάμενοί τους ελέγχουν και αξιολογούν την αποδοτικότητά τους (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022). Στο ίδιο πνεύμα, η οργανωσιακή ανοχή στο φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης, διαδραματίζει καίριο ρόλο στην εκδήλωση του. Ειδικότερα, η οργανωσιακή ανοχή αφορά το βαθμό στον οποίο εργαζόμενοι και εργαζόμενες αντιλαμβάνονται ότι θα τιμωρηθεί ή όχι μία παρενοχλητική συμπεριφορά και ακόμη ότι θα στοχοποιηθεί ή όχι το θύμα της συμπεριφοράς αυτής. Κατά συνέπεια, η απουσία κυρωτικών διαδικασιών και στρατηγικής στο χώρο εργασίας ευνοεί τη σεξουαλική παρενόχληση, καθώς έχει υποστηριχθεί ότι εργαζόμενοι που έχουν την τάση να παρενοχλούν σεξουαλικά θα το έκαναν σε κάθε περίπτωση ευκολότερα όπου η εταιρεία, η επιχείρηση, ή ο οργανισμός όπου εργάζονται το ανέχεται (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022).

Πρέπει, επίσης, να επισημάνουμε ότι αν και η λογοδοσία μπορεί να έχει αρνητικά αποτελέσματα στην περίπτωση ενός καταχρηστικού επόπτη, φαίνεται να είναι ιδιαίτερα βοηθητική στην καταπολέμηση φαινομένων σεξουαλικής παρενόχλησης. Αυτό διότι όταν η λογοδοσία είναι συνεπής και περιγράφεται με σαφείς όρους και προσδοκίες, ο επίδοξος δράστης γνωρίζει ότι υπόκειται σε αξιολόγηση με δυνατότητα επιβράβευσης ή κύρωσης και ενθαρρύνεται ή αποθαρρύνεται αντίστοιχα (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022). Παράλληλα, το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ΜΜΕ, έχει ως αποτέλεσμα την απουσία ψυχολόγων ή ακόμα και γιατρού εργασίας. Οι υπηρεσίες Ιατρού Εργασίας παρέχονται υποχρεωτικά σε επιχειρήσεις που απασχολούν 50 και άνω εργαζόμενους¹²¹³ και για τα ελληνικά

¹² Σύμφωνα με το άρθρ. 8 ν. 3850/2010

¹³ Με εξαίρεση τις επιχειρήσεις στις οποίες τα αποτελέσματα της εκτίμησης επαγγελματικού κινδύνου καταδεικνύουν κίνδυνο για την υγεία ή την ασφάλεια των εργαζομένων από μόλυβδο, αμίαντο,

δεδομένα, ο γιατρός εργασίας θα μπορούσε να είναι και το άτομο αναφοράς για τη διαχείριση καταγγελιών, καθώς οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τη βία και την παρενόχληση στους συναφείς ψυχοκοινωνικούς κινδύνους στην εργασία και να μπορεί να τους εντοπίζει. Η απουσία αυτού, λοιπόν, συνιστά ανασταλτικό παράγοντα στην αντιμετώπιση περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία (Συρεγγέλα, 2022).

Τέλος, σημαντικό ρόλο στην εκδήλωση ή στον περιορισμό περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία, διαδραματίζει η έμφυλη εκπροσώπηση. Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1980 από την Gutek και υποδηλώνει ότι η αναλογία γυναικών προς άνδρες εντός του χώρου εργασίας και η υποεκπροσώπηση των πρώτων, ευνοούν την εκδήλωση παρενοχλητικής συμπεριφοράς. Το γεγονός αυτό, προκύπτει από την παραδοχή ότι στο χώρο εργασίας υπάρχουν συγκεκριμένες προσδοκίες συμπεριφοράς που προκύπτουν από το φύλο, με τις γυναίκες να κατηγοριοποιούνται αναλόγως στο ρόλο της μητέρας, του σεξουαλικού αντικειμένου κλπ. και όχι στον επαγγελματικό τους ρόλο, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται ανάλογα και να καθίστανται συχνότερα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης. Σύμφωνα, μάλιστα, με πορίσματα έρευνας της ευρωπαϊκής επιτροπής για τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, είναι πιθανότερο γυναίκες εργαζόμενες σε χώρους όπου κυριαρχούν άνδρες να υποστούν σεξουαλική παρενόχληση (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022).

3.4 Συνέπειες της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία

Πρέπει να ειπωθεί ότι οι συνέπειες του φαινομένου είναι πολυεπίπεδες και δεν αφορούν μόνο τους παρενοχλούμενους, αλλά και συναδέλφους ή οποιονδήποτε έγινε μάρτυρας της καταχρηστικής συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας, «η σεξουαλική παρενόχληση υπονομεύει την ισότητα στην εργασία θέτοντας υπό αμφισβήτηση την ακεραιότητα την αξιοπρέπεια και την ευημερία των εργαζομένων». Λόγω του δυσανάλογου αντίκτυπου στις γυναίκες, η σεξουαλική παρενόχληση οξύνει τις ήδη υπάρχουσες έμφυλες διαφορές, διαιωνίζει τις ανισότητες των φύλων και άρα και την άνιση θέση της γυναίκας, όχι μόνο στην εργασία

μεταλλαξιόγόνους, καρκινογόνους, και βιολογικούς παράγοντες, όπου ο εργοδότης έχει την υποχρέωση να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του ανεξάρτητα από τον αριθμό εργαζομένων στην επιχείρηση ή την εγκατάσταση, κατ' εξαίρεση του άρθρου 8 του Ν. 3850/2010, καθώς και τις επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης (Ε.Π.Α.)

αλλά σε κάθε τομέα. Ταυτόχρονα, αυτό έχει άμεση συνέπεια τις χαμηλότερες αποδοχές των γυναικών σε σύγκριση με τους άντρες, ενώ μερικές φορές η παρενόχληση ωθεί τα θύματα να περικόψουν ώρες εργασίας ή ακόμη και να παραιτηθούν. Συχνά, οι γυναίκες που παραμένουν στη θέση τους διστάζουν να αιτηθούν ανώτερη και καλύτερα αμειβόμενη θέση εργασίας, καθώς η σεξουαλική παρενόχληση που έχουν υποστεί δρα ανασταλτικά (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022).

Δεν πρέπει, ακόμη, να υποτιμώνται οι συναισθηματικές επιπτώσεις όπως η αμηχανία, το αίσθημα ενοχής, η ταπείνωση, η απώλεια της αυτοεκτίμησης και ο φόβος αποκάλυψης της παρενοχλητικής συμπεριφοράς που εντοπίζονται συχνά στα θύματα, με αποτέλεσμα να αισθάνονται ανικανότητα, ευαλωτότητα και να υποφέρουν σιωπηλά. Επιπρόσθετα, η κανονικοποίηση του φαινομένου μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες, όπως τη δυσφήμιση, την απώλεια αυτοεκτίμησης του παρενοχλούμενου και την επίρριψη ευθυνών στο θύμα (victim blaming), ενώ είναι πιθανό να επηρεάσει ακόμη και την υγεία του. Έχει τεκμηριωθεί ότι η παρενόχληση είναι κομβικός παράγοντας ανάπτυξης κατάθλιψης, στρες, μετατραυματικού στρες, τα οποία μπορούν να οδηγήσουν σε κρίσεις πανικού, απομάκρυνση από το οικείο περιβάλλον, εφιάλτες σχετικά με το τραυματικό γεγονός κ.ά. (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022).

Οι επιπτώσεις της σεξουαλικής παρενόχλησης έχουν, επιπλέον, συνέπειες τόσο στην ίδια την επιχείρηση/οργανισμό, όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Οι οικονομικές επιπτώσεις είναι άμεσες, καθότι το μειωμένο ηθικό του παρενοχλούμενου συνεπάγεται μειωμένη αποδοτικότητα, ενώ ταυτόχρονα βλάπτει την εικόνα του εκάστοτε φορέα εργασίας. Συχνά, μάλιστα, σε περίπτωση προσφυγής των θυμάτων στα δικαστήρια, ο οργανισμός/επιχείρηση επιβαρύνεται με επιπλέον κόστος. Η σεξουαλική ευνοιοκρατία που διαγωνίζεται, επίσης, οδηγεί στη σεξουαλικοποίηση και αντικειμενοποίηση των γυναικών εργαζομένων. Αυτή εμφανίζεται όταν τα διάφορα οφέλη (αύξηση μισθού, προαγωγή κλπ.) αποδίδονται σε μια εργαζόμενη συνεπεία της υποχώρησής της στις σεξουαλικές απαιτήσεις κάποιου ιεραρχικά ανώτερου της και, εκτός των άλλων, μπορεί να καλλιεργήσει εχθρικό και περιβάλλον στο χώρο εργασίας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το σύνολο των εργαζομένων αλλά και για την ίδια την επιχείρηση (Κ.Ε.Θ.Ι., 2022).

3.5 Νομική και θεσμική προσέγγιση της σεξουαλικής παρενόχλησης

Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι η σεξουαλική παρενόχληση συνιστά σοβαρότατο κοινωνικό πρόβλημα και για το λόγο αυτό έχει απασχολήσει την Πολιτεία, η οποία επιχειρεί τη θεσμική, πρώτα απ' όλα, καταπολέμηση του φαινομένου. Η σεξουαλική παρενόχληση για πρώτη φορά μελετήθηκε στις Η.Π.Α. το 1970, οπότε και έγιναν οι πρώτες απόπειρες νομοθετικής ρύθμισης (Δημαρέλλης, 2021). Σε διεθνές επίπεδο, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), η οποία επικυρώθηκε από τη χώρα μας με τον ν. 4351/2018, προβλέπει μεταξύ άλλων την υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών για κατάρτιση επαγγελματιών οι οποίοι ασχολούνται με τα θύματα της βίας, υλοποίηση θεραπευτικών προγραμμάτων για τους δράστες προσβολών της γενετήσιας ελευθερίας, καθώς και διοργάνωση δράσεων ευαισθητοποίησης των πολιτών για ζητήματα έμφυλης βίας και σεξουαλικής παρενόχλησης. Το άρθρο 40 της Σύμβασης αναφορικά με τη σεξουαλική παρενόχληση ορίζει ότι «Τα Μέρη λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικής φύσεως η οποία αποσκοπεί ή κατατείνει στην παραβίαση της αξιοπρέπειας του ατόμου, συγκεκριμένα σε περίπτωση δημιουργίας ενός εκφοβιστικού, εχθρικού, μειωτικού, ταπεινωτικού ή προσβλητικού περιβάλλοντος, υπόκειται σε ποινικές ή άλλες νομικές κυρώσεις». Εν συνεχεία, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO) υιοθέτησε τον Ιούνιο του 2019 τη Διεθνή Σύμβαση Εργασίας 190 για την εξάλειψη της βίας και της παρενόχλησης στην εργασία. Η Σύμβαση αυτή, από κοινού με τη Σύσταση 206 για τη βία και την παρενόχληση συγκροτούν ένα ικανοποιητικό, προστατευτικό πλέγμα δράσης για αξιοπρεπή εργασία, χωρίς φαινόμενα βίας και παρενόχλησης. Το δικαίωμα αυτό, για εργασία απαλλαγμένη από τη βία και την παρενόχληση αποτυπώνεται για πρώτη φορά με σαφήνεια σε μια διεθνή σύμβαση.

Σε επίπεδο ενωσιακού δικαίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση ασχολήθηκε με το πρόβλημα της σεξουαλικής παρενόχλησης πολύ πρόσφατα, μόλις τη δεκαετία του 1980, κατά την οποία τα όργανα της Ένωσης (ή της Κοινότητας, τότε) εξέδιδαν σειρά Οδηγιών για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Οι πλέον σημαντικές από αυτές είναι η Οδηγία 76/207/ΕΟΚ, η οποία αποτέλεσε την πρώτη νομοθετική πρωτοβουλία αναφορικά με την ισότητα των φύλων στην εργασία και στη συνέχεια η Οδηγία

2000/43/EK, η οποία όριζε τη σεξουαλική παρενόχληση ως την «προφορική ή σωματική εκδήλωση σεξουαλικού χαρακτήρα κατά την εργασία ή πριν την έναρξη παροχής της εργασίας ή την επαγγελματική εκπαίδευση, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας του εργαζομένου ή τη δημιουργία φοβικού, ταπεινωτικού, απειλητικού ή ενοχλητικού περιβάλλοντος εργασίας». Ακολούθως, η Οδηγία 2002/73/EK συγκεκριμενοποίησε τις υποχρεώσεις των κρατών-μελών και των εργοδοτών για την πρόληψη κάθε μορφής διάκρισης των φύλων και σεξουαλικής παρενόχλησης, η Οδηγία 2004/113/EK διεύρυνε το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία της αξιοπρέπειας του ατόμου στο χώρο εργασίας και, τέλος, η Οδηγία 2006/54/EK όρισε ότι κρούσμα σεξουαλικής παρενόχλησης υπάρχει όταν εκδηλώνεται «οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός ατόμου, ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος» και προέτρεπε τα κράτη-μέλη να συγκροτήσουν ένα σύστημα απόδειξης για τα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης (Δημαρέλλης, 2021). Στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεπώς, η έννοια της παρενόχλησης συναντάται για πρώτη φορά στην Οδηγία 2000/43, ενώ ο ορισμός της σεξουαλικής παρενόχλησης και της παρενόχλησης λόγω φύλου συμπεριλήφθηκε στην Οδηγία 2002/73. Ο ίδιος ορισμός συμπεριλήφθηκε και στην Οδηγία 2006/54, όπου και αναγνωρίστηκε η σεξουαλική παρενόχληση ως διάκριση λόγω φύλου (INE ΓΣΕΕ, 2021).

Σε επίπεδο εθνικού, πια, νομοθετικού πλαισίου, ο νόμος 3896/2010 εναρμόνισε την κείμενη νομοθεσία με την τελευταία Οδηγία 2006/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Ρυθμίζει θέματα σχετικά με την ισότητα των αμοιβών μεταξύ γυναικών και ανδρών, την ίση μεταχείριση στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, την ίση μεταχείριση σε σχέση με την πρόσβαση στην απασχόληση στην επαγγελματική εξέλιξη και κατάρτιση και τους όρους εργασίας καθώς και μέτρα του εθνικού νομοθέτη για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης. Ταυτόχρονα, στο άρθρο 2 του νόμου παρατίθενται ορισμοί των εννοιών της σεξουαλικής παρενόχλησης, της άμεσης και έμμεσης διάκρισης καθώς και της παρενόχλησης, ενώ στο άρθρο 3 ο νόμος απαγορεύει τόσο την άμεση όσο και την έμμεση διάκριση λόγω φύλου, την παρενόχληση, τη σεξουαλική παρενόχληση, την διάκριση λόγω εγκυμοσύνης ή μητρότητας καθώς και την λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση προσώπου που συνδέεται με αλλαγή φύλου.

Επιπλέον, σε ποινικό επίπεδο, η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί να διωχθεί ποινικά ως το αδίκημα της προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας κατά το άρθρο 337 ΠΚ, που προβλέπει μάλιστα για τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία ότι «Όποιος προβαίνει σε χειρονομίες γενετήσιου χαρακτήρα ή διατυπώνει προτάσεις για τέλεση γενετήσιων πράξεων σε πρόσωπο που εξαρτάται εργασιακά από αυτόν ή εκμεταλλευόμενος την ανάγκη ενός προσώπου να εργαστεί, τιμωρείται με φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή». Επίσης, το θύμα σεξουαλικής παρενόχλησης μπορεί να προστατευθεί και με τις διατάξεις που αφορούν την εξύβριση (361 και 361Α ΠΚ) καθώς και την ασέλγεια με κατάχρηση εξουσίας (343 ΠΚ).

Τέλος, πρόσφατα με τον ν. 4604/2019, υιοθετήθηκε ο ορισμός της βίας στην εργασία και δόθηκε ο ορισμός της παρενόχλησης και της σεξουαλικής παρενόχλησης. Ο πρώτος ορισμός της σεξουαλικής παρενόχλησης, όπως προαναφέρθηκε, είχε δοθεί με το άρθρο 2 του ν. 3896/2010 και σύμφωνα με τον νεότερο ορισμό του ν. 4604/2019 η σεξουαλική παρενόχληση ορίζεται ως «οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής ψυχολογικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα την προσβολή της προσωπικότητας ενός προσώπου, ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος γύρω από αυτό». Μέχρι τώρα δεν υπήρχε ένα συνεκτικό πλαίσιο προστασίας και ασφάλειας στην εργασία. Με τον ν. 4808/2021, κυρώθηκε η Σύμβαση 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και της παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας. Από εδώ και εμπρός η βία και η παρενόχληση στην εργασία αντιμετωπίζονται και τιμωρούνται, με διαδικασίες φιλικές προς το θύμα, διασφαλίζοντας παράλληλα την εμπιστευτικότητα και την αμεροληψία και παρέχοντας προστασία από την απόλυση, τα αντίποινα και την κακομεταχείριση (Συρεγγέλα, 2022).

Ξεκινώντας με τη διεύρυνση της προστασίας, πλέον υπάρχει ρητή απαγόρευση βίας και παρενόχλησης στην εργασία (mobbing) εκτός από τον φυσικό χώρο παροχής εργασίας καλύπτονται οι μετακινήσεις, επικοινωνίες και προστατεύονται οι αιτούντες εργασία και όλες οι σχέσεις απασχόλησης (μπλοκάκια, μαθητευόμενοι). Προστατεύονται απασχολούμενοι και εργαζόμενοι στον ιδιωτικό, στον δημόσιο τομέα και στην άτυπη οικονομία. Και αρκεί η απειλή παρενόχλησης για να στοιχειοθετηθεί παράβαση, ενώ υπάρχει αντιστροφή της απόδειξης που βαραίνει τον θύτη. Σειρά μέτρων κατά της βίας και παρενόχλησης περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση των επιχειρήσεων να λαμβάνουν υπόψη τη βία και την παρενόχληση στους συναφείς ψυχοκοινωνικούς κινδύνους στη διαχείριση της επαγγελματικής ασφάλειας

και υγείας, να υιοθετούν και να δημοσιοποιούν στον χώρο εργασίας πολιτικές για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας και της παρενόχλησης στην εργασία, να ενημερώνουν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργαζομένων και του εργοδότη σε περίπτωση που υπάρξει περιστατικό βίας ή παρενόχλησης, καθώς και να ορίζουν άτομο αναφοράς, που θα είναι υπεύθυνο για την διαχείριση των καταγγελιών με αμεροληψία και προστασία της εμπιστευτικότητας και των προσωπικών δεδομένων των θυμάτων και των καταγγελλόμενων. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκε το Αυτοτελές Τμήμα στο ΣΕΠΕ για την παρακολούθηση των φαινομένων βίας και παρενόχλησης στην εργασία και μαζί με τις υπόλοιπες ρυθμίσεις του νόμου 4808/2021, υλοποιήθηκε στην πράξη ένα ολοκληρωμένο πλέγμα πρόληψης, αντιμετώπισης και καταπολέμησης των μορφών συμπεριφοράς βίας και παρενόχλησης και προστασίας των εργαζομένων (Συρεγγέλα, 2022).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΔΙΚΤΥΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ

4.1 Κρατικοί φορείς και δράσεις

Εκτός από τις νομοθετικές ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση φαινομένων έμφυλης κι εξουσιαστικής βίας στην Ελλάδα, λειτουργούν κρατικοί φορείς που έχουν αναλάβει να προλαμβάνουν και να αντιμετωπίζουν τα κατά περίπτωση περιστατικά. Από κοινού με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, συνεργάζονται αργαστά κι έχουν δημιουργήσει ένα προστατευτικό δίκαιο αρωγής σε όλη τη χώρα.

Πρώτα απ' όλα, η Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων(Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ.) αποτελεί τον βασικό κρατικό φορέα που εκπονεί δράσεις σχετικές με την ισότητα των φύλων. Μεταξύ των δράσεων αυτών, συγκαταλέγονται ενέργειες που στόχο έχουν την πρόληψη και την αντιμετώπιση περιστατικών βίας κατά των γυναικών. Χαρακτηριστικά, τέτοιες ενέργειες είναι η λειτουργία υπηρεσιών συμβουλευτικής και ψυχολογικής στήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, παραπομπή αυτών σε ξενώνες και δομές φιλοξενίας, αλλά και στην Εισαγγελία και την Αστυνομία, συνοδεία των θυμάτων σε νοσοκομεία και κέντρα υγείας αλλά και παραπομπή σε υπηρεσίες δωρεάν νομικής βοήθειας, καθώς και ενημέρωση της κοινής γνώμης σε θέματα βίας και κακοποίησης (Χατζηφωτίου, 2021).

Ειδικότερα, στις δράσεις της Γενικής Γραμματείας ανήκουν και οι Ξενώνες Φιλοξενίας. Σε αυτούς μπορούν να διαμένουν με ασφάλεια γυναίκες-θύματα κακοποίησης αλλά και τα παιδιά τους, ενώ τους παρέχεται δωρεάν σίτιση, ψυχολογική και νομική υποστήριξη καθώς και πρόσβαση σε δομές υγείας. Στους ξενώνες διασφαλίζεται η προστασία και η ασφάλεια των θυμάτων, διότι η τοποθεσία τους παραμένει ιδιωτική. Υπό τη Γενική Γραμματεία, επίσης, λειτουργούν κυρίως στις πρωτεύουσες των νομών τα Συμβουλευτικά Κέντρα. Σε αυτά παρέχονται δωρεάν υπηρεσίες ψυχολογικής, κοινωνικής, νομικής υποστήριξης από εξειδικευμένο προσωπικό και σήμερα απαριθμούνται 43 Συμβουλευτικά Κέντρα σε όλη την Ελλάδα (Χατζηφωτίου, 2021).

Τα Κέντρα αυτά, από κοινού με τους Ξενώνες Φιλοξενίας (19 στο σύνολο) και την Τηλεφωνική Γραμμή SOS, συγκροτούν το Δίκτυο Δομών (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021). Η τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 λειτουργεί 365 ημέρες το χρόνο και σε 24ωρη βάση. Τη γραμμή στελεχώνουν ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί, που παρέχουν άμεση βοήθεια σε έκτακτα και επείγοντα περιστατικά βίας (Τηλεφωνική γραμμή SOS, 2011). Οι σύμβουλοι βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα, διασφαλίζεται ότι δε χρησιμοποιούν το κύρος της θέσης τους για να επηρεάσουν το θύμα, προσπαθούν να ενδυναμώσουν τις γυναίκες που προστρέχουν σε αυτούς και τηρούν το απόρρητο της συμβουλευτικής, ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία των θυμάτων και η κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερη διαχείριση των περιστατικών κακοποίησης (Υπουργείο Εσωτερικών, 2012). Η γραμμή λειτουργεί ήδη από το 2010 και εκτός από την άμεση παροχή συμβουλών και καθοδήγησης σε γυναίκες που δέχονται βία, σεξουαλική παρενόχληση και οποιαδήποτε άλλης μορφής κακοποίηση, παρέχει ενημέρωση σε κάθε πολίτη που καλεί και το επιθυμεί γύρω από θέματα ισότητας (Χατζηφωτίου, 2021). Μάλιστα, πρόσφατα ενισχύθηκε με 3 νέα στελέχη. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ., το 2020 η τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 δέχθηκε 9.288 κλήσεις, εκ των οποίων οι 6.405 κλήσεις αφορούσαν σε περιστατικά βίας. Αντίστοιχα το 2021 η Γραμμή δέχθηκε 9.930 κλήσεις, εκ των οποίων οι 6.797 κλήσεις αφορούσαν σε περιστατικά βίας. Το πρώτο τρίμηνο του 2022 η γραμμή SOS 15900 δέχθηκε περισσότερες από 2.500 κλήσεις. Η αύξηση των φαινομένων βίας το τελευταίο διάστημα, δεν ερμηνεύεται μόνο ως αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, αλλά κυρίως ως αύξηση των καταγγελιών από τα θύματα ή τα λεγόμενα τρίτα πρόσωπα στην αστυνομία. Σε αυτό συνέβαλαν και

οι δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τη διαθέσιμη βοήθεια (Συρεγγέλα, 2022)

Πρόσφατα, μάλιστα, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και η Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, παρουσίασε μια τέτοια δράση, την καμπάνια «Λέξεις μαχαίρια», στο πλαίσιο της οποίας απευθύνεται όχι μόνο στις κακοποιημένες γυναίκες, αλλά και στους θύτες και στο συγγενικό και ευρύτερο περιβάλλον τους τονίζοντας πως από ένα σημείο και έπειτα οι λέξεις των θυτών γίνονται μαχαιριές για τα θύματα. «ΑΚΟΥ τις Πράξεις και Όχι τα Λόγια». Αυτό πρέπει να υποδεικνύεται σε κάθε γυναίκα που βρίσκεται σε αμφιβολία αν αυτό που βιώνει είναι ο προθάλαμος της εισόδου σε κακοποιητικό περιβάλλον, που αμφιβάλλει ή που πιστεύει ότι μια βίαιη συμπεριφορά είναι τυχαία, αποσπασματική, και δεν μπορεί να επαναληφθεί (Συρεγγέλα, 2022).

Εικόνα 2-Καμπάνια "Λέξεις-μαχαίρια"

Πηγή: Αναδημοσίευση από: «Λέξεις-μαχαίρια», το μήνυμα της νέας ενημερωτικής καμπάνιας για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών. (2021, Νοέμβριος 11).

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, επίσης, και εν αναμονή της αύξησης των περιστατικών βίας, όπως αυτό είχε ήδη καταδειχθεί από χώρες που προέβησαν σε lockdown πριν την Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε η καμπάνια για την ενδοοικογενειακή βία «Μένουμε σπίτι»¹⁴, η οποία ενημέρωνε το κοινό για τη λειτουργία της γραμμής

¹⁴ «Μένουμε σπίτι θα πρέπει να σημαίνει πως μένουμε ασφαλείς και προστατευμένες. Για πολλές γυναίκες, όμως, σημαίνει το ακριβώς αντίθετο. Εάν υφίστασαι βία στο σπίτι, δεν είσαι μόνη. Είμαστε εδώ για σένα. Μένουμε σπίτι δεν σημαίνει ότι υπομένουμε τη βία. Μένουμε σπίτι δεν σημαίνει μένουμε σιωπηλές. Τηλεφώνησε στη γραμμή SOS 15900. Οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί της γραμμής θα είναι εκεί για σε ακούσουν και να σε συμβουλέψουν»

SOS 15900 . Επίσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οπότε και εντάθηκαν και αναδείχθηκαν φαινόμενα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, σύμφωνα με την Υφυπουργό κυρία Συρεγγέλα (2022) σημαντική ήταν η συμβολή της Πολιτικής Προστασίας, η οποία έδινε βεβαιώσεις μετακίνησης για την άμεση απομάκρυνση των γυναικών που βρίσκονταν σε κακοποιητικά περιβάλλοντα.

Στο ίδιο πλαίσιο το κίνημα Metoo, μέσα από την ιστοσελίδα του, προέβαλε την καμπάνια «Δεν είσαι μόνη», με την οποία προέτρεπε τα θύματα σεξουαλικής ή εξουσιαστικής βίας, να μιλήσουν και να καταγγείλουν. Η ιστοσελίδα είναι ένα εργαλείο της Πολιτείας στη διάθεση όλων των πολιτών και στόχο έχει την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή τους για τα θέματα σεξουαλικής παρενόχλησης, κακοποίησης και εξουσιαστικής βίας, καθώς και για τις δράσεις αντιμετώπισής τους τους (Μαζί σπάμε τη σιωπή, 2022).

Εικόνα 3-Καμπάνια "Μαζί σπάμε τη σιωπή"

Πηγή: Αναδημοσίευση από: *Δεν είσαι η μόνη Δεν είσαι μόνη* (n.d.)

Ακόμη, πληθώρα τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σποτ, αλλά ακόμη και ενημερωτικά φυλλάδια και αφίσες προς ευαισθητοποίηση κι ενημέρωση της κοινής γνώμης έχουν υλοποιηθεί και βρίσκονται συγκεντρωμένα στην ιστοσελίδα womensos.gr, με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δεν είσαι η μόνη Δεν είσαι μόνη, n.d.). Τέλος, στο πλαίσιο της Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ. ετοιμάζεται μια ακόμα μεγάλη καμπάνια, στο πλαίσιο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, που θα απευθύνεται στο σύνολο της κοινωνίας και θα ξεκινάει

από το σχολείο, την οικογένεια και φυσικά το εργασιακό περιβάλλον (Συρεγγέλα, 2022).

Επιπροσθέτως, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας Κ.Ε.Θ.Ι., τέθηκε σε λειτουργία από το 1994 ως φορέας της Γενικής Κυβέρνησης, υπό το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και υπό την επίβλεψη, ειδικότερα, της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων. Διενεργεί έρευνες σε θέματα έμφυλων διακρίσεων, δημοσιεύει άρθρα, εκπονεί κι εφαρμόζει σχέδια δράσης για την ενημέρωση των πολιτών σε θέματα ισότητας των φύλων καθώς και επιμορφωτικά σεμινάρια για την κατάρτιση των γυναικών. Παράλληλα, συντελεί στη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων και των Ξενώνων Φιλοξενίας, καθώς τα παρακολουθεί και τα συντονίζει βάσει των κανόνων λειτουργίας τους. Ακόμη, παρέχει δωρεάν νομική συμβουλευτική σε κακοποιημένες γυναίκες, μέσα από τη συνεργασία του με Δικηγορικούς Συλλόγους της χώρας (Χατζηφωτίου, 2021).

Εν συνεχεία, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης λειτουργεί, σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, τρία Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης, όπου μπορούν να απευθύνονται θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης παρέχεται φιλοξενία, καθώς το Ε.Κ.Κ.Α. διαθέτει και Ξενώνες Φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών και ταυτόχρονα ενημέρωση και συμβουλευτική (ψυχολογική και νομική). Παράλληλα, λειτουργεί η Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας 197, όλο το 24ωρο και κάθε μέρα του χρόνου, η οποία στελεχώνεται από εξειδικευμένο προσωπικό με ψυχολόγους και κοινωνικούς επιστήμονες και παρέχει στήριξη σε άτομα ή οικογένειες που αντιμετωπίζουν καταστάσεις κρίσης όπως έμφυλη ή ενδοοικογενειακή βία, σεξουαλική βία και διατρέχουν κίνδυνο (Χατζηφωτίου, 2021).

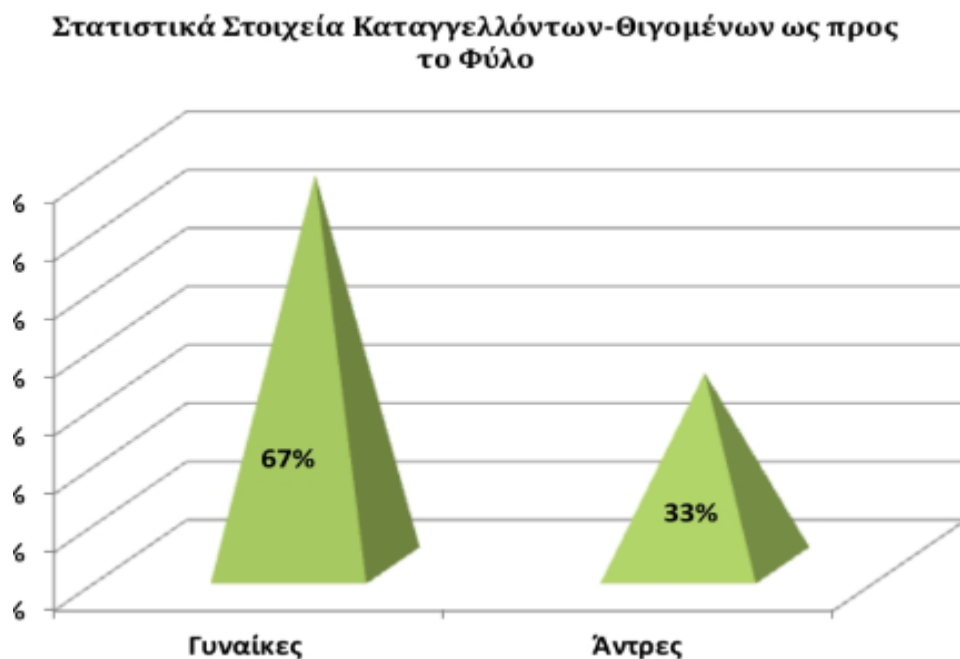
Φυσικά δεν πρέπει να παραβλέψουμε από τους κρατικούς φορείς τις υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας. Ειδικότερα, τα θύματα ή ακόμη και τρίτα πρόσωπα ή ο γιατρός του θύματος μπορούν να επικοινωνήσουν με την Αστυνομία στη γραμμή 100, τηλεφωνικά ή μέσω ηλεκτρονικού μηνύματος στο οποίο θα αναγράφεται η διεύθυνση, το ονοματεπώνυμο, καθώς και η κατάσταση που επικρατεί (επείγουσα ή κάτι άλλο) και ομοίως μέσω τηλεφώνου ή μηνύματος στις ειδικές Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας. Οι αστυνομικές αρχές επιλαμβάνονται περιστατικών ενδοοικογενειακής, συζυγικής βίας αλλά και σεξουαλικής παρενόχλησης (Χατζηφωτίου, 2021).

Ειδικά για το δεύτερο και εφόσον η παρενοχλητική συμπεριφορά λαμβάνει χώρα στο χώρο εργασίας, η Αστυνομία ενημερώνει και μέσω της ιστοσελίδας της τα θύματα για τη δυνατότητα προσφυγής, πλέον, στο Αυτοτελές Τμήμα του Σ.Ε.Π.Ε.

(Συμβουλές - οδηγίες για θύματα προσβολής γενετήσιας ελευθερίας - αξιοπρέπειας (σεξουαλική κακοποίηση – παρενόχληση, 2022). Η υπηρεσία αυτή είναι αρμόδια για την παρακολούθηση φαινομένων βίας και παρενόχλησης στην εργασία, συμπεριλαμβανομένων των περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης. Σύμφωνα με την κυρία Βαζάκη (2022), Προϊσταμένη του Αυτοτελούς Τμήματος του Σ.ΕΠ.Ε., ήδη από την 5^η Ιουλίου 2021, οπότε και ξεκίνησε η λειτουργία του Τμήματος και έως τις 31/12/2021, σε σύνολο 101 καταγγελιών οι 13 αφορούσαν περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης. Στη συντριπτική πλειοψηφία τους, οι καταγγέλουσες-θύματα βίας και παρενόχλησης εν γένει είναι γυναίκες, σε ποσοστό 67%, ενώ καταγγελλόμενος είναι συνήθως ο εργοδότης.

Πηγή: Αναδημοσίευση από: Αυτοτελές Τμήμα για την παρακολούθηση της βίας και παρενόχλησης στην εργασία Σ.ΕΠ.Ε. (2022, Μάρτιος). *Ετήσια Έκθεση 2021* (υπό δημοσίευση)

Εικόνα 5-Στατιστικά στοιχεία καταγγελλόντων ως προς το φύλο

Πηγή: Αναδημοσίευση από: Αυτοτελές Τμήμα για την παρακολούθηση της βίας και παρενόχλησης στην εργασία Σ.ΕΠ.Ε. (2022, Μάρτιος). *Ετήσια Έκθεση 2021* (υπό δημοσίευση)

Για την αντιμετώπιση των περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης το Τμήμα συνεργάζεται με ακόμη έναν κρατικό φορέα, το Συνήγορο του Πολίτη, που είναι αρμόδιος να εξετάζει καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση κατά την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική εκπαίδευση, στην εργασία στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα αλλά και κατά την άσκηση ελευθέριου επαγγέλματος (Η εμπειρία του Συνηγούρου του Πολίτη στο θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης κατά το διάστημα 2006-2010, 2010).

Είναι φανερό, λοιπόν, ότι όχι μόνο η ύπαρξη αλλά κυρίως η συνεργασία των κρατικών φορέων διαδραματίζει καίριο ρόλο στην πρόληψη και την αντιμετώπιση φαινομένων κακοποίησης και παρενόχλησης. Από τη συνεργασία αυτή απορρέουν και τα στοιχεία που είναι κάθε φορά απαραίτητα για τη χάραξη των εκάστοτε πολιτικών. Το Παρατηρητήριο της Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ. συλλέγει όλα τα στοιχεία που αφορούν την ισότητα το φύλων και αυτά περιλαμβάνουν και τα στοιχεία της βάσης δεδομένων του Δικτύου Δομών για γυναίκες θύματα βίας. Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, η ΕΛ.ΑΣ. και τα Υπουργεία Υγείας και Δικαιοσύνης, τα οποία αποστέλλουν τακτικά τα στοιχεία που συλλέγουν από πλευράς τους, συμβάλλουν σημαντικά στη σφαιρική εικόνα του προβλήματος, ενώ οι εκθέσεις για τη βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα,

που τα τελευταία δύο χρόνια εκδίδονται τακτικά, περιλαμβάνουν και παρουσιάζουν συγκεντρωτικά όλα τα στοιχεία (Συρεγγέλα, 2022).

4.2 Δρώντες της Κοινωνίας των Πολιτών

Παρά την ύπαρξη πληθώρας δημοσίων φορέων, αναδεικνύεται η ανάγκη για παροχή επιπρόσθετων υπηρεσιών και το κενό αυτό έρχονται να συμπληρώσουν Μη Κυβερνητικοί και Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί και εν γένει η κοινωνία των πολιτών, με διάφορα προγράμματα δράσης, τα οποία έχουν καθοριστική συμβολή στο έργο της πρόληψης και της αντιμετώπισης της βίας και της κακοποίησης. Συχνά, μάλιστα, κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες, συνεργάζονται και βρίσκονται σε σύμπνοια για την ολιστική και κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των φαινομένων κακοποίησης. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την Υφυπουργό κυρία Συρεγγέλα (2022), κατά τη διάρκεια της πανδημίας και με τη βοήθεια του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Αθηνών, παρασχέθηκαν έκτακτα καταλύματα σε όλη την Ελλάδα, πλέον των Ξενώνων του Δικτύου Δομών, για την άμεση απομάκρυνση γυναικών θυμάτων κακοποίησης. Σημαντική ήταν αντίστοιχα η συμβολή φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών, όπως το Χαμόγελο του Παιδιού.

Επιπλέον, η Διεθνής Εταιρεία Στήριξης Οικογένειας “ΦΡΟΝΤΙΔΑ”, που ιδρύθηκε το 2004, είναι μία ΜΚΟ αναγνωρισμένη από το Υπουργείο Εξωτερικών και το Υπουργείο Υγείας και στόχος της είναι η καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας. Στο πλαίσιο αυτό παρέχεται ψυχοκοινωνική και νομική συμβουλευτική, δωρεάν φιλοξενία των θυμάτων βίας, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών μέσω σχετικών δράσεων, καθώς και ερευνητικά αποτελέσματα μέσα από το Κέντρο Μελέτης και Έρευνας της Βίας (Χατζηφωτίου, 2021).

Έπειτα, το Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών “Διοτίμα” είναι μία γυναικεία ΜΚΟ, ιδρυθείσα το 1989, από γυναίκες διαφορετικού επαγγέλματος και υποβάθρου, με στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων και της βίας κατά των γυναικών. Για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας ειδικότερα, υπό το πρίσμα του κέντρου Διοτίμα έχει πραγματοποιηθεί πληθώρα δράσεων. Ενδεικτικά, το 2011 πραγματοποιήθηκε η πανελλαδική καμπάνια “Ζήσε ξανά” σε πέντε πόλεις της Ελλάδας, η οποία εκτός από την ενημέρωση για το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας αφορούσε και τα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης.

Επιπλέον, από το 2011 και μέχρι και το 2013, πραγματοποιήθηκε το πρόγραμμα LEXOP, σε συνεργασία και με άλλες χώρες, το οποίο απέβλεπε στην ενημέρωση και την επιμόρφωση πληθώρας επαγγελματιών που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Πρόσφατη ενέργεια του Κέντρου είναι το πρόγραμμα “Speak”, στις δράσεις του οποίου συμπεριλαμβάνονταν ομάδες ευαισθητοποίησης για ζητήματα βίας, η εκπόνηση πανελλήνιας καμπάνιας καθώς και η παροχή δωρεάν νομικών συμβουλών σε γυναίκες θύματα βίας. Το Κέντρο “Διοτίμα” συνολικά δραστηριοποιείται στην εκπόνηση επιστημονικών ερευνών, στην παροχή νομικών, ψυχολογικών, κοινωνικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών, στην εκπαίδευση μέσω δράσεων και σεμιναρίων που απευθύνονται σε κακοποιημένες γυναίκες με στόχο την αυτονομία τους, αλλά και στη συνεργασία με αντίστοιχες οργανώσεις και φορείς (Χατζηφωτίου, 2021). το Κέντρο «Διοτίμα» και η Βρετανική Πρεσβεία στην Αθήνα παρουσίασαν από κοινού την ψηφιακή καμπάνια «Unlock Your Power» για την ενδοοικογενειακή βία εν καιρώ πανδημίας, η οποία θα προβλήθηκε στα κοινωνικά δίκτυα από τις 30 Μαρτίου έως και τις 9 Απριλίου 2021 (Unlock Your Power | Ψηφιακή καμπάνια ευαισθητοποίησης, 2022).

Εικόνα 6-Καμπάνια "Unlock your power"

Πηγή: Αναδημοσίευση από Unlock Your Power | Ψηφιακή καμπάνια ευαισθητοποίησης. (2022, Μάρτιος 30).

Επιπρόσθετα, ο Ξενώνας Φιλοξενίας Γυναικών “Φοίβη”, δημιουργήθηκε το 1965 από εθελοντές και ήταν ο πρώτος ξενώνας που λειτούργησε στη χώρα μας. Σε αυτόν φιλοξενούνται γυναίκες, μεταξύ άλλων κακοποιημένες, συχνά μαζί με τα παιδιά τους. Σήμερα λειτουργεί ως σωματείο και παρέχει ψυχοκοινωνική και νομική στήριξη,

αλλά και επαγγελματική κατάρτιση προς επαγγελματική αποκατάσταση των θυμάτων βίας (Χατζηφωτίου, 2021).

Άλλη Μ.Κ.Ο. είναι η W.I.N. Hellas, η οποία ιδρύθηκε το 2006 και στόχο έχει την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Εκπονεί προγράμματα ψυχοεκπαίδευσης, στο πλαίσιο των οποίων οι γυναίκες θύματα κακοποίησης ανακτούν την αυτοεκτίμησή τους, αποστασιοποιούνται συναισθηματικά από το θύτη και αποβάλλουν την αίσθηση θυματοποίησης. Συνεργάζεται με άλλους φορείς και οργανισμούς, ενώ το προσωπικό της οργάνωσης αποτελείται από ψυχολόγους, νομικούς, κοινωνικούς λειτουργούς και άλλους επιστήμονες που συνεπικουρούν το έργο της (Χατζηφωτίου, 2021).

Το 1983, επίσης, ιδρύθηκε το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης, το οποίο από το 2003 λειτουργεί τη γραμμή SOS “Δίπλα σου” - 210 9700 814, για γυναίκες θύματα βίας. Στην τηλεφωνική γραμμή απασχολούνται καταρτισμένες εθελόντριες, οι οποίες συμβουλεύουν και καθοδηγούν γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας που απευθύνονται σε αυτή, ενώ στη γραμμή μπορούν να απευθυνθούν, ακόμη, σύζυγοι ή σύντροφοι και γονείς που αντιμετωπίζουν προβλήματα θυμού (Χατζηφωτίου, 2021).

Τέλος, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κατά της Βίας είναι μία αστική, μη κερδοσκοπική εταιρεία, η οποία λειτουργεί από το 2006 και έχει αναγνωριστεί ως φορέας κοινωνικών υπηρεσιών από το Υπουργείο Υγείας. Βασική του αποστολή είναι η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά των γυναικών και, μάλιστα, τον Απρίλιο του 2020 παρουσίασε τη συνεργασία του με το Χαμόγελο του Παιδιού και τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, σύμφωνα με την οποία επιχειρείται η δημιουργία ενός ισχυρού δικτύου προστασίας για γυναίκες και παιδιά που έχουν υποστεί ενδοοικογενειακή βία (Χατζηφωτίου, 2021).

4.3 Προτάσεις

Για τη αντιμετώπιση των φαινομένων έχουν προταθεί κατά καιρούς δράσεις και υπηρεσίες από το σύνολο των αρμόδιων φορέων. Πιο συγκεκριμένα, ήδη η πλειοψηφία των Υπουργείων της χώρας, ανεξαρτήτως χαρτοφυλακίου, έχει καταθέσει προτάσεις οι οποίες μάλιστα συμπεριλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025. Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, αρχικά, προωθεί το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων από τις αρμόδιες Αρχές της Ελληνικής Αστυνομίας, τη συμμετοχή σε αντίστοιχες δράσεις (ημερίδες, σεμινάρια) στο

εξωτερικό, καθώς και τη δημιουργία «Οδηγού Ενεργειών» προς τους αστυνομικούς που θα επιλαμβάνονται των σχετικών υποθέσεων (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021). Ο Οδηγός αυτός θα συμβάλλει στην κωδικοποίηση διάσπαρτων αστυνομικών διαταγών αναφορικά με τον χειρισμό υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας, που μεταξύ άλλων επιβάλλουν την άμεση ανταπόκριση των αρχών, την ενημέρωση του θύματος για τις προσήκουσες νομικές ενέργειες και τις υφιστάμενες δομές, καθώς και τη διερεύνηση των καταγγελλόμενων με προσοχή κι ευαισθησία. Το Υπουργείο Άμυνας, επίσης, δρομολογεί τη στελέχωση γραφείου Πρόληψης και Αντιμετώπισης Σεξουαλικής Βίας στα πρότυπα του Αμερικανικού Στρατού (SAPRO), για την αντιμετώπιση περιστατικών σεξουαλικής βίας και παρενόχλησης στους χώρους εργασίας, με εξειδικευμένο και άρτια καταρτισμένο προσωπικό (νομικούς, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους) (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021).

Επιπρόσθετα, το Υπουργείο Υγείας προωθεί την υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας για την παροχή ιατροφαρμακευτικών υπηρεσιών στα θύματα κακοποίησης, καθώς και την εξασφάλιση υγειονομικού ελέγχου των κακοποιημένων γυναικών που φιλοξενούνται στις δομές του Δικτύου της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, ενώ το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, στη συνέχεια, έχει δρομολογήσει τη δημιουργία Κώδικα Δεοντολογίας για την καταπολέμηση φαινομένων σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο του πολιτισμού. Παράλληλα, το Υπουργείο Εσωτερικών, σε συνεργασία και με τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, προβαίνει στην υλοποίηση Κώδικα Ηθικής και Επαγγελματικής Δεοντολογίας, σε επιμορφωτικά προγράμματα για την αντιμετώπιση των φαινομένων βίας και κακοποίησης αλλά και στην προώθηση εκστρατείας πληροφόρησης κι ευαισθητοποίησης για τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία και, συγκεκριμένα, για τις σχετικές αρμοδιότητες του Συμβούλου Ακεραιότητας¹⁵ (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021).

Ακόμη, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και η Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων

¹⁵ Με το ν. 4795/2021 (Α' 62) «Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του Δημόσιου Τομέα, Σύμβουλος Ακεραιότητας στη δημόσια διοίκηση και άλλες διατάξεις για τη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση» θεσμοθετείται ο Σύμβουλος Ακεραιότητας, ο οποίος μεταξύ άλλων έχει την αρμοδιότητα «να παράσχει εξατομικευμένη συμβουλευτική συνδρομή για ζητήματα δεοντολογίας και ακεραιότητας που αντιμετωπίζει ο υπάλληλος κατά την ενάσκηση των υπηρεσιακών του καθηκόντων, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων, όπως η σεξουαλική παρενόχληση, οι διακρίσεις, ο εκφοβισμός, η ηθική παρενόχληση και η σύγκρουση συμφερόντων».

προέβησαν στην παρουσίαση και δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος πρόληψης και καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Υφυπουργό κυρία Συρεγγέλα (2022), πρόκειται για το «Οριζόντιο Εργαλείο Εκτίμησης Κινδύνου Ενδοοικογενειακής/Εμφυλης Βίας στην Ελλάδα», το οποίο προβλέπεται μάλιστα ως υποχρέωση των κρατών μελών από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Ο εντοπισμός παραγόντων κινδύνου φονικής βίας ή επανάληψης αυτής, σε γυναίκες θύματα, είναι ζωτικής σημασίας για την συντονισμένη, αποτελεσματική και άμεση προστασία τους, διότι βοηθάει τους επαγγελματίες των υπηρεσιών πρώτης υποδοχής (Συμβουλευτικά Κέντρα για Γυναίκες θύματα Βίας, Αστυνομία, Εισαγγελίες, Νοσοκομεία, Ιατροδικαστική Υπηρεσία και Κοινωνικές Υπηρεσίες) να αξιολογήσουν τον βαθμό κινδύνου που διατρέχουν τα θύματα και να προβούν στην διαχείρισή του, λαμβάνοντας κατάλληλα μέτρα, με βάση τις εξατομικευμένες ανάγκες τους. Το Εργαλείο Εκτίμησης Κινδύνου έχει τη μορφή ερωτηματολογίου, το οποίο διαμορφώθηκε κατόπιν έρευνας των καταγεγραμμένων δεδομένων και περιστατικών στις άμεσα εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Πρόκειται να εφαρμοστεί πιλοτικά στους Δήμους Καβάλας, Περιστερίου και Ηρακλείου Κρήτης. Οι αρμόδιοι θα εκπαιδευτούν στη χρήση του, ενώ έχει ήδη πραγματοποιηθεί εκπαίδευση εκπροσώπων των υπηρεσιών που θα συμμετάσχουν στην πιλοτική εφαρμογή στο Ηνωμένο Βασίλειο, με την υποστήριξη της Βρετανικής Πρεσβείας.

Στο ίδιο πλαίσιο, αλλά και εφαρμόζοντας τις επιταγές της Σύμβασης για συνεργασία κράτους και πολιτείας, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ενωμένοι απέναντι στη βία κατά των γυναικών, εντάσσεται και το Panic Button που πρόκειται να υλοποιηθεί σε συνεργασία με τη Vodafone. Το Panic Button ή Κουμπί Πανικού έχει επιτυχημένη εφαρμογή σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες (Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία κ.α.) και αφορά σε μια εφαρμογή στο κινητό με το πάτημα της οποίας η απειλούμενη γυναίκα, με ταχύτητα, μυστικότητα και ασφάλεια, θα μπορεί να καλεί την Άμεση Δράση όταν θα βρίσκεται υπό την απειλή περιστατικού βίας ή εν μέσω περιστατικού βίας. Είναι μια καινοτόμα λύση που θα συμβάλλει στην αμεσότητα με την οποία μια γυναίκα η οποία δέχεται επίθεση, θα μπορεί να ενημερώνει την Ελληνική Αστυνομία. Αρχικά, η εφαρμογή θα λειτουργήσει πιλοτικά για τις πλέον ευάλωτες στη βία γυναίκες, ενώ μακροπρόθεσμα σκοπός είναι να έχει πρόσβαση κάθε γυναίκα που βρίσκεται σε κίνδυνο, με το πάτημα ενός κουμπιού στο κινητό. Η εφαρμογή αυτή ήδη αξιοποιείται σε πολλές χώρες και ήταν αίτημα επί σειρά ετών πολλών εθνικών, γυναικείων οργανώσεων (Συρεγγέλα, 2022).

Τέλος, σημαντικός είναι και ο ρόλος δράσεων που δε στοχεύουν άμεσα στην αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, συντελούν όμως στην προώθηση και την εμπέδωση της ισότητας των φύλων, προαπαιτούμενο για μια κοινωνία χωρίς έμφυλη βία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας δράσης είναι το Σήμα Ισότητας SHARE, το οποίο αποτυπώνει την έμπρακτη προώθηση πρωτοβουλιών εντός των επιχειρήσεων με στόχο τις ίσες ευκαιρίες, την αντιμετώπιση των στερεοτυπικών έμφυλων ρόλων εντός της οικογένειας και την προώθηση της συμφιλίωσης μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής (work-life balance). Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, 18 επιχειρήσεις έλαβαν το Σήμα Ισότητας, που πάνω απ' όλα αποτυπώνει τη δέσμευσή τους στην προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων και τη συμβολή τους στην αλλαγή ολόκληρης της κοινωνίας (Συρεγγέλα, 2022).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα τελευταία χρόνια, τα ζητήματα έμφυλης βίας βρίσκονται στο επίκεντρο του δημοσίου λόγου περισσότερο από κάθε άλλη χρονική στιγμή. Κράτος αλλά και ιδιώτες με δομές και δράσεις που υλοποιούν καθώς και υπηρεσίες που παρέχουν καταβάλλουν αξιοσημείωτη προσπάθεια για την πρόληψη και την αντιμετώπιση φαινομένων κακοποίησης και παρενόχλησης.

Σε επίπεδο δομών και υπηρεσιών, γίνεται φανερό ότι υπάρχει ήδη ένα ισχυρό δίκτυο υποστήριξης, το οποίο φυσικά πάντα επιδέχεται βελτίωση. Αρχικά, το υφιστάμενο κρατικό δίκτυο δεν σταμάτησε ούτε μέρα κατά τη διάρκεια π.χ. της πανδημίας, ενώ τα στελέχη του εκπαιδεύονται και καταρτίζονται συνεχώς. Ωστόσο, προέκυψε η ανάγκη εξεύρεσης πρόσθετων καταλυμάτων, όπως προαναφέρθηκε και με τη συμβολή του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου, ενώ παράλληλα διακρίνουμε ότι στη συντριπτική πλειοψηφία τους οι φορείς (κρατικοί και μη) δραστηριοποιούνται στην πρωτεύουσα. Συνεπώς, αναδεικνύεται η ανάγκη ενδεχομένως για περαιτέρω ενίσχυση σε υποδομές και αντίστοιχο προσωπικό, ιδίως σε επαρχιακές πόλεις. Η ίδια ανάγκη διακρίνεται και για κάποιους κεντρικούς φορείς, όπως π.χ. το Αυτοτελές Τμήμα του Σ.ΕΠ.Ε. για τη βία και την παρενόχληση. Η δημιουργία του αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την καταπολέμηση περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης, ωστόσο σχεδόν ένα χρόνο μετά την έναρξη της λειτουργίας του (5/7/2021) υπολείπεται ακόμη σε

βασικό προσωπικό, αφού εξακολουθούν να παραμένουν κενές ουσιαστικές θέσεις, όπως αυτές των ΠΕ Νομικών (Βαζάκη, 2022).

Στο ίδιο πλαίσιο, σκόπιμο είναι να αναφερθούμε στο κομμάτι της χρηματοδότησης. Είναι αλήθεια ότι μέσω της Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ., όπως μας ενημέρωσε η αρμόδια Υφυπουργός κυρία Συρεγγέλα (2022), εξασφαλίστηκε η έγκαιρη χρηματοδότηση των δομών του Δικτύου για τα έτη 2021-2023 από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Ταυτόχρονα, ήδη διενεργείται μελέτη για την ένταξη του Δικτύου στον κρατικό προϋπολογισμό και μέσω συνεργασιών επιχειρείται ο εκσυγχρονισμός των υποδομών των Συμβουλευτικών Κέντρων και των Ξενώνων. Εντούτοις και μιας και ο ρόλος μη κυβερνητικών-μη κερδοσκοπικών οργανώσεων έχει αναγνωριστεί ως σημαντικός για την καταπολέμηση του προβλήματος, διαφαίνεται η ανάγκη για ίδρυση και λειτουργία περισσότερων δομών, ειδικά υπό την εποπτεία του κράτους ή ακόμη και των ΟΤΑ. Κάθε φορέας έρχεται καθημερινά αντιμέτωπος με πλήθος περιστατικών κακοποίησης και παρενόχλησης και για τη διατήρηση της ορθής λειτουργίας αυτών των δομών απαιτείται συνεχής ροή χρηματοδότησης, κάτι που μόνο το κράτος και κοινωνικά, ευρωπαϊκά προγράμματα μπορούν να διασφαλίσουν, όπως εύστοχα επισημαίνει και η Χατζηφωτίου (2021).

Από πλευράς θεσμικού, νομοθετικού πλαισίου, κατέστη σαφές ότι είναι κάτι παραπάνω από επαρκές τόσο σε διεθνές, όσο και σε ενωσιακό κι εθνικό επίπεδο. Φυσικά η βία που βασίζεται στο φύλο αποτελεί την αιτία σημαντικών αλλαγών τόσο στις πρακτικές όσο και στη νομοθεσία. Ενδεικτικά μόνο το τελευταίο έτος, η Ελλάδα έγινε από τις πρώτες χώρες που κύρωσε τη Σύμβαση 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και της παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας.

Επιπλέον, πρέπει να επισημανθούν οι πολύ πρόσφατες τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα για την αποτροπή φαινομένων καταχρηστικής εξουσίας και σεξουαλικής κακοποίησης. Αυστηροποιήθηκε το πλαίσιο των ποινών για όλα τα κατά της γενετήσιας ελευθερίας εγκλήματα ιδιαίτερα όσα αφορούν ανηλίκους (όπως φαίνεται κι από τις ρυθμίσεις του Ν. 3500/2006) και τα εγκλήματα της ανθρωποκτονίας (άρα και των γυναικοκτονιών), της εμπορίας ανθρώπων, που τιμωρούνται πλέον ανελαστικά και οριζόντια. Όμως, όσους νόμους και διεθνείς συμβάσεις κι αν έχουμε, η βία θα εξακολουθεί να συντηρείται όταν οι γυναίκες υποχρεώνονται να κινούνται στην περιφέρεια και το περιθώριο της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής, όταν συντηρούνται σκληρά στερεότυπα, όταν είναι εξαρτημένες, όταν είναι ελλιπές το πλαίσιο που θα δίνει ίσες ευκαιρίες σε άνδρες και γυναίκες να αναδεικνύονται από την

αξιοσύνη τους και όχι από το φύλο τους. Γι' αυτό, η αντιμετώπιση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας δεν είναι μόνο ζήτημα πολιτικών, νόμων και αποφάσεων. Προαπαιτούμενη είναι η ενεργητική στάση και δράση όλων: των πολιτών, των γυναικών, των ανδρών αλλά και του κράτους.

Επιπλέον, οι κυρίαρχες αντιλήψεις και ο ρόλος που αποδίδεται εδώ και χρόνια στις γυναίκες, καθιστούν σαφές ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα στην αντιμετώπιση του προβλήματος είναι η σιωπή. Αν μια γυναίκα αποφασίσει να μιλήσει, τότε ένα μεγάλο δίκτυο προστασίας και στήριξης, που περιλαμβάνει εκτός από τις δομές και τα στελέχη μας (ψυχολόγοι, κοινωνικοί επιστήμονες, νομικοί), την υγεία, τη δικαιοσύνη, την αστυνομία, όλοι αυτοί οι άνθρωποι, όλες αυτές οι υπηρεσίες θα κινηθούν ώστε με κάθε τρόπο να την προστατέψουν. Το δύσκολο είναι όταν μία γυναίκα δεν μιλάει και δεν καταγγέλλει. Όπως φαίνεται από τα αριθμητικά στοιχεία που προαναφέρθηκαν και όπως επιβεβαίωσε και η αρμόδια Υφυπουργός (Συρεγγέλα, 2022), την περίοδο της πανδημίας οι τηλεφωνικές κλήσεις στη γραμμή SOS 15900 για βοήθεια ή συμβουλή αυξήθηκαν. Συγκεκριμένα την περίοδο του πρώτου lockdown τετραπλασιάστηκαν. Και αυξήθηκαν γιατί αυξήθηκε η βία λόγω της υποχρεωτικής συνύπαρξης. Όμως αυξήθηκαν και για ένα ακόμη λόγο, πολύ σημαντικό: Οι γυναίκες άκουσαν, έμαθαν, εμπιστεύτηκαν ότι υπάρχουν δομές, ότι υπάρχουν επιστήμονες, υπάρχουν αυτιά που μπορούν να τις ακούσουν. Γι' αυτό και σήκωσαν το τηλέφωνο για βοήθεια. Η αύξηση των φαινομένων αυτών το τελευταίο διάστημα, δεν ερμηνεύεται μόνο ως αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, αλλά κυρίως ως αύξηση των καταγγελιών από τα θύματα ή τα λεγόμενα τρίτα πρόσωπα. Σε αυτό συνέβαλαν και οι δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τη διαθέσιμη βοήθεια. Παλαιότερα τα περιστατικά έμφυλης βίας τα κάλυπτε η ντροπή και ο φόβος του στιγματισμού. Πλέον η κοινωνία έχει αρχίσει να αλλάζει. Να καταδικάζει απερίφραστα τα περιστατικά βίας και κακοποίησης, να καταγγέλλει, να μιλάει ανοιχτά για αυτά. Είναι η κοινωνία που έχει ωριμάσει, που έχει μάθει και έχει ακούσει, γι' αυτό ξεκίνησαν και οι γυναίκες να μιλάνε. Έμαθαν και εξακολουθούν να μαθαίνουν ότι ο μόνος που πρέπει να ντρέπεται και να φοβάται είναι αυτός που ασκεί τη βία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΒΙΒΛΙΑ

Richard, G.J. & Cornell, C. P. (1990). *Intimate Violence in Families*. New York: Sage Publications.

Bewley, S. & Welch, J. (2017). *ABC για την Ενδοοικογενειακή και Σεξουαλική Βία* (Μιχαήλ, Η. & Κουφούλη, Α., Μετ.). Αθήνα: Επιστημονικές Εκδόσεις Παρισιάνου.

Αβρααμίδου-Πύργου, Μ. (1988). *Μητριαρχία, Πατριαρχία...* Λευκωσία: Τυπογραφείο Πρόδος.

Αρτινοπούλου, Β. (2006). *Ενδοοικογενειακή Κακοποίηση Γυναικών*. Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Αρτινοπούλου, Β. & Παπαθεοδώρου, Θ.Π. (2006). *Η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Αρτινοπούλου, Β. (2020). Γυναικοκτονίες: Εννοιολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα. Στο Πετράκη, Γ. (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες Διαπιστώσεις, Ερωτήματα και Ερωτηματικά* (σ. 32-41). Αθήνα: Gutenberg.

Γάτσας, Β. (2006). *Βία κατά των γυναικών*. Αθήνα: Καλοκάθη.

Γκασούκα, Μ. (2020). Παλιά Ιστορία σε σύγχρονα πλαίσια: Θηλυκοκτονία/Γυναικοκτονία. Στο Πετράκη, Γ. (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες Διαπιστώσεις, Ερωτήματα και Ερωτηματικά* (σ. 55-69). Αθήνα: Gutenberg.

Κάββουρα, Ν. (2021). Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: Οι εμπειρίες συμβούλων και στελεχών των Συμβουλευτικών Κέντρων και των Ξενώνων Φιλοξενίας. Στο Βαΐου, Ν. Πετράκη, Γ. & Στρατηγάκη, Μ. (Επιμ.), *Έμφυλη βία-Βία κατά των γυναικών* (σ. 137-149). Αθήνα: αλεξάνδρεια.

Κοντοχρήστου, Α. (2021). Από την έμφυλη βία στη γυναικοκτονία. Το παράδειγμα της Ελλάδας μέσα από το μοντέλο της Ιταλίας. Στο Βαΐου, Ν. Πετράκη, Γ. & Στρατηγάκη, Μ. (Επιμ.), *Έμφυλη βία-Βία κατά των γυναικών* (σ. 213-226). Αθήνα: αλεξάνδρεια.

Κουρουτσίδου, Μ. & Ράπτης, Ν. (2021). *Έμφυλη βία και εκπαιδευτικοί θεσμοί. Οι εκπαιδευτικοί ως κοινωνικές μεταρρυθμίστριες και κοινωνικοί μεταρρυθμιστές. Το παράδειγμα της Δωδεκανήσου*. Αθήνα: Εκδόσεις Γκόννη.

Λογοθέτη, Σ.Σ. (1998). *Η ταυτότητα και ο ρόλος της γυναίκας*. Αθήνα: τυπωθήτω.

Μοσχοβάκου, Ν. (2021). Σεξουαλική συναίνεση: Η διαρκώς διαπραγματεύσιμη έννοια μιας αδιαπραγμάτευτης συνθήκης. Στο Βαΐου, Ν. Πετράκη, Γ. & Στρατηγάκη, Μ. (Επιμ.), *Έμφυλη βία-Βία κατά των γυναικών* (σ. 37-50). Αθήνα: αλεξάνδρεια.

Νάτση, Δ. & Παπά, Θ. (2019). *Η νομοθετική αντιμετώπιση των έμφυλων διακρίσεων στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ.

Πετράκη, Γ. (2020). Οι Γυναικοκτονίες είναι αόρατοι φόνοι. Στο Πετράκη, Γ. (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες Διαπιστώσεις, Ερωτήματα και Ερωτηματικά* (σ. 19-31). Αθήνα: Gutenberg.

Πετρουλάκη, Κ. (2009). Βία μεταξύ Ερωτικών Συντρόφων (ΒΕΣ): Ανίχνευση, Αξιολόγηση και Τεκμηρίωση σε Δομές του Συστήματος Υγείας. Στο Νικολαΐδης, Γ. και Σταυριανάκη, Μ. (Επιμ.), *Βία στην Οικογένεια: Τεκμηριωμένη Πρακτική και Τεκμήρια από την Πρακτική* (σ. 225-244). Αθήνα:ΚΨΜ.

Πολίτης, Φ. (2021). Αναπαραστάσεις βίας εναντίον γυναικών στο έργο του Στρατή Μυριβήλη: Μια φεμινιστική ανάγνωση υπακοής και υπονόμευσης. Στο Βαΐου, Ν. Πετράκη, Γ. & Στρατηγάκη, Μ. (Επιμ.), *Έμφυλη βία-Βία κατά των γυναικών* (σ. 273-288). Αθήνα: αλεξάνδρεια.

Στρατηγάκη, Μ. (2006). *Το Φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Φανιουδάκη, Ε. & Ευφραιμίδης, Ν. (2021). Η έμφυλη βία στο ρεμπέτικο τραγούδι: Η γυναίκα ως θύμα και εξιλαστήριος θύτης. Στο Βαΐου, Ν. Πετράκη, Γ. & Στρατηγάκη, Μ. (Επιμ.), *Έμφυλη βία-Βία κατά των γυναικών* (σ. 273-288). Αθήνα: αλεξάνδρεια.

Χατζηφωτίου, Σ. (2021). *Κοινωνική εργασία και ενδοοικογενειακή βία*. Αθήνα: Εκδόσεις Τζιόλα.

ΕΝΤΥΠΙΑ ΑΡΘΡΑ

Hafner, H., & Boker, W., (1973). Mentally Disordered Violent Offenders. *Social Psychiatry*, 8, 220-229.

Δημαρέλλης, Κ. (2021). Η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία. *Αρμενόπουλος*, 75 (8), 1449-1464.

Μαλαγαρδή, Α. (2021). Βία και παρενόχληση στον κόσμο της εργασίας κατά την εποχή της πανδημίας με αφορμή τη ΔΣΕ 190 και τη Σύσταση 206 της ΔΟΕ. *Ελληνική Δικαιοσύνη*, 2 (62), 355-376.

Παραδείση, Μ. (2002). Η γυναίκα στην ελληνική κομεντί. *Οπτικοακουστική κουλτούρα*, (1), 113-128.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

Γάτσας, Β. (2008). *Σωματική κακοποίηση γυναικών από τον σύντροφό τους και η αντιμετώπιση του φαινομένου από την αστυνομία* (Διδακτορική διατριβή). Ανακτήθηκε από: [Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών: Πλοήγηση στο Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών \(didaktorika.gr\)](https://www.didaktorika.gr/eupoi/handle/document/10242) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Μπεχλιβάνη, Ν. (2002). *Η βία στην οικογένεια: νομική και κοινωνιολογική προσέγγιση* (Διδακτορική διατριβή). Ανακτήθηκε από: [Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών: Αποτελέσματα αναζήτησης \(didaktorika.gr\)](https://www.didaktorika.gr/eupoi/handle/document/10242) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Παπαμιχαήλ, Σ. (2004). *Η γυναίκα ως θύμα ενδοοικογενειακής βίας: τα χαρακτηριστικά δράστη και θύματος και η μεταξύ τους σχέση* (Διδακτορική διατριβή). Ανακτήθηκε από: [Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών: Αποτελέσματα αναζήτησης \(didaktorika.gr\)](https://www.didaktorika.gr/eupoi/handle/document/10242) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Νομοθετικό Διάταγμα 53/1974, Περί κυρώσεως της εν Ρώμη την 4ην Νοεμβρίου 1950 υπογραφείσης Συμβάσεως «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και

των θεμελιωδών ελευθεριών» ως και του Προσθέτου εις αυτήν Πρωτοκόλλου Παρισίων της 20ης Μαρτίου 1952, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 256/Α/20-9-1974)

Νόμος 2101/1992, *Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 192/Α/2-12-1992)

Νόμος 2462/1997, *Κύρωση του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και του Δευτέρου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα σχετικού με την κατάργηση της ποινής του θανάτου*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 25/Α/26-2-1997)

Νόμος 3500/2006, *Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 232/Α/24-10-2006)

Νόμος 3896/2010, *Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης - Εναρμόνιση της κείμενης νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006 και άλλες συναφείς διατάξεις*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 207/Α/8-12-2010)

Νόμος 4531/2018, *I) Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας, II) Ενσωμάτωση της 2005/214/ΔΕΥ απόφασης-πλαίσιο, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης επί χρηματικών ποινών και III) Άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και λοιπές διατάξεις*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 62/Α/5-4-2018)

Νόμος 4604/2019, *Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας Ρυθμίσεις για την απονομή Ιθαγένειας Διατάξεις σχετικές με τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση Λοιπές διατάξεις*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 50/Α/26-3-2019)

Νόμος 4619/2019, *Κύρωση του Ποινικού Κώδικα*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019)

Νόμος 4808/2021, *Για την Προστασία της Εργασίας Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής «Επιθεώρηση Εργασίας» Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής, άλλες διατάξεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 101/Α/19-6-2021)

Οδηγία (ΕΟΚ) 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 9ης Φεβρουαρίου 1976 *περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας*, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex:31976L0207> [τελευταία επίσκεψη 16/5/2022]

Οδηγία (ΕΚ) 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000, *περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής*, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 180. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32000L0043> [τελευταία επίσκεψη 16/5/2022]

Οδηγία (ΕΚ) 2002/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, *για την τροποποίηση της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας*, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 269. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32002L0073> [τελευταία επίσκεψη 16/5/2022]

Οδηγία (ΕΚ) 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2004 *για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών*, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 373. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0113&from=PL> [τελευταία επίσκεψη 16/5/2022]

Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2006 *για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (αναδιατύπωση)*, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 204. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0054&from=BG> [τελευταία επίσκεψη 16/5/2022]

Οδηγία (ΕΕ) 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου *για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλακιδίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου*. Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ L 315. Ανακτήθηκε από: [EUR-Lex - 32012L0029 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029) [τελευταία επίσκεψη 16/5/2022]

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ)

Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔ)

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. (2021). *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025*. Ανακτήθηκε από: [ΕΣΔΙΦ-2021-2025.pdf \(isotita.gr\)](https://www.isotita.gr/ΕΣΔΙΦ-2021-2025.pdf) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. (2021). 2^η ετήσια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών. Ανακτήθηκε από: [2η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών - Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων \(isotita.gr\)](https://www.isotita.gr/2η-Ετήσια-Έκθεση-για-τη-Βία-κατά-των-Γυναικών-Γενική-Γραμματεία-Δημογραφικής-και-Οικογενειακής-Πολιτικής-και-Ισότητας-των-Φύλων) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Υπουργείο Εσωτερικών. (2012). *Κανονισμός Λειτουργίας της Τηλεφωνικής Γραμμής SOS 15900 της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων*. Ανακτήθηκε από: [KANONISMOS-LEITOURGIAS-SOS-15900 13-6-12.pdf \(womensos.gr\)](https://www.womensos.gr/KANONISMOS-LEITOURGIAS-SOS-15900-13-6-12.pdf) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Υπουργείο Εσωτερικών. (2018). *Οδηγός Συμβουλευτικής για τη Βία*. Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων. Ανακτήθηκε από: [https://isotita.gr/wp-content/uploads/2018/07/Οδηγός-Συμβουλευτικής-για-τη-ΒΙΑ.pdf](https://www.isotita.gr/wp-content/uploads/2018/07/Οδηγός-Συμβουλευτικής-για-τη-ΒΙΑ.pdf) [τελευταία επίσκεψη 16/5/2022] [τελευταία επίσκεψη 17/5/2022]

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ/ΠΗΓΕΣ

#MeToo στη Δικαιοσύνη: 1 στις 3 γυναίκες έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση – Ένας στους 14 άνδρες (2021, Νοέμβριος 13). Ανακτήθηκε από [dikastiko: https://www.dikastiko.gr/eidhsh/metoo-sti-dikaiosyni-1-stis-3-gynaikes-echei-ypostei-sexoyaliki-parenochlisi-enas-stoys-14-andres/](https://www.dikastiko.gr/eidhsh/metoo-sti-dikaiosyni-1-stis-3-gynaikes-echei-ypostei-sexoyaliki-parenochlisi-enas-stoys-14-andres/) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Αυτοτελές Τμήμα για την παρακολούθηση της βίας και παρενόχλησης στην εργασία Σ.ΕΠ.Ε. (2022, Μάρτιος). *Ετήσια Έκθεση 2021* (υπό δημοσίευση)

Γυναικοκτονία στη Δάφνη: Αγνοήθηκαν καταγγελίες για ενδοοικογενειακή βία (2021, Ιούλιος 31). Ανακτήθηκε από [ethnos: https://www.ethnos.gr/greece/article/168471/gynaikoktoniasthdafnhagnohthhkanataggeliesgiaendooikogeneiakhibia](https://www.ethnos.gr/greece/article/168471/gynaikoktoniasthdafnhagnohthhkanataggeliesgiaendooikogeneiakhibia) [τελευταία επίσκεψη 10/5/2022]

Γυναικοκτονία στην Καβάλα: Στραγγάλισε τη γυναίκα του μέσα στο φαρμακείο τους (2022, Μάιος 6). Ανακτήθηκε από [tovima: https://www.tovima.gr/2022/05/06/society/gynaikoktonia-stin-kavala-straggalise-ti-gynaika-tou-mesa-sto-farmakeio-tous/](https://www.tovima.gr/2022/05/06/society/gynaikoktonia-stin-kavala-straggalise-ti-gynaika-tou-mesa-sto-farmakeio-tous/) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Κ.Ε.Θ.Ι. (2003). *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών: πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα*. Ανακτήθηκε από: [Microsoft Word - domviolencefinal 1103.doc \(uoc.gr\)](https://www.uoc.gr/Microsoft-Word-domviolencefinal-1103.doc) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Κονδυλάτου, Α. (2022). *Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας από τη διεθνή έννομη τάξη*. Ανακτήθηκε από [odeth: Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας από τη διεθνή έννομη τάξη - ΟΜΙΛΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ \(odeth.eu\)](https://www.odeth.eu/H-antimetopιση-της-ενδοοικογενειακής-βίας-από-τη-διεθνή-έννομη-τάξη-ΟΜΙΛΟΣ-ΔΙΕΘΝΩΝ-amp-ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ-ΘΕΜΑΤΩΝ) [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας. (2021, Απρίλιος). Ανακτήθηκε από [inegsee: sexualiki parenoxlisi.pdf \(inegsee.gr\)](https://www.inegsee.gr/sexoyaliki-parenoxlisi.pdf) [τελευταία επίσκεψη 9/5/2022]

Σκαλιώνη, Δ. (2022). *Γυναικοκτονίες στην Ελλάδα το 2021: Μια μαύρη λίστα που τελειωμό δεν έχει*. Ανακτήθηκε από ertnews: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/mono-sto-ertgr/oi-gynaikoktonies-stin-ellada-to-2021-mia-mayri-lista-poy-teleiomo-den-echei/> [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Τσαλίκोगλου, Φ. (2004, Αύγουστος 3). *Η ψυχή και ο έρωας*. Ανακτήθηκε από tanea: <https://www.tanea.gr/2004/08/03/greece/tpith-apopsh-h-psyxi-kai-o-erws/> [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Χατζηγιαννάκη, Σ. (2015). Ο αντικατοπτρισμός της κοινωνικής θέσης της γυναίκας στη νεοελληνική λογοτεχνία του 19^{ου} αιώνα. Ανακτήθηκε από: [CORE – Aggregating the world's open access research papers](https://www.core.ac.uk/author/Σοφία-Χατζηγιαννάκη) [τελευταία επίσκεψη 20/4/2022]

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

MeToo movement. (2022, Μάιος 11). Ανακτήθηκε από: https://en.wikipedia.org/wiki/MeToo_movement [τελευταία επίσκεψη 10/5/2022]

Unlock Your Power | Ψηφιακή καμπάνια εναισθητοποίησης. (2022, Μάρτιος 30). Ανακτήθηκε από diotima: <https://diotima.org.gr/unlock-your-power-psifiaki-kampania-eyaisthitopoiisis/> [τελευταία επίσκεψη 17/5/2022]

Δεν είσαι η μόνη Δεν είσαι μόνη (n.d.) Ανακτήθηκε από womensos: <https://womensos.gr/> [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Η εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη στο θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης κατά το διάστημα 2006-2010. (2010, Δεκέμβριος). Ανακτήθηκε από synigoros: <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.nea.33801> [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

«Λέξεις-μαχαίρια», το μήνυμα της νέας ενημερωτικής καμπάνιας για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών. (2021, Νοέμβριος 11). Ανακτήθηκε από ypergiasias: [«Λέξεις μαχαίρια», το μήνυμα της νέας ενημερωτικής καμπάνιας για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών - Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων \(ypergiasias.gov.gr\)](https://ypergiasias.gov.gr/) [τελευταία επίσκεψη 10/5/2022]

Μαζί σπάμε τη σιωπή. (n.d.) Ανακτήθηκε από metoogreece: <https://metoogreece.gr/> [τελευταία επίσκεψη 2/5/2022]

Τηλεφωνική γραμμή SOS. (2011, Μάρτιος 11). Ανακτήθηκε από isotita: <https://isotita.gr/thlefoniki-grammi-sos/> [τελευταία επίσκεψη 17/5/2022]

Ορισμοί. (2022). Ανακτήθηκε από eif.uoc.: <https://www.eif.uoc.gr/index.php/el/2021-06-03-10-01-35/orismoι> [τελευταία επίσκεψη 21/4/2022]

Συμβουλές - οδηγίες για θύματα προσβολής γενετήσιας ελευθερίας - αξιοπρέπειας (σεξουαλική κακοποίηση - παρενόχληση). (2022, Απρίλιος 30). Ανακτήθηκε από astynomia: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=100867&Itemid=2611&lang= [τελευταία επίσκεψη 20/4/2022]

ΤΑΙΝΙΕΣ-ΣΕΙΡΕΣ

Smith Metzler, M. (2021). *The maid* [Σειρά]

Βούλγαρης, Π. (2013). *Μικρά Αγγλία*. [Ταινία]

Σακελλάριος, Α. (1965). *Μοντέρνα Σταχτοπούτα*. [Ταινία]

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Βαζάκη, Γ. (2022, Μάιος 9). Το φαινόμενο της παρενόχλησης και κακοποίησης στην Ελλάδα: Πολιτικές προσεγγίσεις και κοινωνικές δράσεις (Τσιοτικά Ε.-Μ., Υπεύθυνη συνέντευξης)

Συρεγγέλα, Μ. (2022, Μάιος 5). Το φαινόμενο της παρενόχλησης και κακοποίησης στην Ελλάδα: Πολιτικές προσεγγίσεις και κοινωνικές δράσεις (Τσιοτικά Ε.-Μ., Υπεύθυνη συνέντευξης)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Συνέντευξη Υφυπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, αρμόδιας για θέματα Δημογραφικής Πολιτικής και Οικογένειας, κυρίας Μαρίας Συρεγγέλα για την τελική εργασία της Ε.Σ.Δ.Δ.Α. με τίτλο «Το φαινόμενο της παρενόχλησης και κακοποίησης στην Ελλάδα: Πολιτικές προσεγγίσεις και κοινωνικές δράσεις».

- 1) Ποιο ήταν, κατά τη γνώμη σας, το σημαντικότερο πρόβλημα που κληθήκατε να αντιμετωπίσετε ως Γενική γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και μετέπειτα ως Υφυπουργός αρμόδια για θέματα Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων;

Ένα χρόνο μετά την ανάληψη των καθηκόντων μου ως Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, εμφανίστηκε στη ζωή όλων μας η πανδημία του κορωνοϊού. Όπως όλοι και όλες γνωρίζουμε, η αναγκαστική παραμονή στο σπίτι με στόχο τον περιορισμό του ιού, ενέτεινε και ανέδειξε προϋπάρχοντα φαινόμενα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας. Μέσα, λοιπόν, σε ένα κλίμα περιορισμών, κληθήκαμε να βρούμε τρόπους να αντιμετωπίσουμε τα φαινόμενα έμφυλης βίας και να προστατεύσουμε τις γυναίκες θύματα βίας.

Στον αγώνα μας αυτό το Δίκτυο Δομών μας, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και τα στελέχη του στάθηκαν επάξια απέναντι σε κάθε δυσκολία, ενώ στο πλευρό μας είχαμε μεταξύ άλλων και την Πολιτική Προστασία που έδινε βεβαιώσεις μετακίνησης στις γυναίκες, τον ιδιωτικό τομέα όπως το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο με τη βοήθεια του οποίου παρείχαμε έκτακτα καταλύματα σε όλη την Ελλάδα, πλέον των Ξενώνων του Δικτύου μας, για την άμεση απομάκρυνση των γυναικών που βρίσκονται σε κακοποιητικά περιβάλλοντα και φυσικά οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όπως το Χαμόγελο του Παιδιού. Διαχειριστήκαμε την κατάσταση, δεδομένων των συνθηκών, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και καταφέραμε να μεταφέρουμε το μήνυμα για τη διαθέσιμη βοήθεια σε κάθε γωνιά της Ελλάδας. Πλέον από τη θέση μου ως Υφυπουργός, συνεχίζω να πιστεύω ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα στη ζωή των γυναικών και της κοινωνίας ολόκληρης είναι η βία και η κακοποίηση, γι' αυτό και η πρόληψη και καταπολέμηση τους είναι προτεραιότητά μας.

- 2) Ποια θεωρείτε ότι είναι η πιο νευραλγική πρωτοβουλία που έχετε λάβει μέχρι σήμερα για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας;

Κάθε πρωτοβουλία, κάθε μικρό βήμα προς την καταπολέμηση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας είναι νευραλγικό. Οφείλουμε να εντοπίζουμε κενά και να εργαζόμαστε για να θωρακίσουμε το κοινωνικό μας σύστημα.

Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, ενίσχυση του Δικτύου Δομών, εκπαιδεύσεις των επαγγελματιών πρώτης υποδοχής θυμάτων, νομοθετικές παρεμβάσεις, νέα σύγχρονα εργαλεία πρόληψης όπως εργαλείο εκτίμησης επικινδυνότητας και μελέτη θυτών, συνεργασίες με ιδιωτικό τομέα και φορείς της κοινωνίας των πολιτών και άλλα πολλά, όλα αυτά είναι απαραίτητα και ταυτόχρονα όλα αυτά δεν αρκούν από μόνα τους.

Γι' αυτό συνεχώς ενημερωνόμαστε από τους επαγγελματίες του πεδίου και από τις ίδιες τις γυναίκες, για νέες ανάγκες και προβλήματα που προκύπτουν, ανταλλάσσουμε καλές πρακτικές με άλλες χώρες, παίρνουμε πρωτοβουλίες, εδραιώνουμε συνεργασίες. Γιατί μόνο όταν είμαστε όλοι και όλες μαζί μπορούμε να υψώσουμε ένα ισχυρό τείχος προστασίας απέναντι στη σε κάθε μορφή βίας.

Πρόσφατα όπως ανέφερα, παρουσιάσαμε το πρώτο Οριζόντιο Εργαλείο Εκτίμησης Κινδύνου ενδοοικογενειακής/έμφυλης βίας στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της πρόληψης και καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Η ανάπτυξη και εφαρμογή εργαλείων εκτίμησης κινδύνου για θύματα ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας προβλέπεται ως υποχρέωση των κρατών μελών από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Ο εντοπισμός παραγόντων κινδύνου φονικής βίας ή επανάληψης αυτής, σε γυναίκες θύματα, είναι ζωτικής σημασίας για την συντονισμένη, αποτελεσματική και άμεση προστασία τους, διότι βοηθάει τους επαγγελματίες των υπηρεσιών πρώτης υποδοχής (Συμβουλευτικά Κέντρα για Γυναίκες θύματα Βίας, Αστυνομία, Εισαγγελίες, Νοσοκομεία, Ιατροδικαστική Υπηρεσία και Κοινωνικές Υπηρεσίες) να αξιολογήσουν τον βαθμό κινδύνου που διατρέχουν τα θύματα και να προβούν στην διαχείρισή του, λαμβάνοντας κατάλληλα μέτρα, με βάση τις εξατομικευμένες ανάγκες τους. Το Εργαλείο Εκτίμησης Κινδύνου έχει τη μορφή ερωτηματολογίου, το οποίο διαμορφώθηκε κατόπιν έρευνας των καταγεγραμμένων

δεδομένων και περιστατικών στις άμεσα εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Πρόκειται να εφαρμοστεί πιλοτικά στους Δήμους Καβάλας, Περιστερίου και Ηρακλείου Κρήτης.

Επιπλέον στο ίδιο πλαίσιο, αλλά και εφαρμόζοντας τις επιταγές της Σύμβασης για συνεργασία κράτους και πολιτείας, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ενωμένοι απέναντι στη βία κατά των γυναικών, εντάσσεται και το Panic Button που πρόκειται να υλοποιήσουμε σε συνεργασία με τη Vodafone. Το Panic Button ή Κουμπί Πανικού έχει επιτυχημένη εφαρμογή σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες (Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία κ.α.) και αφορά σε μια εφαρμογή στο κινητό με το πάτημα της οποίας η απειλούμενη γυναίκα, με ταχύτητα, μυστικότητα και ασφάλεια, θα μπορεί να καλεί την Άμεση Δράση όταν θα βρίσκεται υπό την απειλή περιστατικού βίας ή εν μέσω περιστατικού βίας.

- 3) Σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025, υφίσταται ένα Δίκτυο Δομών για τη στήριξη και την ενδυνάμωση των γυναικών θυμάτων βίας και κακοποιημένων γυναικών, με 43 Συμβουλευτικά Κέντρα και 19 Ξενώνες Φιλοξενίας. Από την εμπειρία, μέχρι σήμερα, ποιες δυνατότητες και ποιες αδυναμίες αναδεικνύονται; Πώς θεωρείτε ότι μπορούν να ενισχυθούν ή ν' αντιμετωπιστούν αντίστοιχα;

Αρχικά να πω ότι το έργο των Δομών του Δικτύου μας δεν σταμάτησε ούτε για μία ημέρα κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Αντιθέτως επιτάθηκε, διαφυλάσσοντας στο ακέραιο την υγεία τόσο των εργαζομένων όσο και των εξυπηρετούμενων. Είδαμε λοιπόν ότι ακόμα και κάτω από τις πιο δύσκολες συνθήκες, το Δίκτυο μας, είναι σταθερό, ασφαλές και πάντα σε ετοιμότητα να ανταποκριθεί στο κάλεσμα κάθε γυναίκας. Επιπλέον, τα στελέχη μας είναι εκπαιδευμένα ώστε να προσαρμόζονται σε κάθε περίπτωση και να προσφέρουν τη βοήθεια τους με κάθε δυνατό τρόπο. Φυσικά πάντα υπάρχει περιθώριο για βελτίωση και ενίσχυση τόσο των Δομών όσο και των υπηρεσιών.

Από την πρώτη στιγμή εξασφάλισαμε πολύ έγκαιρη χρηματοδότηση των Δομών του Δικτύου για τα έτη 2021-2023 από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ενώ διενεργούμε μελέτη για την ένταξη του Δικτύου στον κρατικό προϋπολογισμό. Αυτά είναι μείζονος σημασίας για τη συνέχιση ποιοτικών παροχών σε γυναίκες. Ενώ με συνεργασίες προσπαθούμε να εκσυγχρονίσουμε τις υποδομές των Συμβουλευτικών Κέντρων και των Ξενώνων. Όσο αφορά στα στελέχη μας, είναι καταρτισμένο προσωπικό, με εξειδίκευση

στην έμφυλη διάσταση της βίας, που συνεχώς ενημερώνεται και εκπαιδεύεται. Μάλιστα, πρόσφατα , για να εξυπηρετήσουμε ακόμη καλύτερα τις ανάγκες που υπάρχουν με τις καταγγελίες, ενισχύσαμε τη Γραμμή SOS15900, με 3 νέα στελέχη. Με σταθερά βήματα, βελτιώνουμε κάθε κομμάτι του Δικτύου μας. Όπως είπα λοιπόν, δεν επαναπαυόμαστε. Πάντα υπάρχει κάτι παραπάνω να κάνουμε.

- 4) Κατά τη διάρκεια των lockdown, παρατηρήθηκε κατακόρυφη αύξηση των φαινομένων κακοποίησης κι ενδοοικογενειακής βίας. Το υπάρχον πλέγμα δομών άντεξε την πίεση αυτή; Τι προβλήματα ενδεχομένως αναδείχθηκαν και τι ενέργειες έγιναν για άμεση ενίσχυση;

ΒΛΕΠΕ Ερώτηση 1 και 3.

- 5) Ποια είναι η ανταπόκριση των γυναικών στις υπάρχουσες δομές (πχ. καθημερινά τηλέφωνα στη γραμμή SOS 15900;). Έχουν αυξηθεί πλέον οι αριθμοί ή πάντα συνέβαιναν περιστατικά βίας και απλά τώρα γνωστοποιούνται.

Η έμφυλη βία και η κακοποίηση υπήρχαν από πάντα. Παλαιότερα τα περιστατικά έμφυλης βίας τα κάλυπτε η ντροπή και ο φόβος του στιγματισμού. Πόσες φορές δεν έχουμε ακούσει ιστορίες όπου η συμβουλή των φίλων και συγγενών σε μία κακοποιημένη γυναίκα ήταν «κάνε υπομονή για τα παιδιά σου..., γύρνα στον άντρα σου..., κάτι θα έκανες και εσύ και θα τον εκνεύρισες..., τι θα πει ο κόσμος...» και άλλα πολλά.

Πλέον η κοινωνία έχει αρχίσει να αλλάζει. Να καταδικάζει απερίφραστα τα περιστατικά βίας και κακοποίησης, να καταγγέλλει, να μιλάει ανοιχτά για αυτά. Είναι η κοινωνία που έχει ωριμάσει, που έχει μάθει και έχει ακούσει, γι' αυτό ξεκίνησαν και οι γυναίκες να μιλάνε. Έμαθαν ότι ο μόνος που πρέπει να ντρέπεται και να φοβάται είναι αυτός που ασκεί τη βία.

Η αύξηση των φαινομένων αυτών το τελευταίο διάστημα, δεν ερμηνεύεται μόνο ως αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, αλλά κυρίως ως αύξηση των καταγγελιών από τα θύματα ή τα λεγόμενα τρίτα πρόσωπα στην αστυνομία. Σε αυτό συνέβαλαν και οι δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τη διαθέσιμη βοήθεια.

Σύμφωνα με τα στοιχεία μας, το 2020 η τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 δέχθηκε 9.288 κλήσεις, εκ των οποίων οι 6.405 κλήσεις αφορούσαν σε περιστατικά βίας. Αντίστοιχα το 2021 η Γραμμή δέχθηκε 9.930 κλήσεις, εκ των οποίων οι 6.797 κλήσεις αφορούσαν σε περιστατικά βίας. Το πρώτο τρίμηνο του 2022 η γραμμή SOS 15900 δέχθηκε περισσότερες από 2.500 κλήσεις.

Να τονίσω το «τρίτα πρόσωπα» γιατί όπως είπα πλέον οι κοινωνία είναι ευαισθητοποιημένη και δείχνει μηδενική ανοχή σε αυτά τα περιστατικά, και όταν μπορεί γίνεται η φωνή όσων γυναικών δεν έχουν βρει ακόμη τη δική τους. Δεν είναι τυχαίο ότι το κίνημα ΜΕΤΟΟ αναδείχθηκε αυτήν την περίοδο, που έχουμε διαμορφώσει ένα πλαίσιο μηδενικής ανοχής και ένα οργανωμένο και πυκνό σύστημα προστασίας των θυμάτων και τιμωρίας των ενόχων. Η σιωπή έσπασε. Οι γυναίκες μιλάνε, οι γυναίκες καταγγέλλουν και στο πλάι τους έχουν ολόκληρη την κοινωνία.

- 6) Από ποιον συγκεντρώνονται στοιχεία (Υπ. Προστασίας του Πολίτη; Αστυνομία;) αν συγκεντρώνονται και χρησιμοποιούνται για την χάραξη πολιτικών στη συνέχεια;

Η Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΔΟΠΦ), του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, είναι ο αρμόδιος κρατικός φορέας για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών για την πραγμάτωση για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών σε όλους τους τομείς. Επιπλέον, ορίζεται ως η αρμόδια εθνική αρχή για την παρακολούθηση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας. Το Παρατηρητήριο της ΓΓΔΟΠΦ συλλέγει όλα τα στοιχεία που αφορούν την ισότητα το φύλων. Τα στοιχεία που συλλέγει το Παρατηρητήριο περιλαμβάνουν και τα στοιχεία της βάσης δεδομένων του Δικτύου Δομών για γυναίκες θύματα βίας. Παράλληλα έχουμε άριστη συνεργασία με το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και την ΕΛ.ΑΣ και τα Υπουργεία Υγείας και Δικαιοσύνης, τα οποία μας αποστέλλουν τακτικά τα στοιχεία που συλλέγουν από πλευράς τους. Οι εκθέσεις για τη βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα, που τα τελευταία δύο χρόνια εκδίδουμε τακτικά, περιλαμβάνουν και παρουσιάζουν συγκεντρωτικά όλα τα στοιχεία.

- 7) Σε επίπεδο θεσμικού και ιδίως νομοθετικού πλαισίου, υπάρχει κάποια ρύθμιση που κρίνετε ότι θα μπορούσε να συμβάλλει περισσότερο στην αντιμετώπιση της κακοποίησης ή της παρενόχλησης και δεν έχει δρομολογηθεί μέχρι σήμερα;

Το θεσμικό πλαίσιο το έχουμε. Υπάρχουν σημαντικοί νόμοι για την αντιμετώπιση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, ολοκληρωμένοι και πλήρεις ίσως από τους καλύτερους στην Ευρώπη και τον κόσμο.

Θα ξεκινήσω με τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (η γνωστή ως Σύμβαση Κωνσταντινούπολης) που μας προσφέρει ένα ιδιαίτερα λεπτομερές κείμενο νομικών δεσμεύσεων και προτύπων, και αποτελεί μία πολύ σημαντική συνθήκη στον τομέα της πρόληψης και της καταπολέμησης της έμφυλης βίας. Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Με τη Σύμβαση αυτή η Ελλάδα επιβεβαιώνει τη δέσμευσή της για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών στην επικράτειά της και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, συντονίζουμε, υλοποιούμε, παρακολουθούμε και αξιολογούμε κάθε πολιτική και μέτρο που υιοθετούνται στο πεδίο που καλύπτει η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης.

Πέραν της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, η χώρα μας εδώ και 25 χρόνια έχει ένα επαρκές εθνικό νομικό οπλοστάσιο, ίσως από τα καλύτερα στην Ευρώπη και τον κόσμο, που αφορά στην πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, αλλά παράλληλα μεριμνά για την ενδυνάμωση των γυναικών στη δημόσια και ιδιωτική τους ζωή, και κυρίως, την επίτευξη της πραγματικής ισότητας των φύλων.

Φυσικά η βία που βασίζεται στο φύλο αποτελεί την αιτία σημαντικών αλλαγών τόσο στις πρακτικές όσο και στη νομοθεσία. Ενδεικτικά μόνο το τελευταίο έτος:

Η Ελλάδα έγινε από τις πρώτες χώρες που κύρωσε τη Σύμβαση 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και της παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας, και πήραμε μια σειρά από μέτρα κατά της βίας και παρενόχλησης στην εργασία σε εφαρμογή του νόμου 4808/2021 για την Προστασία της Εργασίας.

Επιπλέον, πρέπει να αναφέρουμε τις πολύ πρόσφατες τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα για την αποτροπή φαινομένων καταχρηστικής εξουσίας και σεξουαλικής κακοποίησης. Αυστηροποιήσαμε το πλαίσιο των ποινών για όλα τα κατά της γενετήσιας ελευθερίας εγκλήματα ιδιαίτερα όσα αφορούν ανηλίκους και τα εγκλήματα της ανθρωποκτονίας (άρα και των γυναικοκτονιών), της εμπορίας ανθρώπων, που τιμωρούνται πλέον ανελαστικά και οριζόντια.

Όμως όσους νόμους και διεθνείς συμβάσεις κι αν έχουμε, η βία θα εξακολουθεί να συντηρείται, όταν οι γυναίκες υποχρεώνονται να κινούνται στην περιφέρεια και το περιθώριο της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής, όταν συντηρούνται σκληρά στερεότυπα, όταν είναι εξαρτημένες, όταν είναι ελλιπές το πλαίσιο που θα δίνει ίσες ευκαιρίες σε άνδρες και γυναίκες να αναδεικνύονται από την αξιосύνη τους και όχι από το φύλο τους.

Γι' αυτό, η αντιμετώπιση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας δεν είναι μόνο ζήτημα πολιτικών, νόμων και αποφάσεων. Προαπαιτούμενη είναι η ενεργητική στάση και δράση όλων μας! Όλων των πολιτών, γυναικών και κυρίως ανδρών, κράτους, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και κοινωνικών φορέων.

- 8) Σύμφωνα με το πρόγραμμα SHARE, δίνεται σήμα ισότητας σε επιχειρήσεις που σέβονται και προωθούν την ισότητα των φύλων. Πως οι αρμόδιες υπηρεσίες επιβεβαιώνουν ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις όντως προωθούν την ισότητα των φύλων;

Το Σήμα Ισότητας SHARE, αποτυπώνει την έμπρακτη προώθηση πρακτικών και πρωτοβουλιών εντός των επιχειρήσεων με στόχο τις ίσες ευκαιρίες και την αντιμετώπιση των παραδοσιακών και στερεοτυπικών έμφυλων ρόλων εντός της οικογένειας και την προώθηση της συμφιλίωσης μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής (work-life balance). Παράλληλα το πιλοτικό Σήμα Ισότητας, προβάλλει τον ρόλο του πατέρα ως κομβικό στην ανατροφή και ανάπτυξη του παιδιού ώστε να τον ενθαρρύνει να αναλάβει ισότιμα το καθήκον της φροντίδας των παιδιών αλλά και των ηλικιωμένων και αδύναμων μελών της οικογένειας.

Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, 18 επιχειρήσεις έλαβαν το Σήμα Ισότητας που πάνω απ' όλα αποτυπώνει της επιμονή κάθε επιχείρησης να αλλάξει ίδια και να συμβάλει

στην αλλαγή της κοινωνίας και τη δέσμευσή της στην προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων.

Η απονομή του Σήματος είναι το αποτέλεσμα μιας διετούς προσπάθειας στο πλαίσιο του Έργου «SHARE: Προώθηση της εξισορρόπησης της εργασιακής και οικογενειακής ζωής στις επιχειρήσεις και καλύτερης κατανομής των υποχρεώσεων φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών», η οποία περιέλαβε, μεταξύ άλλων, την ανάπτυξη μεθοδολογίας αξιολόγησης, την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού, την εκπαίδευση και υποστήριξη των επιχειρήσεων που δήλωσαν συμμετοχή και φυσικά την τελική αξιολόγησή τους από πενταμελή επιτροπή. Οι επιχειρήσεις που έλαβαν το Σήμα Ισότητας ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στα κριτήρια αξιολόγησης, σύμφωνα με την εισήγηση της ανεξάρτητης Επιτροπής Αξιολόγησης. Να πούμε εδώ ότι για τη συμμετοχή τους στο Σήμα Ισότητας, οι επιχειρήσεις οφείλουν ήδη να εφαρμόζουν και να πληρούν όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος για ισότητα αμοιβών, γονικές άδειες κλπ. Το Σήμα Ισότητας αξιολογεί το κάτι παραπάνω, την επιπλέον δέσμευση της επιχείρησης στον αγώνα για την ισότητα των φύλων.

- 9) Σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025, πραγματοποιούνται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του πληθυσμού σε θέματα κακοποίησης και παρενόχλησης. Ποιες κρίνετε ως πιο σημαντικές και αποτελεσματικές και γιατί, κατά τη γνώμη σας, με βάση και στοιχεία της Γενικής Γραμματείας (αν υπάρχουν);

Οι δράσεις ενημερώσεις και ευαισθητοποίησης για την έμφυλη και ενδοοικογενειακή βία είναι καθοριστικές για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου. Και είναι σημαντικές τόσο για τις γυναίκες όσο και για τον περίγυρο τους γιατί παρέχουν σαφή καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι γύρω, το περιβάλλον, μπορούν να βοηθήσουν.

Από την έναρξη της πανδημίας, ενεργοποιηθήκαμε άμεσα ώστε να επικοινωνήσουμε τη διαθέσιμη βοήθεια. Ίσως πιο δυνατά από ποτέ, την περίοδο του κορωνοϊού, ακούστηκε σε κάθε σπίτι το «Μίλα! Δεν είσαι η μόνη. Δεν είσαι μόνη», «Μένουμε σπίτι αλλά δεν μένουμε σιωπηλές». Και το μήνυμα λήφθηκε από δεκάδες γυναίκες

θύματα αλλά και τρίτα πρόσωπα, που αντέδρασαν σπάζοντας τη σιωπή τους και απευθύνθηκαν σε φίλους, ειδικούς και δομές, αναζητώντας προστασία.

Πράγματι λοιπόν, την περίοδο της πανδημίας οι τηλεφωνικές κλήσεις στη γραμμή SOS15900, για βοήθεια ή συμβουλή αυξήθηκαν. Συγκεκριμένα την περίοδο του πρώτου lockdown τετραπλασιάστηκαν. Και αυξήθηκαν γιατί αυξήθηκε η βία λόγω της υποχρεωτικής συνύπαρξης. Όμως αυξήθηκαν και για ένα ακόμη λόγο, πολύ σημαντικό: Οι γυναίκες άκουσαν, έμαθαν, εμπιστεύτηκαν ότι υπάρχουν δομές, ότι υπάρχουν επιστήμονες, υπάρχουν αυτιά που μπορούν να τις ακούσουν. Γι' αυτό και σήκωσαν το τηλέφωνο για βοήθεια.

Το έργο μας αναγνωρίστηκε διεθνώς από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης τόσο για τις αποτελεσματικές εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, για την προστασία των γυναικών από τη βία και όσο και για την υποστήριξη των γυναικών προσφύγων κατά την πανδημία. Ενώ για πρώτη φορά η γραμμή SOS 15900 αναρτήθηκε στην επίσημη ιστοσελίδα του από Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (EIGE).

Να υπενθυμίσω έναν ακόμα κρίκο προστασίας, την πλατφόρμα metoogreece.gr, η ιστοσελίδα της Πολιτείας που παρέχει ενημέρωση και όλα τα τηλέφωνα ανάγκης όπου κάθε ενδιαφερόμενος να μπορεί να απευθυνθεί για να καταγγείλει περιστατικά κάθε μορφής βίας και να λάβει την απαραίτητη βοήθεια και συμβουλευτική.

Επίσης σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέγει το Παρατηρητήριο της ΓΓΔΟΠΦ κάθε φορά μετά από κάποια καμπάνια, οι κλήσεις στη γραμμή SOS 15900 αυξάνονται σημαντικά και όπως είπαμε προέρχονται όχι μόνο από τα ίδια τα θύματα αλλά και από τρίτα πρόσωπα.

Άφησα για το τέλος την πιο πρόσφατη καμπάνια του Υπουργείου Εργασίας “Λέξεις Μαχαίρια”, που έχει γνωρίσει καθολική αποδοχή και έχει ευαισθητοποιήσει χιλιάδες κυρίως νέους ανθρώπους, κι αυτό είναι μεγάλο κέρδος. Η καμπάνια απευθύνεται στις γυναίκες θύματα βίας αλλά και στο ευρύτερο συγγενικό τους περιβάλλον, τονίζοντας πως από ένα σημείο και έπειτα οι λέξεις των θυτών γίνονται μαχαιριές για τα θύματα. «ΑΚΟΥ τις Πράξεις και Όχι τα Λόγια». Αυτό πρέπει να υποδεικνύουμε σε κάθε γυναίκα που βρίσκεται σε αμφιβολία αν αυτό που βιώνει είναι ο προθάλαμος της εισόδου σε κακοποιητικό περιβάλλον. Σε κάθε γυναίκα που αμφιβάλει ή που πιστεύει

ότι μια βίαιη συμπεριφορά είναι τυχαία, αποσπασματική, και δεν μπορεί να επαναληφθεί. Αυτό πρέπει να λέμε στον εαυτό μας, καθένας και καθεμιά από εμάς, όταν διαπιστώνουμε ή υποψιαζόμαστε ότι δίπλα μας, στο σπίτι, στο γραφείο, στη γειτονιά, κάποια γυναίκα ή κάποιο κορίτσι προσπαθεί να επιβιώσει μέσα στον φόβο, την αγωνία, τις απειλές.

Τώρα ετοιμάζουμε μια ακόμα μεγάλη καμπάνια, στο πλαίσιο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, που θα απευθύνεται στο σύνολο της κοινωνίας και θα ξεκινάει από το σχολείο, την οικογένεια και φυσικά το εργασιακό περιβάλλον. Ακόμα και μόνο μία γυναίκα να ενημερωθεί και να μπορέσει να ζητήσει την απαραίτητη βοήθεια για μας είναι το μεγαλύτερο κέρδος.

10) Ποιο θεωρείτε ότι είναι το βασικότερο εμπόδιο στην προσπάθεια καταπολέμησης της ενδοοικογενειακής βίας;

Όπως ξέρετε εμπόδια υπάρχουν πολλά. Αν θέλετε όμως, ένα από τα πιο βασικά είναι η σιωπή. Αν μια γυναίκα αποφασίσει να μιλήσει, τότε ένα μεγάλο δίκτυο προστασίας και στήριξης, που περιλαμβάνει εκτός από τις δομές και τα στελέχη μας (ψυχολόγοι, κοινωνικοί επιστήμονες, νομικοί), την υγεία, τη δικαιοσύνη, την αστυνομία, όλοι αυτοί οι άνθρωποι, όλες αυτές οι υπηρεσίες θα κινηθούν ώστε με κάθε τρόπο να την προστατέψουν. Το δύσκολο είναι όταν μία γυναίκα δεν μιλάει και δεν καταγγέλλει. Γι' αυτό λέω συνέχεια ότι πρέπει όλες και όλοι να έχουμε τα μάτια μας και τα αυτιά μας ανοιχτά και να αναγνωρίσουμε τα σημάδια της βίας και της κακοποίησης ορατά και κυρίως αόρατα. Οφείλουμε να μιλάμε, να προσεγγίζουμε τα θύματα με διακριτικότητα και σεβασμό, να ενθαρρύνουμε την καταγγελία, να προστατεύουμε την αξιοπρέπεια και τη ζωή.

11) Ποιος είναι ο πλέον κομβικός παράγοντας που ευνοεί, κατά τη γνώμη σας, την παρενόχληση στην εργασία και δυσχεραίνει την αντιμετώπισή της;

Μέχρι τώρα δεν υπήρχε ενός συνεκτικό πλαίσιο προστασίας και ασφάλειας στην εργασία. Με τον Ν.4808/2021, κυρώσαμε τη Σύμβαση 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και της παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας. Από εδώ και εμπρός η βία και η παρενόχληση στην εργασία αντιμετωπίζονται και

τιμωρούνται, με διαδικασίες φιλικές προς το θύμα, διασφαλίζοντας παράλληλα την εμπιστευτικότητα και την αμεροληψία και παρέχοντας προστασία από την απόλυση, τα αντίποινα και την κακομεταχείριση.

Ξεκινώντας με τη διεύρυνση της προστασίας, πλέον υπάρχει ρητή απαγόρευση βίας και παρενόχλησης στην εργασία (mobbing) εκτός από τον φυσικό χώρο παροχής εργασίας καλύπτονται οι μετακινήσεις, επικοινωνίες και προστατεύονται οι αιτούντες εργασία και όλες οι σχέσεις απασχόλησης (μπλοκάκια, μαθητεύομενοι). Προστατεύονται απασχολούμενοι και εργαζόμενοι στον ιδιωτικό, στον δημόσιο τομέα και στην άτυπη οικονομία. Και αρκεί η απειλή παρενόχλησης για να στοιχειοθετηθεί παράβαση, ενώ υπάρχει αντιστροφή της απόδειξης που βαραίνει τον θύτη.

Επιπλέον πήραμε μια σειρά από μέτρα κατά της βίας και παρενόχλησης μεταξύ άλλων:

- η υποχρέωση των επιχειρήσεων να λαμβάνουν υπόψη τη βία και την παρενόχληση στους συναφείς ψυχοκοινωνικούς κινδύνους στη διαχείριση της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας
- η υποχρέωση των επιχειρήσεων να υιοθετούν και να δημοσιοποιούν στον χώρο εργασίας πολιτικές για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας και της παρενόχλησης στην εργασία,
- η πληροφόρηση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργαζομένων και του εργοδότη σε περίπτωση που υπάρξει περιστατικό βίας ή παρενόχλησης,
- άτομο αναφοράς που θα είναι υπεύθυνο για την διαχείριση άμεση διερεύνηση των καταγγελιών με αμεροληψία και προστασία της εμπιστευτικότητας και των προσωπικών δεδομένων των θυμάτων και των καταγγελλόμενων.

Για όλα αυτά προς διευκόλυνση των επιχειρήσεων αλλά και για την προστασία των εργαζομένων δημιουργήσαμε συγκεκριμένα υποδείγματα πολιτικής. Τα κάναμε τόσο απλά, σαφή και ξεκάθαρα, ώστε δημιουργήσαμε πραγματικό πέπλο προστασίας για τους εργαζόμενους και εργαζόμενες.

Δημιουργήσαμε το Αυτοτελές Τμήμα στο ΣΕΠΕ για την παρακολούθηση των φαινομένων βίας και παρενόχλησης στην εργασία και μαζί με τις υπόλοιπες ρυθμίσεις αυτού του νόμου, δημιουργήσαμε στην πράξη ένα ολοκληρωμένο πλέγμα πρόληψης, αντιμετώπισης και καταπολέμησης των μορφών συμπεριφοράς βίας και παρενόχλησης, και προστασίας των εργαζομένων, γυναικών και ανδρών.

Δεν προστατεύουμε έτσι μόνο τους/τις εργαζόμενους/-ες/ , αλλά προστατεύουμε και τον θεσμό της εργασίας, ως ηθική αξία και ως παράμετρος ευτυχίας για κάθε άνθρωπο αλλά και για την κοινωνία.

- 12) Στο εξωτερικό, στις διάφορες εταιρείες υπάρχει ψυχολόγος με αποτέλεσμα να διευκολύνεται ο εντοπισμός και οι καταγγελίες σεξουαλικής παρενόχλησης. Προβλέπεται/ Δρομολογείται κάτι τέτοιο στην Ελλάδα;

Ο νόμος δεν υποχρεώνει να υπάρχει ψυχολόγος στις επιχειρήσεις όπως υπάρχει ο γιατρός εργασίας. Υποχρεώνει όμως της επιχειρήσεις να λαμβάνουν όλα τα προσήκοντα μετρά για την προστασία των εργαζομένων. Σαν καλή πρακτική, είναι στην ευχέρεια των επιχειρήσεων αν θέλουν να έχουν ψυχολόγο ή να παραπέμπουν σε ψυχολόγο. Σε κάθε περίπτωση, ο γιατρός εργασίας (που μπορεί να είναι και το άτομο αναφοράς για τη διαχείριση καταγγελιών) οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τη βία και την παρενόχληση στους συναφείς ψυχοκοινωνικούς κινδύνους στην εργασία και να μπορεί να τους εντοπίζει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Συνέντευξη Προϊσταμένης Αυτοτελούς Τμήματος ΣΕΠΕ για τη Βία και την Παρενόχληση στην Εργασία, κας Βαζάκη Γεωργίας, για την τελική εργασία της Ε.Σ.Δ.Α.Α. με τίτλο «Το φαινόμενο της παρενόχλησης και κακοποίησης στην Ελλάδα: Πολιτικές προσεγγίσεις και κοινωνικές δράσεις».

- 1) Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Αυτοτελούς Τμήματος του Σ.ΕΠ.Ε. για τη βία και την παρενόχληση στην εργασία;
5/7/2021.
- 2) Πόσες καταγγελίες έχουν γίνει κατά την πρώτη περίοδο αναφοράς για παρενόχληση και ειδικότερα για σεξουαλική παρενόχληση;
Μέχρι και την 31^η Δεκεμβρίου 2021, έγιναν συνολικά 101 καταγγελίες, εκ των οποίων οι 13 αφορούσαν περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης.
- 3) Καταγράφεται το φύλο των καταγγελλόμενων και αν ναι, ποια είναι η κατανομή ανδρών-γυναικών;
Σε ποσοστό 33% οι καταγγέλλοντες – «θιγόμενοι» είναι άντρες, ενώ το γυναικείο φύλο κατέχει την πρώτη θέση με ποσοστό 67 %.
- 4) Υφίστανται προβλήματα π.χ. υποστελέχωσης του Τμήματος;
Στο πλαίσιο του Β΄ κύκλου κινητικότητας έτους 2021, το Τμήμα είχε αιτηθεί την κάλυψη με μετάταξη των κενών θέσεων (ΠΕ- Στατιστικολόγων και ΠΕ- Πληροφορικής), για τις οποίες όμως δεν υποβλήθηκε καμία αίτηση. Επίσης, εξακολουθούν να παραμένουν κενές όχι μόνο οι ως άνω δύο θέσεις, αλλά και οι δύο θέσεις ΠΕ Νομικών που συστήνονται με το άρθρο 16 παρ. 2 του ν. 4808/2021 και προστίθενται στις ήδη υπάρχουσες θέσεις προσωπικού του Οργανισμού του Σ.ΕΠ.Ε. (π.δ. 134/2017, 168Α΄).
- 5) Πώς το Τμήμα προωθεί την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας;
Συμμετείχε ήδη στις 23 Φεβρουαρίου 2022, με εισήγηση της Προϊσταμένης του με θέμα «Η βία και παρενόχληση στην εργασία μετά τις νέες νομοθετικές εξελίξεις με το Ν. 4808/2021», στις συναντήσεις σύμπραξης φορέων /οργανισμών με στόχο τη συντονισμένη δράση ενάντια στη Σεξουαλική Παρενόχληση στο Χώρο Εργασίας, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου TEAMWORK –

CombaT sExuAl harassment in the WORKplace από το Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού (ΚΜΟΠ). Επίσης, στους στόχους του 2022 συμπεριλαμβάνεται και η υλοποίηση εκστρατειών ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης των πολιτών μέσω συνεντεύξεων, συμμετοχής σε συνέδρια και ημερίδες κ.ά.

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
L O M E A

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Σ.Δ.Δ.Α.)
Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος
τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479